

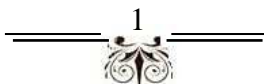
**Strategia de dezvoltare a
comunei **DEZNA**
județul Arad
2021 - 2027**

CUPRINS

Cuvânt înainte	2
Partea I: DIAGNOZA SOCIO-ECONOMICĂ A ZONEI	3
CAP. I: Introducere	3
CAP.II: Prezentarea generală a comunei DEZNA	35
• Poziția Geografică	35
• Istoric	36
• Învățământul	44
• Economie	47
• Turism	52
• Caracteristici geomorfologice	58
• Gospodăria apelor	64
• Infrastructura	67
PARTEA II: PLANIFICARE STRATEGICĂ	85
CAP. I: Analiza de potențial a comunei DEZNA	85
CAP. II : Strategia de dezvoltare a comunei DEZNA	97
CAP.III : Viziune. Direcții strategice. Obiective strategice	101
SURSE DE FINANȚARE	109

CUVÂNT ÎNAINTE

Privim în jurul nostru și vedem cum natura a fost generoasă cu această minunată zonă colinară aflată la poalele Munților Codru Moma. Suntem beneficiarii unor minunate resurse naturale, dar și moștenitorii unor pagini de istorie care fac din comuna Dezna un loc special în care oamenii locului își duc traiul încă din vechime.

Cred că o comunitate modernă trebuie să asimileze și să promoveze o viziune strategică în ceea ce privește dezvoltarea sa viitoare pentru a fructifica toate oportunitățile și pentru a utiliza rațional resursele.

De aceea, administrația locală este pionul principal dintr-un mecanism complex ce asigură o legătură între stat și instrumentele sale de exercitare a puterii pe de o parte și cetățeni pe de altă parte. Rolul administrației locale este de a crea o strategie integrată care să includă acțiuni finanțate prin instrumentele structurale oferite de Uniunea Europeană.

Strategia de dezvoltare a comunei DEZNA cu orizontul de timp 2021-2027 este un document cadru de referință ce conține aspecte cheie de management, viziunea și obiectivele strategice de dezvoltare pentru viitorul comunei precum și al cetățenilor, facilitând luarea de decizii importante în toate domeniile de activitate pe baza problematicii teritoriale și a prognozei bugetare.

Aceasta reprezintă și platforma de coordonare a investițiilor multisectoriale, instrumentul de lucru al administrației locale pentru gestionarea fondurilor structurale pentru perioada planificată.

În aceste pagini este surprinsă o imagine de ansamblu a comunei Dezna, informații despre trecutul și prezentul comunei, dar și propuneri pentru un viitor prosper al acesteia.

Administrația locală va fi motorul aplicării prezentei strategii pregătind împreună cu actorii locali strategiile de dezvoltare, documente care structurează voința comunității de a atinge obiective specifice de dezvoltare, aducând împreună planurile urbanistice și programarea alocării resurselor pentru implementare într-o adevărată constituție locală.

Ne dorim să fim niște administratori eficienți ai zestrei cultural-istorice ale acestei zone și să împărtășim aceste minunate bogății cu toți vizitatorii pe care îi așteptăm să ne "calce pragul".

Ionica LUCOAIE – Primar

Partea I: DIAGNOZA SOCIO-ECONOMICĂ A ZONEI

Cap.I. Introducere

Strategia de dezvoltare în context local, regional, european

Această strategie stabilește obiectivele a căror implementare creează cadrul dezvoltării viabile comunității în vederea creșterii nivelului de viață a locuitorilor acestei comune.

Principalele scopuri ale strategiei sunt următoarele:

- Inițierea dezvoltării infrastructurale și comunicationale;
- Întărirea spiritului întreprinzător al populației în domeniul serviciilor de interes local;
- Dezvoltarea sistemului de instituții democratice pentru a ajuta stabilitatea populației în comună;
- Întărirea și dezvoltarea potențialului economic al populației prin creșterea competitivității pe piața firmelor locale, prin creșterea gradului de preocupare și prin apariția surselor alternative de venit;
- Dezvoltarea comunei în conformitate cu cerințele și modelele de succes europene;
- Pregătirea resurselor umane, a competitivității acesteia, sporirea gradului de inovație a acesteia și a capacității de reînnoire.

Strategia de Dezvoltare Locală pentru perioada 2021 – 2027 a comunei Dezna își propune să se alinieze la obiectivele generale prin:

- reducerea șomajului și combaterea sărăciei prin dezvoltarea de noi locuri de muncă;
- măsuri eficiente de incluziune socială
- implicarea activă în reducerea abandonului școlar în învățământul preuniversitar;
- creșterea eficienței energetice a gospodăriilor și locuințelor și creșterea spațiului de locuit inclusiv prin dezvoltarea unor programe de realizare a unor locuințe sociale;
- sprijinirea tinerilor, a micilor fermieri, dar și a întreprinderilor mici și mijlocii care doresc să investească în sectorul agricol și non-agricol;
- dezvoltarea agriculturii ca motor de dezvoltare locală;
- gestionarea riscurilor în cazul hazardelor naturale;
- utilizarea eficientă a resurselor.

Pentru comuna DEZNA, elaborarea strategiei de dezvoltare durabilă și de eficientizare a eforturilor administrației locale, a mediului economic și a societății civile reprezintă o alternativă realistă de supraviețuire și dezvoltare a comunei în contextual regional existent.

Datele de bază care au stat la elaborarea prezentului document, sunt datele publice referitoare la situația comunei și cele direct sau indirect furnizate de serviciile Primăriei și de operatorii serviciilor publice. Ele permit o evaluare generală a situației și a tendințelor precum și identificarea obiectivelor și acțiunilor prioritare

Principiile care stau la baza procesului de planificare.

Necesitatea adaptării spațiului românesc la cerințele UE se răsfrânge prin necesitatea fiecărei autorități locale de a se adapta la cerințele UE. Lucrarea prezentă analizează elementele specifice comunei Dezna, atât din punct de vedere economic, social, al infrastructurii, cât și din punct de vedere al resurselor umane și al teritoriului.

Pornind de la angajamentele pe care România și le-a asumat pentru perioada 2021-2027, Strategia de Dezvoltare Locală a comunei DEZNA își propune o dezvoltare durabilă în contextul european.

Strategia are la bază informații obținute atât de la Institutul Național de Statistică, de la Uniunea Europeană, cât și informații obținute în urma unor studii, rapoarte, cercetări, strategii și norme locale, județene, regionale, naționale și europene.

Pentru o punere în practică adecvată a strategiei, trebuie respectate următoarele condiții:

- acordul și susținerea din partea consiliului local și a comunității;
- susținerea din partea sectorului privat, îndeosebi a componentei economice;
- informarea permanentă a comunității cu privire la progresul punerii în aplicare;
- monitorizarea permanentă a stadiului atingerii obiectivelor propuse.

Cele șapte caracteristici ale strategiilor sunt următoarele :

- ❖ imagine asupra viitorului; creativitate;
- ❖ flexibilitate;
- ❖ activitate;
- ❖ creare pentru acțiune;
- ❖ orientare spre schimbare;
- ❖ orientare spre un câștig durabil.

O strategie nu reacționează doar la schimbări, prin faptul că ia în considerare influențele diferiților factori interni și/sau externi ai regiunii țintă, dar conține și elemente proactive, construind posibile planuri și programe ce urmează a fi aplicate pentru diferite situații ce ar apărea pe parcurs.

Principiul acțiunii care stă la baza unei strategii de dezvoltare se datorează faptului că ea este compusă din programe, a căror aplicare implică acțiune concretă direcționată spre îmbunătățirea situației regiunii țintă.

Orientarea spre schimbare reiese din faptul că strategiile urmăresc elaborarea unui pachet de programe care, odată implementate, să ducă la schimbare pe plan social, la o mai bună valorificare a potențialului local, precum și orientarea activităților de dezvoltare în concordanță cu procesele înregistrate pe plan local.

Strategia de Dezvoltare Locală pentru perioada 2021-2027 a comunei Dezna s-a realizat la inițiativa autorităților locale. Cu alte cuvinte, era vorba de o viziune strict tehnică, limitată la perspectiva amenajării teritoriului, ce s-a dovedit insuficientă pentru coordonarea eforturilor de rezolvare a problemelor din ce în ce mai complexe și multisectoriale ale comunei.

Noua abordare, prin intermediul Strategiei, permite administrației publice și celorlalți actori locali (cetățeni, societăți comerciale, societatea civilă, etc.) să își planifice acțiunile, dezvoltarea și afacerile, astfel încât să răspundă nevoilor locale și să valorifice oportunitățile de dezvoltare identificate de Strategie.

Pentru a asigura eficiența eforturilor de elaborare a Strategiei, s-a optat pentru o metodologie precisă, care a inclus elemente importante de implicare directă a comunității locale, prin solicitarea de puncte de vedere, chestionare, interviuri, plecând de la premisele ca reprezentanții și liderii locali să aibă interesul, bazele și cunoștințele necesare pentru a reprezenta diversele interese locale.

Lipsa exercițiului democratic de implicare constructivă în viața comunității și unicitatea acestui gen de activitate în mediul comunei au făcut dificilă realizarea acestui aspect metodologic.

Astfel, elaborarea Strategiei de Dezvoltare Locală a presupus un efort asumat de către autoritatea executivă de la nivel local - primar, cu sprijinul echipei de consultanță.

Procesul de elaborare a strategiei a cuprins următoarele etape:

1. Colectarea datelor și analiza acestora. În această etapă s-a urmărit evaluarea nevoilor pieței forței de muncă, baza economică a localității, analiza capacității instituționale locale, premisele dezvoltării economice locale.

Aceste informații au fost obținute fie direct de la beneficiarii strategiei (angajații primăriei și locuitorii comunei Dezna), fie din surse statistice oficiale. Pentru această etapă principalul tip de activitate este culegerea datelor care să permită o diagnoză cât mai clară a spațiului pentru care s-a elaborat planul de dezvoltare locală.

Pentru aceasta s-au urmărit elemente fizico-geografice (forme de relief, plasare geografică, factori de risc natural, zone naturale protejate etc), populație (mărimea populației, densitatea, evoluția și factori de creștere ai populației), locuințele (dotarea locuințelor cu apă și canalizare, vechimea și siguranța locuințelor, materialele de construcție folosite etc), echiparea localității în sistem centralizat (apă, iluminat public, racordarea la rețele de telefonie, acces la căile de transport publice sau private), sociale mediu și ecologie (apă, aer, sol, păduri).

S-a urmărit, de asemenea, și identificarea atractivității localității din punct de vedere a posibilităților de petrecere a timpului liber, s-au identificat spațiile verzi și evenimentele culturale anuale specifice zonei.

Această cercetare s-a realizat cu aportul important al întregii echipe locale, constantându-se dificultăți, în principal, din cauza lipsei de integrare și coordonare a informațiilor locale, precum și a lipsei unui mod sistematic și computerizat de arhivare a datelor care să faciliteze sortarea și aranjarea multicriterială a acestora. Astfel, aflăm atât gradul de implicare a agenților enumerați pentru bunul mers al localității, dar și imaginea pe care aceștia o au la nivelul localității și în exteriorul ei. La finalul primei etape se poate face analiza SWOT a localității, piatra de temelie pentru elaborarea strategiei de dezvoltare a localității.

2. Stabilirea strategiei de dezvoltare locală. Analiza SWOT evidențiază punctele forte (Strengths), slabe (Weaknesses), oportunitățile (Opportunities) și amenințările (Threats) existente la nivelul comunei Dezna.

Au fost, de asemenea, identificate forțele externe ce ar putea avea fie un efect pozitiv, fie negativ în dezvoltarea ulterioară a localității.

Se obțin, așadar, direcțiile de dezvoltare locală.

a) **Identificarea direcțiilor strategice de dezvoltare** - enumerarea obiectivelor pentru care a fost elaborată strategia; menționarea metodologiei de elaborare și a agenților de dezvoltare locală implicați în procesul elaborării strategiei de dezvoltare, precum și identificarea câtorva domenii strategice de dezvoltare. Aceste domenii vor fi utilizate cu prioritate și în identificarea obiectivelor operaționale.

b) **Obiectivele strategice dezvoltate** în teritoriul supus investigației. Programul operativ de dezvoltare locală trebuie gândit de către grupul de lucru ca un sistem coerent privind dezvoltarea localității/micro-regiunii/regiunii.

În alegerea planurilor de acțiune cel mai important considerent trebuie să fie inițierea unor proiecte de dezvoltare convergente în vederea atingerii obiectivelor stabilite. Condiția de bază pentru dezvoltare locală este păstrarea tradițiilor economice și sociale comunitare.

Astfel, se ajunge la situația în care, pe baza realității existente se pun bazele dezvoltării durabile a comunității.

3. **Selectarea principalelor proiecte** importante pentru dezvoltarea locală. În această etapă se analizează posibilele programe sau proiecte de dezvoltare ce vor fi prinse în strategia de dezvoltare locală.

Ele sunt grupate în mai multe subîmpărțiri, în funcție de gradul de implicare a agenților de dezvoltare, de perioada necesară pentru implementare și de locul acestora pe agenda persoanelor sau a organizațiilor însărcinate cu implementarea lor.

Este obligatorie o discuție și o analiză constructivă cu autoritățile publice locale, deoarece ele sunt cele care pot da răspuns privitor la fondurile disponibile în bugetul local pentru finalizarea proiectelor propuse.

Această etapă face și o analiză privitoare la viabilitatea proiectelor propuse, atât din punct de vedere al comunității, cât și al economiei și al nevoilor populației.

4. **Construcția planurilor de acțiune** Această etapă centralizează informațiile obținute în primele trei etape, etape ce țin mai mult de partea strategică.

Deși în fază inițială pot fi identificate mai multe posibile scenarii de dezvoltare, în această etapă sunt alese acelea care asigură comunității cele mai mari posibilități de progres și de creștere a nivelului de trai la nivelul populației.

În vederea atragerii de finanțări nerambursabile, după etapa de prioritizare a nevoilor locale se va analiza modul în care obiectivele propuse se corelează cu obiectivele existente la nivelul programelor europene.

Primul lucru la care ar trebui să se gândească cei care concep un proiect este cel legat de rezultatele obținute, ca urmare a implementării cu succes a proiectului. Proiectul reprezintă un instrument care oferă mijloacele necesare pentru atingerea unor obiective strategice. Dacă proiectele nu sunt văzute în acest mod, atunci un proiect încheiat ar putea să nu aibă nici un efect asupra dezvoltării zonei.

Așadar, putem considera că etapa de construcție a planurilor de acțiune este o etapă de implementare, de verificare și monitorizare a proiectelor, după ce acestea au fost identificate. Actorii implicați

Reprezentanții departamentelor, Unității Administrativ Teritoriale (UAT) Dezna, vor face toate demersurile necesare atingerii obiectivelor Strategiei de Dezvoltare Locală pentru perioada 2021 – 2027 a comunei Dezna.

Contextul general

România, în calitate de stat membru al Organizației Națiunilor Unite (ONU) și Uniunii Europene (UE), și-a exprimat adevărată angajare la cele 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă (ODD) ale Agendei 2030, adoptată prin Rezoluția Adunării Generale a ONU /RES/70/1, în cadrul Summit-ului ONU pentru Dezvoltare Durabilă din septembrie 2015.

Concluziile Consiliului UE, adoptate în data de 20 iunie 2017, „*Un viitor durabil al Europei: răspunsul UE la Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă*” reprezintă documentul politic asumat de statele membre ale UE privind implementarea Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă.

România are nevoie de o schimbare a paradigmei prezente de dezvoltare pentru a face față provocărilor secolului XXI. Trăim o perioadă marcată de procesul de globalizare, de accentuare a inegalităților și de agravare a problemelor de mediu.

Dacă în ultimii zece ani, țintele României erau stabilite în raport cu evoluția economiei mondiale și în concordanță cu politicile UE, acum, atât România, cât și UE, trebuie să-și reprojecțeze prioritățile pe termen mediu și lung pentru atingerea obiectivelor din Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă, adoptată în cadrul Summit-ului Organizației Națiunilor Unite, în septembrie 2015.

Aceasta este o cale sigură prin care se poate realiza un viitor mai bun generațiilor viitoare. România, alături de alte 192 de state, și-a asumat stabilirea cadrului național pentru susținerea Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă, care include un set de 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă și Agenda de Acțiune de la Addis-Abeba.

Planul de acțiune global, pe care România alege să-l susțină în următorii ani, se adresează ameliorării sărăciei, combaterii inegalităților, inechității sociale și protejării planetei până în anul 2030. Este un plan de acțiune pentru oameni, planetă și prosperitate, prin care se urmărește consolidarea unui climat de siguranță și libertate, în care „nimeni nu va fi lăsat în urmă”.

Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă a rezultat în urma unui proces internațional îndelungat de analiză, care recunoaște că problemele globale se pot rezolva doar prin soluții la nivel global.

Modificarea percepției și conștientizarea evoluției fără precedent a societății, creșterea natalității la scară globală, a accelerării economiilor țărilor în curs de dezvoltare și a disparităților sociale au pus în evidență limitele creșterii planetare.

Creșterea prețurilor la anumite resurse a evidențiat faptul că Pământul își poate epuiza resursele fizice regenerabile și neregenerabile, conducând la un dezechilibru catastrofal.

Bazele progresului în domeniul protecției mediului, corelat cu dezvoltarea, au fost introduse pentru prima dată pe agenda internațională la Conferința de la Stockholm (1972). Rezultatul a fost crearea Programului ONU pentru mediu prin adoptarea unei Declarații privind protecția mediului în scopul de „a apăra și a îmbunătăți mediul uman pentru generațiile prezente și viitoare”.

La această conferință s-a conferit legitimitate conceptului de dezvoltare durabilă cu cei trei piloni: economic, social și de mediu.

ECHITATEA SOCIALĂ – prin care națiunile în curs de dezvoltare trebuie să aibă posibilitatea de a-și satisface nevoile de bază în ceea ce privește ocuparea forței de muncă, alimentația, asigurarea energiei, apei și canalizării;

CREȘTEREA ECONOMICĂ – la nivelul națiunilor în curs de dezvoltare pentru a se apropia de calitatea vieții din țările dezvoltate;

MEDIUL – cu nevoia de a conserva și îmbunătăți baza de resurse disponibile prin schimbarea treptată a modului în care trebuie să se dezvolte și să fie folosite tehnologiile. Această abordare a fost posibilă prin punerea în evidență a conceptului de „depășire a limitelor”.

S-a conștientizat că resursele naturale, de care societatea are nevoie și care sunt limitate, au fost depășite, creând în același timp un dezechilibru ecologic la nivel planetar, prin creșterea economică iresponsabilă.

Astfel, s-a constatat că numai prin susținerea simultană a celor trei piloni – social, economic și de mediu – se poate ajunge la o dezvoltare durabilă și la un viitor comun la nivel global. Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă - Transformarea lumii noastre, este o versiune, a cadrului conceptual al dezvoltării durabile, structurate pe un pachet de 17 obiective de dezvoltare durabilă, susținute prin 169 de ținte subiacente.

Agenda 2030 solicită acțiuni din partea tuturor țărilor, sărace, bogate și cu venituri medii. Recunoaște că încetarea sărăciei trebuie să fie însoțită de un plan care să contribuie la creșterea economică și abordează o serie de nevoi sociale, inclusiv educație, sănătate, protecție socială și locuri de muncă, abordând în același timp problemele combaterii schimbărilor climatice și protecția mediului.

Aceasta acoperă, de asemenea, aspecte precum inegalitatea, infrastructura, energia, consumul, biodiversitatea, oceanele și industrializarea. Agenda promovează implicarea tuturor părților interesate, prin democratizarea procesului decizional pe tema dezvoltării durabile. Se subliniază responsabilitatea și rolul generațiilor tinere pentru crearea dezvoltării durabile. În cadrul UE, începând cu anul 2006, conceptul de dezvoltare durabilă a fost integrat în Strategia pentru o Europă Extinsă, într-o viziune strategică unitară și coerentă, având ca obiectiv general îmbunătățirea continuă a calității vieții pentru generațiile prezente și viitoare, pentru crearea unor comunități durabile, capabile să gestioneze și să folosească resursele în mod eficient și să valorifice potențialul de inovare ecologică și socială al economiei, în vederea asigurării prosperității, protecției mediului și coeziunii sociale.

În 2010, ca o continuare a dezvoltării durabile a UE, a fost adoptată Strategia Europa 2020 de promovare a creșterii inteligente (bazată pe: educație, cercetare, inovare), durabile (bazată pe reducerea emisiilor de carbon, eficiență energetică, resurse regenerabile) și incluzive (crearea de noi locuri de muncă, reducerea sărăciei etc.).

Alături de statele membre și respectând principiul subsidiarității, UE s-a angajat să devină lider în punerea în aplicare a Agendei 2030 și, implicit, a celor 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă. Comisia Europeană a prezentat în 22 noiembrie 2016 Comunicarea „Pașii următori pentru un viitor european durabil”.

Documentul prezintă răspunsul Uniunii Europene la Agenda 2030 și confirmă integrarea obiectivelor de dezvoltare durabilă în cadrul politicii europene și în prioritățile actuale ale Comisiei Europene, evaluarea situației și identificarea celor mai relevante preocupări privind durabilitatea. Prin această comunicare, Uniunea Europeană s-a angajat în favoarea unei dezvoltări durabile prin care „să asigure o viață demnă pentru toți, respectând limitele planetei, care să reunească prosperitatea și eficiența economică, societăți pașnice, incluziunea socială și responsabilitatea față de mediu”.

Răspunsul UE la Agenda 2030 este de a integra cele 17 ODD în politicile publice ale Uniunii, în scopul sprijinirii efortului global de construire a unui viitor durabil în colaborare cu partenerii săi. Cele 17 ODD sunt deja urmărite de multe dintre politicile Uniunii Europene, iar România, ca membră a acestei comunități, își propune abordarea integrată a obiectivelor din Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă.

Ca membră a comunității internaționale, dar mai ales ca membră a Uniunii Europene, România are interesul de a implementa principiile dezvoltării durabile pe plan național.

În vederea implementării acestor obiective de dezvoltare durabilă, România a redactat un plan strategic din care redăm, succint, principalele orizonturi și ținte pentru 2030 (Strategia Națională pentru DEZVOLTAREA DURABILĂ a României 2030).

- 1. FĂRĂ SĂRĂCIE.** Globalizarea a contribuit la reducerea sărăciei absolute, însă este necesară continuarea eforturilor de reducere a sărăciei relative pentru a asigura o viață demnă pentru toți. În acest scop, Agenda 2030 țintește segmentele periferice din societate și încurajează orientarea societății într-o direcție care să asigure cetățenilor o viață echitabilă, demnă și prosperă.

Obiective 2021-2027:

- ❖ Stabilirea unor standarde durabile de calitate și de cost pentru toate serviciile sociale, vizând în mod special pe cele destinate grupurilor vulnerabile;
- ❖ Dezvoltarea unui sistem național de indicatori de incluziune social prin integrarea tuturor bazelor de date din sfera asistenței sociale în regim digitalizat care să țină cont de mobilitatea socială; monitorizarea anuală efectivă a rezultatelor pe baza acestor indicatori;
- ❖ Stimularea participării pe piața muncii a persoanelor apte de muncă aflate în risc de excluziune prin dezvoltarea măsurilor active de consiliere și asistență socială.

Ținte 2030:

- ❖ Eradicarea sărăciei extreme pentru toți cetățenii;
- ❖ Reducerea cu cel puțin jumătate a numărului de cetățeni care trăiesc în sărăcie relativă;
- ❖ Consolidarea sistemului național unitar al serviciilor de intervenție de urgență, reabilitare ulterioară și compensare a pierderilor în caz de calamități naturale, accidente industriale sau evenimente climatice extreme.

2. **FOAMETE „ZERO”**. România a depășit, în mare măsură, problemele legate de foamete, dar se dezvoltă noi provocări legate de nutriție. Pentru o societate mai sănătoasă, trebuie dezvoltată o agricultură durabilă și conștientizarea importanței nutriției sănătoase.

România deține locul al șaselea în Europa din perspectiva suprafeței agricole utilizate, motiv pentru care eficiența agricolă, consolidarea exploatațiilor agricole și a întreprinderilor de procesare alimentară sunt o prioritate.

Obiective 2021-2027:

- ❖ Dezvoltarea unor programe pentru promovarea consumului de alimente sănătoase;
- ❖ Continuarea Programului Național de Reabilitare a Infrastructurii Principale de Irigații din România;
- ❖ Susținerea producției și diversificarea speciilor autohtone cu valoare genetică ridicată, dar deficitare pe piața internă, în domenii precum legumicultura, creșterea efectivelor la rasele valoroase de ovine, taurine și bivoli, sectorul avicol, colectarea și comercializarea lânii, apicultură, pescuit și acvacultură, inclusiv prin stimularea cercetării-dezvoltării în domeniul agro-alimentar;
- ❖ Creșterea numărului de produse recunoscute la nivel european / atestate tradițional/ atestate ca rețete consacrate;
- ❖ Susținerea și atragerea tinerilor fermieri;
- ❖ Creșterea numărului de fermieri active, înregistrați în sistemul de agricultură ecologică și creșterea suprafeței agricole certificate ecologic;
- ❖ Creșterea numărului de grupuri aplicante/operatori economici înregistrați pe scheme de calitate naționale și europene;
- ❖ Promovarea bunelor practici agricole pentru prevenirea și combaterea poluării solului.

Ținte 2030:

- ❖ Eradicarea malnutriției și menținerea ratei obezității sub 10%, similar cu nivelul înregistrat în anul 2014;
- ❖ Finalizarea cadastrului agricol;
- ❖ Dublarea ponderii agriculturii în PIB-ul României, față de anul 2018;
- ❖ Menținerea și extinderea diversității genetice a semințelor, a plantelor cultivate și a animalelor de fermă și domestice și a speciilor sălbatice înrudite;
- ❖ Creșterea gradului de valorificare a producției agricole autohtone;
- ❖ Creșterea ponderii agriculturii ecologice în totalul producției agricole;
- ❖ Menținerea și rentabilizarea unor ocupații și metode tradiționale de valorificare a plantelor medicinale și a fructelor de pădure în zona montană;
- ❖ Menținerea tradițiilor locale prin creșterea numărului de produse cu caracteristici specifice în ceea ce privește originea geografică.

3. **SĂNĂTATE ȘI BUNĂSTARE.** Îmbunătățirea serviciilor și accesului la asistență medicală de calitate este esențială pentru funcționarea unei societăți durabile centrate pe pacient și prevenție.

Trebuie asigurat un cadru adecvat pentru promovarea unui mod de viață sănătos și proactiv, favorizarea activităților sociale, prevenția și educația medicală.

Abordarea sănătății și bunăstării populației trebuie să includă și abordarea bolilor psihice și a dizabilităților.

Obiective 2020-2027:

- ❖ Promovarea educației în sănătate, a prevenției și a unui mod de viață sănătos;
- ❖ Inițierea unui program național pentru susținerea serviciilor de îngrijire de lungă durată pentru persoanele vârstnice sau cu dizabilități;
- ❖ Modernizarea și reabilitarea infrastructurii sănătății publice la media standardelor UE, cu accent și pe zona rurală, inclusiv susținerea cercetării în medicină;
- ❖ Implementarea unui sistem transparent și fiabil de pătrundere și gestionare a medicamentelor, dispozitivelor, aparaturii și tehnicii medicale pe piața din România, pentru creșterea accesului populației la tehnologii de diagnostic și tratament cât mai noi și performante.

Ținte 2030:

- ❖ Asigurarea accesului universal la servicii de informare, educare și consiliere pentru promovarea prevenției și adoptarea unui stil de viață fără riscuri;
- ❖ Digitalizarea completă a sistemului de sănătate și, implicit eliminarea documentelor și registrelor tipărite pe suport de hârtie, pentru a eficientiza și a facilita intervențiile medicale, pentru a asigura populației accesul rapid la servicii medicale de calitate, la tratamente și medicamente, dar și pentru monitorizarea eficientă a nevoilor;
- ❖ Reducerea prevalenței mortalității materne și infantile, a incidenței cancerului la sân sau de col uterin și a sarcinilor la adolescente, având ca obiectiv prioritar grupurile vulnerabile și defavorizate;
- ❖ Reducerea mortalității materne și mortalității neonatale, astfel încât să se situeze sub media UE;
- ❖ Creșterea acoperirii vaccinale până la nivelul minim recomandat de OMS pentru fiecare vaccin, prin dezvoltarea unei platforme comune de colaborare între autorități, medici, pacienți, organizații internaționale cu experiență în acest domeniu, ai companiilor în domeniu, precum și alți factori interesați;
- ❖ Promovarea conștientizării bolilor psihice, reducerea stigmatului și crearea unui mediu în care cetățenii afectați se simt acceptați și unde pot cere ajutor;
- ❖ Stoparea îmbolnăvirii de tuberculoză și combaterea hepatitei și a altor boli transmisibile;

- ❖ Reducerea cu o treime a mortalității premature cauzate de bolile netransmisibile prin prevenire și tratament și prin promovarea sănătății și bunăstării mintale;
- ❖ Reducerea mortalității cauzate de boli cronice;
- ❖ Reducerea consumului de substanțe nocive.

4. EDUCAȚIE DE CALITATE. Accesul și participarea la educație de calitate sunt esențiale pentru funcționarea adecvată a unei societăți durabile. Educația nu este doar un proces premergător intrării pe piața forței de muncă.

Educația trebuie tratată ca un proces care pregătește generațiile tinere pentru provocările viitorului și se derulează pe tot parcursul vieții, încurajând inovația, meritocrația, gândirea critică constructivă, curiozitatea, conduita și emanciparea.

Obiective 2021-2027:

- ❖ Creșterea accesului la o educație incluzivă și de calitate, inclusiv prin îmbunătățirea confortului elevului și a curriculumului bazat pe competențe, implementarea pachetului social garantat, crearea cadrului normative pentru serviciile de educație timpurie;
- ❖ Promovarea culturii antreprenoriale și a deprinderilor necesare în tot sistemul de educație prin reînființarea și/sau modernizarea atelierelor școlare în învățământul profesional și tehnologic; organizarea de concursuri antreprenoriale bazate pe proiecte cu aplicare practică în și între unitățile de învățământ; încurajarea activităților de mentorat voluntar și a parteneriatelor cu mediul de afaceri pe plan local;
extinderea societăților antreprenoriale studentești și încurajarea conlucrării acestora cu agenții economice pe bază de contract prin dezvoltarea de parteneriate între universități și reprezentanții mediului antreprenorial;
- ❖ Modernizarea infrastructurii în domeniul educației și formării profesionale conform standardelor UE pentru întregul ciclu educațional, de la educația timpurie ante-preșcolară la studiile post-doctorale și învățarea pe tot parcursul vieții pentru dobândirea de cunoștințe și deprinderi relevante pe piața muncii și asigurarea egalității de șanse indiferent de statut social, sex, religie, etnie sau capacități psihomotorii, îmbunătățirea coeficienților din formula de finanțare astfel încât să sprijine mai mult scolile dezavantajate;
- ❖ Stabilirea cadrului normativ pentru desfășurarea programelor de formare continua și stimularea participării la asemenea programe; înființarea centrelor comunitare de învățare permanentă de către autoritățile locale; cointeresarea companiilor în sprijinirea înrolării angajaților în asemenea programe;
- ❖ Susținerea procesului de învățământ prin programe educaționale extrașcolare și extra-curriculare care să asigure educația pentru sănătate, educația civică, cultural- artistică, științifică, ecologică și educația prin sport.

Ținte 2030:

- ❖ Reducerea ratei de părăsire timpurie a sistemului educațional;
  - ❖ Învățământ axat pe competențe și centrat pe nevoile elevului, căruia să îi fie oferită o mai mare libertate în definirea priorităților de studiu, prin măsuri precum creșterea ponderii de materii opționale;
  - ❖ Asigurarea faptului că toți elevii dobândesc cunoștințele și competențele necesare pentru promovarea dezvoltării durabile, inclusiv prin educația pentru dezvoltare durabilă și stiluri de viață durabile, drepturile omului, egalitatea de gen, promovarea unei culturi a păcii și non-violenței, aprecierea diversității culturale și a contribuției culturii la dezvoltarea durabilă;
  - ❖ Accentuarea rolului, în procesul educațional, al educației civice, a principiilor și noțiunilor despre o societate durabilă pașnică și incluzivă, egalitate de gen, despre valorile democrației și pluralismului, despre valorile multiculturalismului, prevenția discriminării și înțelegerea percepției „celuilalt”, despre importanța eradicării violenței cu accent pe fenomenul de violență în școli;
  - ❖ Modernizarea sistemului de învățământ prin adaptarea metodologiilor de predare-învățare la folosirea tehnologiilor informaționale și creșterea calității actului educațional;
  - ❖ Organizarea învățământului profesional și tehnic în campusuri special amenajate și dotate; pregătirea personalului didactic bine calificat; elaborarea de curriculum potrivit cerințelor de pe piața muncii prin dezvoltarea de parteneriate, incluziv cu mediul de afaceri;
  - ❖ Extinderea generalizată a facilităților pentru formarea și perfecționarea continuă pe tot parcursul vieții, sporirea considerabilă a participării la sistemele formale și nonformale de cunoaștere în vederea apropierii României de media performanțelor din statele membre ale UE;
  - ❖ Extinderea rețelei de centre comunitare de învățare permanentă de către autoritățile locale; continuarea cointeresării companiilor în sprijinirea înrolării angajaților în asemenea programe;
  - ❖ Creșterea substanțială a numărului de tineri și adulți care dețin competențe relevante, inclusiv competențe profesionale, care să faciliteze angajarea, crearea de locuri de muncă decente și antreprenoriatul;
  - ❖ Creșterea nivelului de educație financiară a cetățenilor;
  - ❖ Extinderea în educația formală universitară a dezvoltării durabile ca principii și specializare și accentuarea rolului cercetării interdisciplinare în dezvoltarea unei societăți durabile.
5. **EGALITATEA DE GEN.** Într-o societate dezvoltată, genul cu care se naște cineva nu trebuie să influențeze perspectivele, demnitatea și calitatea vieții persoanei. Populația României este alcătuită din peste 51% femei.

Deși s-au înregistrat progrese în domeniul egalității de gen, persistă unele provocări legate de preconcepțiile populației în privința rolului femeii în societate și familie, participarea femeilor la luarea deciziilor, disparitatea salarială și violența împotriva femeilor.

Obiective 2021-2027:

- ❖ Organizarea de campanii de informare și sensibilizare privind partajarea echitabilă a responsabilităților în cadrul gospodăriei și familiei, îmbunătățirea serviciilor sociale relevante și concilierea obligațiilor profesionale cu viața personală și de familie având ca obiectiv creșterea implicării bărbaților în viața de familie și frecventarea cursurilor pentru tineri părinți;
- ❖ Reglementarea funcției de expert în egalitatea de șanse între femei și bărbați și a posibilității desemnării persoanelor cu aceste atribuții în toate instituțiile și autoritățile publice, precum și în companiile private cu peste 50 de angajați;
- ❖ Crearea unui sistem integrat de monitorizare și raportare privind cazurile de violență domestică; - Includerea perspectivei de gen în programa școlară și în manuale;
- ❖ Organizarea unor campanii de informare și sensibilizare pentru combaterea stereotipurilor de gen în rândul tinerilor;
- ❖ Monitorizarea implementării dispozițiilor legale privind sănătatea sexuală și reproductivă și organizarea de campanii de informare pentru prevenirea și combaterea abuzurilor sexuale și respectarea drepturilor la nediscriminare și identitate.

Ținte 2030:

- ❖ Continuarea reducerii disparității salariale dintre sexe;
- ❖ Eliminarea tuturor formelor de violență împotriva femeilor și fetelor, în sferele publice și private, inclusiv a traficului, exploatării sexuale și a altor tipuri de exploatare;
- ❖ Asigurarea participării depline și eficiente a femeilor și a egalității de șanse la ocuparea posturilor de conducere la toate nivelurile de luare a deciziilor în viața politică, economică și publică.

6. APĂ CURATĂ ȘI SANITAȚIE. Pentru a prospera, ecosistemele planetei, societatea și economia au nevoie de apă proaspătă și curată, în cantități suficiente.

De mai mulți ani, unul dintre elementele politicii UE este protecția sănătății cetățenilor săi prin accesul sigur la apă potabilă de calitate și sanitație.

Obiective 2021-2027:

- ❖ Promovarea și valorificarea durabilă a resurselor considerabile ale României de ape minerale (plate sau natural carbogazoase) pentru consum, precum și în scopuri terapeutice; folosirea mai activă a apelor geotermale atât în scopuri energetice, cât și pentru turismul de sănătate (spa);
- ❖ Monitorizarea strictă a calității apei potabile destinate consumului populației pentru menținerea în parametrii bio-chimici acceptați;
- ❖ Asigurarea accesului la apă potabilă și la canalizare în zonele periferice ale orașelor și sprijinirea racordării unui număr sporit de gospodării la aceste rețele prin grija autorităților locale.

Ținte 2030:

- ❖ Creșterea substanțială a eficienței folosirii apei în activitățile industriale, comerciale și agricole; extinderea reutilizării raționale a apelor tratate și reciclate în perspectiva atingerii obiectivelor economiei circulare;
- ❖ Creșterea substanțială a eficienței de utilizare a apei în toate sectoarele și asigurarea unui proces durabil de captare și furnizare a apei potabile, pentru a face față deficitului de apă;
- ❖ Conectarea gospodăriilor populației din orașe, comune și sate compacte la rețeaua de apă potabilă și canalizare în proporție de cel puțin 90%;
- ❖ Creșterea accesului la apă potabilă pentru grupurile vulnerabile și marginalizate;
- ❖ Îmbunătățirea calității apei prin reducerea poluării, eliminarea depozitării deșeurilor și reducerea la minimum a produselor chimice și materialelor periculoase, reducând proporția apelor uzate netratate și sporind substanțial reciclarea și reutilizarea sigură;
- ❖ Realizarea accesului la condiții sanitare și de igienă adecvate și echitabile pentru toți, acordând o atenție specială celor în situații vulnerabile.

7. ENERGIE CURATĂ ȘI PREȚURI ACCESIBILE. Cererea de energie este în continuă creștere la nivel global și numai prin eficientizarea și promovarea energiei regenerabile se poate face față nevoilor actuale și ale generațiilor viitoare.

Sectorul energetic contribuie în mod esențial la dezvoltarea României prin influența profundă asupra competitivității economiei, a calității vieții și a mediului.

Obiective 2021-2027:

- ❖ Revizuirea și completarea cadrului legal, inclusiv în privința legislației fiscale în domeniul petrolului și gazelor; monitorizarea contractelor negociate și asigurarea transparenței procedurilor; întărirea puterii de decizie și independenței autorităților de reglementare și control;
- ❖ Liberalizarea și extinderea pieței de energie și interconectarea sistemelor energetice la nivel național și regional în vederea realizării unei rețele complementare și interactive de servicii (contorizare și rețele inteligente) și reducerii costurilor suportate de consumator;
- ❖ Menținerea unui mix energetic optim prin valorificarea resurselor proprii, diversificarea surselor de import și a destinațiilor de export, modernizarea și eficientizarea instalațiilor existente viabile, promovarea surselor regenerabile de energie și a tehnologiilor de conversie cu emisii reduse de carbon;
- ❖ Consolidarea politicii de eficiență energetică și protecția consumatorilor;
- ❖ Reducerea cu 19% a consumului intern de energie primară.

Ținte 2030:

- ❖ Extinderea rețelelor de transport și distribuție pentru energie electrică și gaze naturale în vederea asigurării accesului consumatorilor casnici, industriali și comerciali la surse sigure de energie la prețuri acceptabile;
- ❖ Asigurarea securității cibernetice a platformelor de monitorizare a rețelelor de producție, transport și distribuție a energiei electrice și gazelor naturale;
- ❖ Decuplarea creșterii economice de procesul de epuizare a resurselor și de degradare a mediului prin sporirea considerabilă a eficienței energetice (cu minimum 27% comparativ cu scenariul de status-quo) și folosirea extinsă a schemei EU ETS în condiții de piață previzibile și stabile;
- ❖ Creșterea ponderii surselor de energie regenerabilă și a combustibililor cu conținut scăzut de carbon în sectorul transporturilor (autovehicule electrice), inclusiv combustibili alternativi;
- ❖ Asigurarea unui cadru de reglementare stabil și transparent în domeniul eficienței energetice în vederea atragerii investițiilor;
- ❖ Susținerea strategică a ponderii energiei electrice în totalul consumului casnic, industrial și în transporturi prin stabilirea unor norme de performanță pentru instalații și aparatură.

8. MUNCĂ DECENTĂ ȘI CREȘTERE ECONOMICĂ. Dezvoltarea durabilă încurajează delimitarea creșterii economice de impactul negativ asupra mediului și asupra societății.

Obiectivul urmărește creșterea economică durabilă și promovează munca și un trai decent pentru toți, indiferent de gen, locație geografică și descendență. Devine vitală implementarea principiului „nimeni nu rămâne în urmă”.

Obiective 2021-2027:

- ❖ Continuarea creării premiselor pentru aderarea la Zona Euro prin politici monetare prudente și măsuri de sprijinire a productivității și competitivității economiei românești;
- ❖ Sprijinirea activității întreprinderilor mici și mijlocii, a antreprenoriatului în rândul tinerilor prin încurajarea și susținerea financiară a start-up-urilor;
- ❖ Inițierea unor programe de formare profesională de bază cu finanțare UE în corelare cu cerințele pieței muncii, cu accent pe segmentele tinere sau social vulnerabile ale populației;
- ❖ Încurajarea încheierii de contracte de muncă cu orar flexibil și / sau telemuncă / teleworking (munca de la distanță); asigurarea de facilități și servicii de sprijin pentru îngrijirea copiilor și a membrilor de familie aflați în întreținere;
- ❖ Elaborarea și punerea în aplicare a unui program coerent pentru dezvoltarea turismului, inclusiv a agroturismului, generator de locuri de muncă și venituri considerabile, prin îmbunătățirea infrastructurii și căilor de acces la obiectivele turistice, profesionalizarea personalului și valorificarea înțeleaptă a tradițiilor culturale și specificului național;

- ❖ Valorificarea potențialului piețelor de capital și altor instrumente de finanțare, inclusiv a parteneriatelor public-privat.

Ținte 2030:

- ❖ Păstrarea în continuare a unui ritm al creșterii PIB superior față de media UE pentru a susține efortul de reducere a decalajelor în comparație cu țările europene avansate, paralel cu aplicarea principiilor dezvoltării durabile și îmbunătățirea constantă a nivelului de trai al populației;
  - ❖ Promovarea unor politici orientate spre dezvoltare care susțin activitățile productive, crearea locurilor de muncă decente, antreprenoriatul prin startup, creativitatea și inovația, și care încurajează formalizarea și creșterea întreprinderilor micro, mici și mijlocii, inclusiv prin acces la servicii financiare;
  - ❖ Atingerea unor niveluri mai ridicate ale productivității prin diversificare, modernizarea tehnologică și inovație, inclusiv prin accent pe sectoarele cu valoare adăugată sporită și utilizarea intensivă a forței de muncă;
  - ❖ Realizarea unui turism competitiv pe termen lung, dezvoltarea agroturismului, ecoturismului, turismului rural, balnear și cultural și îmbunătățirea imaginii României ca destinație turistică;
  - ❖ Consolidarea capacității instituțiilor financiare interne pentru a încuraja și a extinde accesul la servicii bancare, de asigurări și servicii financiare pentru toți.
- 9. INDUSTRIE, INOVAȚIE ȘI INFRASTRUCTURĂ.** Evoluția societății a impus un mod de viață accelerat, în care pot fi competitive doar acele țări care încurajează inovația, pe lângă o infrastructură rezilientă și o industrie durabilă.

Infrastructura modernă este susținută de inovație pentru o industrie eficientă și durabilă. Promovarea industrializării necesită recunoașterea importanței „economiei bazate pe cunoaștere” pentru avantajul competitiv necesar.

Obiective 2021-2027:

- ❖ Îmbunătățirea conectivității între localități și regiuni prin sporirea ponderii drumurilor județene și comunale modernizate la 61% în 2020 (în comparație cu 39,4% în 2016);
- ❖ Încurajarea și sprijinirea, în condiții de egalitate, a investițiilor străine directe ca și a eforturilor investiționale proprii ale capitalului autohton cu accent pe sectoarele de înaltă și medie tehnicitate, creatoare de valoare adăugată sporită și care înglobează realizările de ultimă oră ale cercetării și dezvoltării tehnologice moderne, inclusiv în domeniul industriei de apărare;
- ❖ Creșterea bugetului alocat cercetării cu aproximativ 30% anual, cu asigurarea unei distribuții bugetare echilibrate, destinate susținerii cercetării aplicative și inovării, a cercetării fundamentale și de frontieră, cu accent pe domeniile de specializare inteligentă / cu potențial de creștere; -
- ❖ Dezvoltarea programelor sectoriale de finanțare a cercetării aplicative atât din bugetul de stat, cât și prin stimularea investițiilor private și prin dezvoltare de parteneriate în acest sector.

Ținte 2030:

- ❖ Modernizarea și dezvoltarea infrastructurii calitative, fiabile, durabile și puternice, inclusiv infrastructura regională și transfrontalieră, pentru a sprijini dezvoltarea economică și bunăstarea oamenilor, cu accent pe accesul larg și echitabil pentru toți; - Îmbunătățirea siguranței rutiere;
- ❖ Reabilitarea industriilor pentru a deveni durabile, cu eficiență sporită în utilizarea resurselor și adoptare sporită a tehnologiilor și proceselor industriale curate și ecologice, toate țările luând măsuri în conformitate cu capacitățile respective ale acestora;
- ❖ Stimularea cu precădere a economiei digitale și investițiilor industriale care se situează în zona mai profitabilă a lanțului valoric, care fructifică și rezultatele eforturilor naționale de cercetare-dezvoltare-inovare și care se adresează unor piețe stabile și în creștere;
- ❖ Întărirea cercetării științifice, modernizarea capacităților tehnologice ale sectoarelor industriale; încurajarea inovațiilor și creșterea semnificativă a numărului de angajați în cercetare și dezvoltare și sporirea cheltuielilor publice și private pentru cercetare și dezvoltare;
- ❖ Promovarea industrializării incluzive și durabile și sporirea ratei de ocupare;
- ❖ Creșterea accesului întreprinderilor mici industriale și de altă natură la servicii financiare, inclusiv la credite accesibile, și integrarea acestora în lanțuri valorice și piețe

10. INEGALITĂȚI REDUSE. Inegalitatea este un obstacol în procesul de dezvoltare a unei societăți durabile. Inegalitatea apare în diferite domenii cum ar fi problemele de gen, dificultățile în educație, aspectele financiare etc.

Unele grupuri vulnerabile, cum ar fi femeile cu dizabilități sau cele de etnie romă, se confruntă cu discriminare intersecțională, prin care mai multe caracteristici ale grupului sunt supuse fenomenelor discriminatorii, acesta devenind astfel în mod particular dezavantajat. Acest obiectiv al reducerii inegalităților accentuează caracterul ideal și meritocratic al societății și, totodată, permite tuturor accesul la resurse.

Obiective 2021-2027:

- ❖ Reducerea polarizării sociale prin asigurarea creșterii constante, pe bază anuală, a veniturilor mici, alocațiilor pentru copii, tineri, vârstnici și persoane cu dizabilități, pensiilor, ajutoarelor sociale pentru alte grupuri vulnerabile sau defavorizate într- un quantum superior celui mediu pe economie;
- ❖ Sprijinirea dezvoltării activităților economice productive în mediul rural, pe lângă cele agricole, prin încurajarea antreprenoriatului, asigurarea accesului la internet pentru munca de la distanță, accesul sporit la serviciile de microfinanțare;
- ❖ Creșterea intermedierei financiare în mod durabil cu asigurarea stabilității și credibilității sectorului bancar;
- ❖ Promovarea fermă și monitorizarea permanentă a aplicării legislației existente în materie de incluziune socială pentru toate categoriile de cetățeni, inclusiv a persoanelor aparținând minorităților etnice sau de altă natură, în toate domeniile vieții politice, economice, sociale și culturale.

Ținte 2030:

- ❖ Adoptarea politicilor, în special fiscale, salariale și de protecție socială, în scopul reducerii progresive a inegalităților, respectiv a proporției grupurilor dezavantajate;
- ❖ Aproprierea României de nivelul mediei UE, corespunzător anului 2030, din punctul de vedere al indicatorilor dezvoltării durabile;
- ❖ Reducerea discriminării prin acordarea de sprijin organizațiilor neguvernamentale care activează în domeniul drepturilor omului.

11. ORAȘE ȘI COMUNITĂȚI DURABILE. În România, conform statisticilor Băncii Mondiale, ponderea populației urbane a crescut la 54,4% în 2014, de la 34% în 1960.

Conform Eurostat, media UE era de 72,5% în 2014. Acest proces de urbanizare este într-o continua creștere, obligând orașele să devină deschise tuturor, sigure, reziliente și durabile pentru a face față schimbărilor socio- economice și de mediu.

Obiective 2021-2027:

- ❖ Creșterea procentului de proprietăți cadastrate și înregistrate în toate localitățile la 80% pentru construcții și finalizarea înregistrării terenurilor agricole ce fac obiectul subvențiilor acordate de Agenția de Plăți și Intervenție pentru Agricultură, ca element de bază al planificării spațiale și amenajării teritoriului;
- ❖ Implementarea programelor existente și adoptarea de măsuri suplimentare pentru avertizarea timpurie, intervențiile de urgență și acțiunile ulterioare de reabilitare prin precizarea responsabilității tuturor factorilor cu atribuții în domeniu în caz de calamități naturale (seisme, inundații, alunecări de teren) sau accidente (deversări sau emisii nocive, incendii extinse etc); - Pregătirea din vreme a unor planuri de contingență pentru prevenirea și limitarea efectelor previzibile ale schimbărilor climatice;
- ❖ Îmbunătățirea calității aerului;
- ❖ Creșterea capacității instituționale a autorităților cu responsabilități în domeniul calității aerului de adaptare la cerințele de respectare a obiectivelor de calitate a aerului;
- ❖ Valorificarea resurselor culturale specifice pe plan local prin protejarea patrimoniului cultural, identității culturale și îndeletnicirilor tradiționale (artizanale, artistice, culinare); încurajarea dezvoltării în continuare a Agroturismului;
- ❖ Promovarea unui set de măsuri teritoriale pentru zonele urbane în vederea dezvoltării acelor funcții și echipamente care pot asigura creșterea competitivității orașelor la nivel european și internațional.

Ținte 2030:

- ❖ Asigurarea accesului la condiții de locuire adecvate pentru toți cetățenii;
- ❖ Reducerea semnificativă a pierderilor economice provocate de inundații și alunecările de teren, îmbunătățirea răspunsului colectiv și întărirea capacității de adaptare și revenire la nivel funcțional în cel mai scurt timp după

producerea evenimentului, reducerea impactului inundațiilor sau a poluărilor generate de inundații și ale alunecărilor de teren asupra ecosistemelor, inclusiv prin îmbunătățirea constantă a cadrului legislative;

- ❖ Asigurarea accesului la sisteme de transport sigure, la prețuri echitabile, accesibile și durabile pentru toți, în special prin extinderea rețelelor de transport public, acordând o atenție deosebită nevoilor celor aflați în situații vulnerabile, femei, copii, persoane cu dizabilități și în etate;
- ❖ Elaborarea și punerea în aplicare a unui program general de planificare spațială și amenajare a teritoriului în corelare cu strategiile sectoriale la nivel național prin aplicarea conceptului de dezvoltare spațială policentrică și echilibrată, care să susțină coeziunea teritorială;
- ❖ Educarea și responsabilizarea populației pentru situații de risc seismic;
- ❖ Reducerea efectelor pe care poluarea atmosferică le are asupra sănătății umane și a mediului prin acordarea unei atenții deosebite calității aerului;
- ❖ Reducerea substanțială a numărului deceselor și bolilor provocate de produsele chimice periculoase de poluare și de contaminarea aerului, apei și a solului;
- ❖ Consolidarea eforturilor de protecție și salvagardare a patrimoniului cultural și natural, a elementelor de peisaj din mediul urban și rural;
- ❖ Implementarea prevederilor legale referitoare la producția, transportul, depozitarea, utilizarea și eliminarea produselor chimice, inclusiv a celor farmaceutice, care pot prezenta pericole pentru sănătatea oamenilor și animalelor și pentru integritatea mediului.

12. CONSUM ȘI PRODUCȚIE RESPONSABILĂ. Decuplarea creșterii economice de efectele negative asupra mediului necesită un nou model de consum și producție durabil.

Dezvoltarea durabilă propune soluția unei producții mai eficiente, a unui management durabil al deșeurilor și activități în concordanță cu principiile protecției mediului.

În termeni de consum, reciclarea este imperativă, acest lucru necesitând tranziția spre o economie circulară și conștientizarea cetățeanului de limitele planetei.

Obiective 2021-2027:

- ❖ Continuarea eforturilor pe plan național pentru ameliorarea productivității utilizării resurselor prin includerea unor ținte precise, riguros monitorizate, în toate strategiile sectoriale și de dezvoltare în profil teritorial în vederea alinierii la standardele europene și pregătirii trecerii la modelul economiei circulare;
- ❖ Tranziția de la modelul economic actual bazat pe producție și consum la economia circulară prin schimbarea mentalității prin educație, schimbarea comportamentului consumatorilor și prin dezvoltarea de mecanisme financiare pentru susținerea perioadei de tranziție;
- ❖ Reducerea risipei de alimente pe întregul traseu producție-transport procesare/comercializare-consum, de la recoltarea în fermă la eliminarea finală a deșeurilor;

- ❖ Popularizarea și promovarea unor modele de producție și consum durabile prin campanii de informare pentru publicul larg și demersuri pentru extinderea acestor bune practici în programele educaționale școlare și extrașcolare;
- ❖ Încurajarea companiilor, în special a companiilor mari și transnaționale, să adopte practici durabile și să integreze informațiile privind durabilitatea în ciclul de raportare;
- ❖ Promovarea instrumentelor care conduc la îmbunătățirea performanțelor de mediu, prin campanii de informare și conștientizare privind avantajele obținerii etichetei UE ecologice pentru produse și servicii, precum și a obținerii înregistrării în EMAS de către organizațiile publice sau private;
- ❖ Finalizarea cadrului legislativ privind promovarea achizițiilor publice verzi;
- ❖ Ameliorarea procesului de urmărire statistico-economică și socială a modelelor de consum și de producție durabilă la nivel național, regional și local;
- ❖ Creșterea gradului de pregătire a societății pentru reutilizare și reciclare prin aplicarea ierarhiei de gestionare a deșeurilor;
- ❖ Introducerea unui cod al sustenabilității care permite o raportare complexă a atitudinii companiilor privind aplicarea principiilor dezvoltării durabile de raportare.

Ținte 2030:

- ❖ Trecerea etapizată la un nou model de dezvoltare bazat pe utilizarea rațională și responsabilă a resurselor cu introducerea unor elemente ale economiei circulare, elaborarea unei foi de parcurs;
- ❖ Înjumătățirea pe cap de locuitor a risipei de alimente la nivel de vânzare cu amănuntul și de consum și reducerea pierderilor de alimente de-a lungul lanțurilor de producție și de aprovizionare, inclusiv a pierderilor post-recoltare;
- ❖ Reciclarea în proporție de 55% a deșeurilor municipale până în 2025 și 60% până în 2030;
- ❖ Reciclarea în proporție de 65% a deșeurilor de ambalaje până în 2025 (materiale plastice 50%; lemn 25%; metale feroase 70%, aluminiu 50%, sticlă 70%, hârtie și carton 75%) și 70% până în 2030 (materiale plastic 55%; lemn 30%; metale feroase 80%, aluminiu 60%, sticlă 75%, hârtie și carton 85%);
- ❖ Colectarea separată a deșeurilor menajere periculoase până în 2022, a deșeurilor biologice până în 2023 și materialele textile până în 2025;
- ❖ Stabilirea de scheme obligatorii de răspundere extinsă a producătorilor pentru toate ambalajele până în 2024;
- ❖ Implementarea practicilor

13. ACȚIUNE CLIMATICĂ. Impactul schimbărilor climatice, inclusiv schimbarea tiparelor climei, creșterea nivelului mării și a evenimentelor meteorologice extreme afectează România de astăzi.

Dacă nu se iau în continuare măsuri de adaptare și diminuare a efectelor acestora, amenințările actuale, cum ar fi siguranța alimentară și deficitul de apă, pot lua amploare.

Obiective 2021-2027:

- ❖ Integrarea măsurilor de adaptare la schimbările climatice în strategiile și politicile de dezvoltare sectorială și armonizarea lor intersectorială;
- ❖ Conștientizarea iminenței schimbărilor climatice atât la nivelul politic al instituțiilor statului, cât și în rândul tuturor cetățenilor, indiferent de vârstă.

Ținte 2030:

- ❖ Consolidarea rezilienței și capacității de adaptare a României la riscurile legate de climă și dezastre naturale;
- ❖ Îmbunătățirea capacității de reacție rapidă la fenomene meteorologice extreme intempestive de mare intensitate;
- ❖ Îmbunătățirea educației, sensibilizării și capacității umane și instituționale privind atenuarea schimbărilor climatice, adaptarea, reducerea impactului și alerta timpurie;
- ❖ Intensificarea eforturilor României pentru a realiza tranziția la o economie „verde”, cu emisii reduse de dioxid de carbon, rezilientă la schimbările climatice și pentru integrarea măsurilor de adaptare la schimbările climatice în sectoarele vulnerabile economice, sociale și de mediu, în conformitate cu politicile UE.

14. VIAȚA ACVATICĂ. Viața marină, clima, economia și bunăstarea socială depind de existența unor mări sănătoase. Schimbările climatice și concurența pentru resursele naturale adaugă presiuni suplimentare asupra mediului marin.

Schimbarea climei și exploatarea nedurabilă a mediului acvatic constituie principalele amenințări pentru oceane și mări.

Obiective 2021-2027:

- ❖ Dezvoltarea colaborării internaționale cu statele din regiune pentru îmbunătățirea stării ecologice a apelor Dunării și reducerea impactului negativ al afluenților asupra ecosistemelor marine la vărsarea în Marea Neagră;
- ❖ Gestionarea durabilă a resurselor acvatice vii printr-o abordare ecosistemică a activităților de pescuit;
- ❖ Întărirea capacității României de combatere a pescuitului INN;
- ❖ Susținerea programelor de cercetare pentru protecția și conservarea ariilor protejate și a resurselor acvatice vii.

Ținte 2030:

- ❖ - Prevenirea și reducerea semnificativă a poluării marine de toate tipurile, în special de la activitățile terestre, inclusiv poluarea cu deșeuri marine și poluarea cu nutrienți;

- ❖ - Minimizarea și gestionarea impactului acidificării mediului apelor marine, inclusiv prin cooperare științifică sporită la toate nivelurile;
- ❖ - Dezvoltarea responsabilă și sustenabilă a activităților de pescuit la speciile sălbatice și de acvacultură cu respectarea cotelor și metodelor stabilite prin lege și menținerea, în limite rezonabile, a viabilității îndeletnicirilor tradiționale în acest domeniu, inclusiv a pescuitului sportiv și de agrement;
- ❖ Atragerea celorlalte state riverane Mării Negre în actul de management durabil al resurselor acvatice vii.

15. VIAȚA TERESTRĂ. Societatea umană a creat o „amprentă” imensă pe Pământ, iar acest impact impune asumarea unei responsabilități sporite, un management responsabil și activități corelate în domeniul protecției mediului. Pădurile sunt fundamentale pentru viața pe planetă. Gestionarea durabilă a acestora are un rol esențial în abordarea provocărilor globale actuale, precum și în combaterea reducerii biodiversității, a degradării solurilor și a prevenirii schimbărilor climatice.

În plus, pădurile reprezintă un furnizor important al unei game largi de servicii ecosistemice care îmbunătățesc calitatea vieții, oferind numeroase avantaje pentru mediu, societate și economie, cum ar fi asigurarea securității alimentare, creșterea disponibilității apei și sporirea protecției așezărilor umane.

România a intrat în UE cu un capital natural valoros, în unele cazuri, acesta având caracter de unicat. Această contribuție trebuie să fie recunoscută și apreciată ca atare, inclusiv sub raportul sustenabilității financiare a investițiilor necesare pentru conservarea resurselor și menținerea serviciilor oferite de ecosistemele naturale la standardele stabilite la nivelul ONU și UE.

Obiective 2021-2027:

- ❖ Păstrarea poziției României ca țară cu cea mai mare diversitate biogeografică din Europa atât prin integrarea în continuare a politicilor de mediu în toate strategiile naționale și sectoriale relevante, cât și prin îmbunătățirea infrastructurii de mediu, conform standardelor și practicilor UE și prevederilor convențiilor internaționale asumate de România;
- ❖ Refacerea și completarea băncilor de date genetice, în special pentru speciile autohtone sau endemice, precum și sprijinirea activităților de cercetare științifică în acest domeniu;
- ❖ Asigurarea conservării, restabilirii și utilizării durabile a ecosistemelor de apă dulce terestre și interioare și a serviciilor acestora, în special păduri, zone umede, munți și terenuri aride, în conformitate cu obligațiile prevăzute de acordurile internaționale;
- ❖ Atragerea și cointeresarea comunităților locale și a organizațiilor neguvernamentale, inclusiv a asociațiilor de vânatoare și pescuit sportiv, în acțiunile de combatere eficientă a braconajului, precum și de conservare a habitatelor sensibile și a biodiversității; compensarea pierderilor de venit ale proprietarilor de păduri sau de terenuri agricole situate în ariile naturale protejate.

Ținte 2030:

- ❖ Dezvoltarea infrastructurii verzi și folosirea serviciilor oferite de ecosistemele naturale (în special în luncile Dunării, afluenților acesteia și în Deltă) prin gestionarea integrată a bazinelor hidrografice și zonelor umede;
- ❖ Conservarea și protejarea zonelor umede, între care se află și Rezervația Biosferei Delta Dunării, zonă umedă unicat în Europa, ca parte a patrimoniului natural european și mondial;
- ❖ Asigurarea conservării ecosistemelor montane, inclusiv a biodiversității acestora, în scopul de a spori capacitatea acestora de a oferi beneficii esențiale pentru dezvoltare durabilă;
- ❖ Susținerea instituțiilor și infrastructurilor de cercetare-dezvoltare de interes național și european pentru studierea, gestionarea, protejarea și conservarea diversității patrimoniului natural.

16. PACE, JUSTIȚIE ȘI INSTITUȚII EFICIENTE. Dezvoltarea durabilă este și o paradigmă de funcționare a unei societăți echitabile.

Această abordare implică o societate pașnică în care beneficiile dezvoltării durabile promovează accesul la justiție pentru toți și crearea unor structuri legislative și instituționale eficiente, responsabile și incluzive la toate nivelurile. Dezvoltarea durabilă poate deveni o abordare funcțională doar dacă societatea va conștientiza și își va însuși această perspectivă ca pe o realitate firească.

Obiective 2021-2027:

- ❖ Aplicarea riguroasă a prevederilor legale existente privind combaterea și condamnarea oricăror acte de violență, abuz, exploatare, trafic de persoane sau discriminare de orice fel, îndeosebi în privința copiilor, femeilor sau persoanelor cu dizabilități, indiferent de rasă, religie, gen sau orientare sexuală;
- ❖ Reforma regimului de executare a pedepselor prin modernizarea instituțiilor de detenție, consolidarea sistemului de probațiune și aplicarea dispozițiilor legale privind reintegrarea socială a persoanelor față de care s-au dispus sancțiuni privative sau neprivative de libertate;
- ❖ Măsuri pentru identificarea unor posibilități de continuare a colaborării interinstituționale, în scopul facilitării reintegrării sociale a persoanelor care au fost sancționate penal;
- ❖ Redactarea și începerea implementării unei strategii naționale pentru încurajarea creșterii demografice;
- ❖ Asigurarea unui tratament corect și nediscriminatoriu pentru cetățenii români aflați temporar la muncă în străinătate prin intervenții oficiale de susținere a intereselor acestora pe lângă autoritățile statelor respective;
- ❖ Utilizarea extinsă a tehnicilor digitale avansate în elaborarea și modelarea integratoare a programelor și proiectelor de dezvoltare în vederea optimizării deciziilor privind stabilirea priorităților și alocarea rațională a resurselor financiare pe criterii de rentabilitate și competitivitate.

Ținte 2030:

- ❖ Administrarea justiției în condiții de imparțialitate și celeritate, în conformitate cu legile și procedurile stabilite, cu respectarea principiului prezumției de nevinovăție;
- ❖ Asigurarea și susținerea dialogului cu minoritățile naționale în vederea îmbunătățirii actului decizional, prin acces egal pentru toți cetățenii de a-și respecta și valorifica cultura, tradițiile, limba maternă și de a participa la viața economică, socială și politică și pentru combaterea preconcepțiilor, a prejudecăților și a discriminărilor în toate formele sale și promovarea dialogului interetnic, valorilor comune, diversității culturale și lingvistice;
- ❖ Reducerea semnificativă a tuturor formelor de violență și ratelor de deces conexe;
- ❖ Stoparea abuzului, exploatării, traficului și a tuturor formelor de violență și torturii copiilor;
- ❖ Reducerea semnificativă a fluxurilor ilicite financiare și de armament, consolidarea recuperării și returnării bunurilor furate și combaterea tuturor formelor de crimă organizată;
- ❖ Asigurarea procesului decizional receptiv, incluziv, participativ și reprezentativ la toate nivelurile;
- ❖ Dezvoltarea instituțiilor eficiente, responsabile și transparente la toate nivelurile;
- ❖ Profesionalizarea și perfecționarea activității tuturor instituțiilor administrației publice centrale și locale, mai ales a compartimentelor care intră în contact direct cu cetățenii, pentru prestarea unor servicii prompte și civilizate; extinderea și generalizarea serviciilor pe internet (on-line).

17. PARTENERIATE PENTRU REALIZAREA OBIECTIVELOR. România, ca membră a comunității internaționale și a familiei europene, își asumă responsabilitatea de a se implica în efortul comun pentru sprijinirea dezvoltării durabile.

Problemele globale impun soluții globale, această abordare necesită și colaborare, respectiv finanțare publică (națională și internațională) pentru atingerea obiectivelor din Agenda 2030.

Obiective 2021-2027:

- ❖ Sprijinirea unor soluții realiste, favorabile țărilor în curs de dezvoltare în cadrul dezbaterilor interguvernamentale din cadrul UE, a ONU, precum și a instituțiilor sale specializate pe tema dezvoltării durabile;
- ❖ Încurajarea investițiilor și altor activități economice ale unor întreprinzători din România, precum și a proiectelor bazate pe voluntariat, în special la inițiativa tinerilor, care au ca obiect promovarea principiilor și practicilor dezvoltării sustenabile în țări mai puțin dezvoltate;
- ❖ Sprijinirea comunităților de români din străinătate prin asigurarea accesului la cursuri de limbă și cultură românească și dezvoltarea lectoratelor de limbă și literatură română în cadrul universităților din Europa și din lume.

Ținte 2030:

- ❖ Majorarea progresivă a cuantumului asistenței oficiale de dezvoltare acordate de România în cadrul programelor ODA, în funcție de capacitatea de susținere a economiei naționale, având ca obiectiv țintă atingerea cifrei de 0,33% din venitul național brut la nivelul anului 2030;
- ❖ Sporirea și diversificarea ajutorului oficial pentru dezvoltare pe măsura creșterii potențialului economic al României și încurajarea agenților economici români să investească, pe baze competitive, în economia țărilor mai puțin dezvoltate;
- ❖ Aderarea României la Zona Euro, la spațiul Schengen și la Organizația pentru Dezvoltare și Cooperare Economică;
- ❖ Susținerea angajamentelor internaționale și implicarea proactivă pe plan european și internațional.

Prin strategia “Europa 2020” Uniunea Europeană a promovat, în perioada 2014-2020, un model de creștere mai inteligent, mai durabil și mai incluziv, prin care s-a promovat noul concept de dezvoltare europeană, în baza căruia se asigură suport financiar de la bugetul Uniunii Europene și se deschid noi oportunități pentru valorizarea resurselor locale în condițiile unei guvernante economice mai bine coordonate la toate nivelurile de administrare.

În prezent, Comisia Europeană a reînnoit inițiativa “Calea către excelență” pentru a continua să ofere sprijin adaptat și expertiză regiunilor rămase în urmă în ceea ce privește inovarea. Inițiativa va ajuta regiunile să-și conceapă, să-și actualizeze și să-și ajusteze strategiile de specializare inteligentă.

Altfel spus, strategiile de inovare care se bazează pe domenii de nișă dețin atuuri concurențiale, înainte de începerea perioadei bugetare 2021-2027. Totodată, inițiativa va ajuta regiunile să identifice resursele U.E. adecvate pentru finanțarea proiectelor inovatoare și să se asocieze cu alte regiuni care dețin atuuri similare pentru a crea clustere de inovare.

Alături de propunerile Comisiei, privind viitoarea politică de coeziune și de noul program “Orizont Europa” și în conformitate cu noua agendă pentru cercetare și inovare a Comisiei, inițiativa “Calea către excelență” este o altă modalitate prin care Comisia ajută regiunile Europei să se pregătească pentru viitor, cu strategii de inovare solide, sprijinite de fondurile U.E. în următorul buget pe termen lung al U.E., pentru perioada 2021-2027.

Contextul European. În cadrul bugetului pe termen lung al Uniunii Europene pentru perioada 2021 – 2027, Comisia Europeană propune modernizarea politicii de coeziune, principala politică de investiții a Uniunii Europene.

Sunt propuse cinci priorități investiționale în cadrul UE:

- ✓ *Europă mai inteligentă, prin inovare, digitalizare, transformare economică și alte forme de sprijin;*
- ✓ *Europă mai verde, fără emisii de carbon, punerea în aplicare a Acordului de la Paris și investiții în tranziția energetică, energia din surse regenerabile și combaterea schimbărilor climatice;*
- ✓ *Europă conectată, cu rețele strategice de transport și digitale;*
- ✓ *Europă mai socială, pentru realizarea pilonului european al drepturilor sociale și sprijinirea calității locurilor de muncă, a învățământului, a competențelor a incluziunii sociale și a accesului egal la sistemul de sănătate;*
- ✓ *Europă mai apropiată de cetățenii săi, prin sprijinirea strategiilor de dezvoltare conduse la nivel local și a dezvoltării urbane durabile în UE.*

Strategia UE pentru Dezvoltare Durabilă, ce reprezintă fundamentul Strategiei Naționale a României în domeniu, completează Strategia de la Lisabona și se dorește a fi un catalizator pentru cei ce elaborează politici publice și pentru opinia publică, în scopul schimbării comportamentului în societatea europeană și, respectiv, în societatea românească și implicării active a factorilor decizionali, publici și privați, precum și a cetățenilor în elaborarea, implementarea și monitorizarea obiectivelor dezvoltării durabile.

Responsabilitatea pentru implementarea Strategiei revine Uniunii Europene și statelor sale membre, implicând toate componentele instituționale la nivel comunitar și național. Este subliniată, de asemenea, importanța unei strânse conlucrări cu societatea civilă, partenerii sociali, comunitățile locale și cetățenii pentru atingerea obiectivelor dezvoltării durabile.

- ✓ *În acest scop, sunt identificate patru obiective-cheie:*
- ✓ *Protecția mediului, prin măsuri care să permită disocierea creșterii economice de impactul negativ asupra mediului;*
- ✓ *Echitatea și coeziunea socială, prin respectarea drepturilor fundamentale, diversității culturale, egalității de șanse și prin combaterea discriminării de orice fel;*
- ✓ *Prosperitatea economică, prin promovarea cunoașterii, inovării și competitivității pentru asigurarea unor standarde de viață ridicate și unor locuri de muncă abundente și bine plătite;*
- ✓ *Îndeplinirea responsabilităților internaționale ale UE prin promovarea instituțiilor democratice în slujba păcii, securității și libertății, a principiilor și practicilor dezvoltării durabile pretutindeni în lume.*

Pentru a asigura integrarea și corelarea echilibrată a componentelor economice, ecologice și socio-culturale ale dezvoltării durabile, Strategia UE statuează următoarele principii directe:

- ✓ *Promovarea și protecția drepturilor fundamentale ale omului;*
- ✓ *Solidaritatea în interiorul generațiilor și între generații;*

- ✓ *Cultivarea unei societăți deschise și democratice;*
- ✓ *Informarea și implicarea activă a cetățenilor în procesul decizional;*
- ✓ *Implicarea mediului de afaceri și a partenerilor sociali;*
- ✓ *Coerența politicilor și calitatea guvernării la nivel local, regional, național și global;*
- ✓ *Integrarea politicilor economice, sociale și de mediu prin evaluări de impact și consultarea factorilor interesați;*
- ✓ *Utilizarea cunoștințelor moderne pentru asigurarea eficienței economice și investiționale;*
- ✓ *Aplicarea principiului precauțiunii în cazul informațiilor științifice incerte;*
- ✓ *Aplicarea principiului “poluatorul plătește”.*

Politica de coeziune menține investițiile în toate regiunile, pe baza a trei categorii (mai puțin dezvoltate, în tranziție, mai dezvoltate). Metoda de alocare se bazează pe PIB-ul pe cap de locuitor, introducându-se noi criterii precum șomajul în rândul tinerilor, nivelul scăzut de educație și schimbări climatice pentru a reflecta mai bine realitatea de pe teren.

- ✓ **Simplificare:** reguli mai scurte, mai puține și mai clare Pentru întreprinderile și antreprenorii care beneficiază de sprijinul UE, noul cadru oferă mai puțină birocrație și modalități mai simple de solicitare a plăților, prin utilizarea opțiunilor simplificate în materie de costuri. Pentru facilitarea sinergiilor, un cadru unic de reglementare acoperă în prezent 7 fonduri UE implementate în parteneriat cu statele membre („gestionare partajată”). Comisia propune, de asemenea, controale mai relaxate la programele cu istoric bun, o mai mare încredere în sistemele naționale și extinderea principiului „auditului unic”, pentru a evita suprapunerea verificărilor. }
- ✓ **Un cadru mai flexibil** Noul cadru reunește stabilitatea necesară planificării investițiilor cu nivelul corespunzător de flexibilitate bugetară, pentru a face față unor evenimente neprevăzute. O evaluare intermediară va determina dacă este nevoie de modificarea programelor pentru ultimii doi ani ai perioadei de finanțare, pe baza priorităților emergente, a executării programelor și a celor mai recente recomandări specifice fiecărei țări. În anumite limite, se vor permite transferuri de resurse în cadrul programelor fără a fi necesară o aprobare oficială a Comisiei. O dispoziție specifică facilitează mobilizarea de fonduri UE începând din prima zi, în caz de dezastru natural.
- ✓ **Mai multe oportunități pentru sinergii în setul UE de instrumente bugetare** Cadrul de reglementare unic care acoperă fondurile politicii de coeziune și Fondul pentru azil și migrație vor facilita crearea de strategii de integrare a migranților la nivel local sprijinite prin resurse UE utilizate în sinergie: Fondul pentru azil și migrație se va concentra pe nevoile pe termen scurt ale migranților în momentul sosirii, în timp ce politica de coeziune va sprijini integrarea lor socială și profesională.
În afara cadrului unic de reglementare, vor fi facilitate sinergii cu alte instrumente UE, cum ar fi politica agricolă comună, Orizont Europa, programul LIFE sau Erasmus+.
- ✓ **Interreg:** eliminarea obstacolelor transfrontaliere și sprijinirea proiectelor interregionale pentru inovare Cooperarea interregională și transfrontalieră va fi facilitată de noua posibilitate ca o regiune să utilizeze părți din propria alocare pentru a finanța proiecte în altă parte a Europei, împreună cu alte regiuni.

Noua generație a programelor de cooperare interregională și transfrontalieră („Interreg”) va ajuta statele membre să depășească obstacolele transfrontaliere și să dezvolte servicii comune. Comisia propune un nou instrument pentru regiunile de frontieră și pentru țările dornice să-și armonizeze cadrele juridice, denumit Mecanismul transfrontalier european.

Pornind de la succesul acțiunii pilot din 2014-2020, Comisia propune crearea Investițiilor interregionale pentru inovare. Regiunile cu active corespunzătoare de „specializare inteligentă” vor fi sprijinite mai mult pentru alcătuirea clusterelor paneuropene în sectoare precum datele masive (big data), economia circulară, sistemele avansate de fabricație sau securitatea cibernetică.

- ✓ Mai multe eforturi de comunicare pentru a îmbunătăți vizibilitatea politicii de coeziune Pentru o Europă tot mai apropiată de cetățeni, se pune mai mult accent pe necesitatea de a comunica mai bine rezultatele pozitive ale politicii de coeziune.

Statele membre și regiunile au consolidat cerințele de comunicare, de exemplu în ceea ce privește organizarea de evenimente pentru inaugurarea proiectelor mari cu finanțare de la UE și dezvoltarea unor planuri de informare prin rețelele sociale.

În același timp, comunicarea pe tema proiectelor finanțate de la UE se simplifică, introducându-se un singur branding pentru toate fondurile UE, un portal unic unde apar toate finanțările disponibile pentru întreprinderi și o bază de date unică pentru proiecte gestionată de Comisie.

Contextul național. Strategia de dezvoltare a României se pliază pe Strategia Uniunii, respectând cele 5 puncte de dezvoltare indicate de Comisia Europeană, respectiv:

- ❖ *Europă mai inteligentă,*
- ❖ *Europă mai verde,*
- ❖ *Europă mai conectată,*
- ❖ *Europă mai socială și*
- ❖ *Europă mai apropiată de cetățenii săi.*

În acest sens, redactarea unei strategii de dezvoltare locală integrate în dezvoltarea regională și însușirea acesteia de către factorii de decizie de la nivel local îmbunătățește șansele unei creșteri economice și sociale durabile, incluzive și performante. Includerea proiectelor de dezvoltare locală în noua strategie de dezvoltare locală crește impactul vizat de aceasta.

Lipsa unei strategii de dezvoltare locală, a unei viziuni strategice împărtășite de comunitate, ar conduce la creșterea gradului de vulnerabilitate economică la apariția unor riscuri sociale și economice.

Evitarea unor astfel de riscuri și vulnerabilități constituie un element definitoriu pentru a formula o viziune globală, coerentă și modernă asupra procesului de dezvoltare durabilă a localității, pentru perioada 2021-2027, cu corelare cu cea a județului ARAD și a Regiunii Vest.

Strategia de Dezvoltare Locală pentru perioada 2021 – 2027 a comunei DEZNA își propune să se alinieze la obiectivele generale prin:

- ❖ *Creșterea calității vieții prin combaterea sărăciei și dezvoltarea de noi locuri de muncă, respectiv dezvoltarea unor sectoare economice.*
- ❖ *măsuri eficiente de incluziune socială;*
- ❖ *creșterea eficienței energetice a gospodăriilor și locuințelor și creșterea spațiului de locuit inclusiv prin dezvoltarea unor programe de realizare a unor locuințe sociale;*
- ❖ *sprijinirea tinerilor, a micilor fermieri, dar și a întreprinderilor mici și mijlocii care doresc să investească în sectorul agricol și non- agricol;*
- ❖ *dezvoltarea turismului, agroturismului și ecoturismului ca motor de dezvoltare locală;*
- ❖ *gestionarea riscurilor în cazul calamităților naturale;*
- ❖ *utilizarea eficientă a resurselor în contextual protejării mediului înconjurător.*

CORELAREA CU PLANUL DE DEZVOLTARE REGIONALĂ – REGIUNEA VEST

Comuna Dezna este situată în Județul Arad, regiunea de Vest, împreună cu reprezentanți ai organizațiilor relevante în domeniul dezvoltării regionale, elaborează Planul de Dezvoltare Regională (PDR) ca bază pentru fundamentarea strategiei naționale de dezvoltare regională și a documentelor de programare necesare pentru perioada de programare 2021- 2027.

Elaborarea *Planului pentru Dezvoltare Regională (PDR) Vest 2021-2027* se bazează pe **parteneriatul regional**, între ADR Vest și toți actorii regionali.

Contribuția autorităților regionale și locale, a organizațiilor societății civile, a partenerilor economici și sociali la elaborarea PDR Vest are un *rol cheie* în identificarea nevoilor reale de dezvoltare ale regiunii și stabilirea direcțiilor majore de dezvoltare.

Elaborarea Programului Operațional Regional 2021-2027 – Regiunea Vest presupune corelarea acestuia atât cu documentele de planificare existente la nivel regional, cât și cu regulamentele existente la nivel european, investițiile propuse urmând să fie concentrate pe cele 5 obiective principale de politică (OP) ale Comisiei Europene:

- *Europă mai inteligentă (o transformare economică inovatoare și inteligentă) – minimum 35%;*
- *Europă mai verde, fără emisii de carbon – minimum 30%;*
- *Europă mai conectată (mobilitate și conectivitate TIC regională);*
- *Europă mai socială (implementarea Pilonului european al drepturilor sociale);*
- *Europă mai aproape de cetățeni (dezvoltarea sustenabilă și integrată a zonelor urbane, rurale și de coastă prin inițiative locale) – minimum 6%.*

Conform Planului de Dezvoltare Regională (PDR) 2021-2027, capitolul DEZVOLTARE RURALĂ, Spațiul rural din Regiunea Vest, zonele predominant rurale alcătuiesc jumătate din Europa cuprinzând aproximativ 20% din populație.

Cu toate acestea, majoritatea zonelor rurale sunt, de asemenea, printre regiunile cele mai puțin favorizate din UE, cu un PIB pe cap de locuitor semnificativ sub media europeană. Comparativ cu UE, România deține o pondere mult mai ridicată a persoanelor care locuiesc în mediul rural. În Regiunea Vest, în mediul rural locuiau, în anul 2017, 737.522 persoane, adică 36,7% din totalul populației regionale.

Conform datelor statistice, atât la nivel global, cât și la nivelul UE, populația urbană a avut o evoluție ascendentă în ultimele decenii. Tot mai mulți oameni migrează spre oraș în căutare de noi oportunități de angajare și de acces la servicii.

Cu toate acestea, la nivel regional se observă câteva particularități ce țin de migrația urban-rural. În Regiunea Vest, contrar tendinței de la nivel național de scădere a populației din rural (-0,4%, -38.310 persoane), populația din zona rurală a crescut cu +10.276 persoane (+1,4%).

De asemenea, creșteri ale populației din rural au înregistrat și regiunile Nord-Vest, Centru, Nord-Est și București-Ilfov.

Creșterea din rurală fost influențată demigrația populației dinspre urban în zonele periurbane, adică în acele zone de polarizare ale marilor centre urbane.

Analizând aceste date se observă o gravitare a așezărilor rurale cu un număr mare de populație în jurul orașelor mari ale Regiunii Vest (Timișoara, Arad, Deva, Hunedoara), îndeosebi în acele zone rurale situate în proximitatea orașului, spațiul urban fiind capabil de a oferi locuri de muncă și anumite facilități pe care spațiul rural nu le deține.

Aceste condiții sunt ideale pentru acest segment al populației migratoare dinspre spațiul rural spre cel urban; satele din apropierea orașelor mari tind tot mai mult să aibă funcția de „localități-dormitor”, deoarece acestea pot adăposti populația navetistă care muncește la oraș și care a preferat să nu își schimbe mediul de reședință.

De asemenea, o infrastructură de transport bine pusă la punct (drumuri, căi ferate) poate facilita accesul rapid al populației navetiste.

Pe partea de dezvoltare agricolă a mediului rural, conform Planului de Dezvoltare Regională (PDR) 2021-2027, și conform ultimelor date disponibile de la nivel regional (anul 2013), în Regiunea Vest, au fost înregistrate 247.000 exploatații agricole (ferme), adică 6,8% din totalul național de 3.629.660.

Analizând datele statistice referitoare la mărimea exploatațiilor agricole, se poate observa la nivel național o pondere superioară a exploatațiilor agricole mici (71%), de sub 2 ha, valoarea fiind mult mai mare decât cea de la nivelul Uniunii Europene (43%).

Aceste date relevă lipsa asocierii respectiv fărâmițarea terenurilor din domeniul agricol în contextul în care, din punct de vedere economic, exploatațiile mici, sunt în general mai necompetitive fiind valorificate în mare parte pentru producția proprie.

Comparativ cu situația de la nivel național, Regiunea Vest are o distribuție mai echilibrată a claselor de mărime a exploatațiilor agricole, distribuția fiind mai aproape de situația de la nivel european decât cea e la nivel național.

Aceste date arată un grad mai mare de asociere, ceea ce poate însemna un grad mai mare de tehnologizare respectiv producție pentru scopul valorificării economice.

Regiunea Vest deține 12,7% din suprafața agricolă a României, dispunând de un important potențial de valorificare. Suprafața agricolă însumează 1.864.096 ha, aceasta fiind superioară regiunilor Sud-Vest Oltenia (1.796.634 ha) și București-Ilfov (104.505 ha).

Cultivarea plantelor reprezintă o ramură dezvoltată a agriculturii în Regiunea Vest.

Cele mai reprezentative culturi sunt: porumbul boabe(1.693.995 t), grâul(1.129.037 t), legumele(426.096 t), floarea soarelui(291.214 t), cartoful(245.311 t), sfecla de zahăr(179.322 t) și rapița(163.099).

După volumul total al plantelor vegetale, Regiunea Vest se remarcă prin:

- Locul IV la producția de grâu(1.129.037 t),după regiunile Sud-Muntenia (2.985.541 t), Sud-Est (2.290.802 t) și Sud-Vest Oltenia (1.129.037 t)

- Locul IV la producția de sfeclă dezahăr(179.322 t), după regiunile Centru (407.026 t), Nord-Est (366.329 t) și Nord-Vest (196.880 t)

- Locul III la producția de rapiță (163.099 t), după regiunile Sud-Muntenia (733.354 t) și Sud-Est (389.764 t)

- Locul IV la producția de soia boabe (53.651 t), după regiunile Sud-Muntenia (103.564 t), Sud-Est (103.543 t) și Nord-Est (64.379 t).

După productivitatea medie la hectar (kg/ha), Regiunea Vest se remarcă prin:

- Locul I la grâu (5.274 kg/ha), fiind urmată de regiunile Sud-Muntenia (5.127 kg/ha) respectiv Sud-Est (5.060 kg/ha);

- Locul I la secară (3.590 kg/ha), fiind urmată de regiunile Nord-Est (3.280 kg/ha) și Sud-Muntenia (3007 kg/ha);

- Locul IV la orz și orzoaică (4.056 kg/ha), după regiunile Sud-Muntenia (4.762 kg/ha), Sud-Vest Oltenia (4.438 kg/ha) și Sud-Est (4.230 kg/ha);

- Locul III la rapiță (2.998 kg/ha), după regiunile Sud-Muntenia (3.052 kg/ha) și Sud-Vest Oltenia (2.717 kg/ha).

- Locul III la sfecla de zahăr (40.261 kg/ha), după regiunile Centru (44.247 kg/ha) și Nord-Est (43.481 kg/ha).

Legumele au o importanță majoră pentru dieta sănătoasă a omului. În anul 2017, producția de legume a regiunii a însumat 426.096 t.

Comparativ cu anul 2011, producția a înregistrat o scădere de -2%, aceasta fiind datorată diminuării producției de legume din județele Caraș-Severin și Hunedoara. În această perioadă, cea mai mare creștere a avut-o județul Arad (+3,8%).

În anul 2017, în Regiunea Vest, producția de cartofia fost de 245.311 t, adică 7,9% din totalul național. În perioada 2011-2017, toate regiunile au înregistrat scăderi ale producției de cartofi, scăderea de la nivel regional (-33,1%) fiind mai mare decât ceade la nivel național (-24,0%).

Regiunea Vest nu reprezintă o zonă tradițională pentru producția cartofului, în termeni de productivitate, în anul 2017 s-a înregistrat o valoare de 14.210 kg/ha, acesta fiind sub media națională de 18.393 kg/ha.

Valoarea producției medii a cartofului la hectar a depășit doar regiunea București-Ilfov. La nivel regional, doar județul Arad a înregistrat o producție medie mai mare decât valoarea de la nivel național.

Activitatea viticolă din Regiunea Vest are o îndelungată tradiție, acest sector de activitate având o bună dezvoltare în ultimii ani, dovadă a acestui fapt fiind creșterea suprafeței cu vii, în perioada 2011-2014, Regiunea Vest și Nord-Est având cea mai mare creștere a suprafețelor (+3,1%). Acest fapt este datorat în mare parte fondurilor europene, cu ajutorul cărora s-au plantat noi suprafețe cu vie.

Prin favorabilitatea unor anumiți factori oferiți de cadrul natural (zone de dealuri, anumite soluri nisipoase, fertile pentru vița de vie, zone de câmpie în care durata de strălucire a soarelui este mai mare), Regiunea Vest În perioada **2021-2027** va deține un important potențial de valorificare a acestui culturi.

În anul 2017, producția medie de struguri a Regiunii Vest era de 6.437 kg/ha, fiind depășită doar de Regiunea Centru (7.447 kg/ha) și Sud-Est (6.523 kg/ha).

În anul 2017, în Regiunea Vest, producția totală de fructe a fost de 93.581 tone, aceasta fiind mai mică decât anul 2011 cu aproximativ -26,2%. Cu excepția regiunii București-Ilfov, în perioada 2011-2016, toate regiunile au înregistrat scăderi ale producției de fructe, dintre care cele mai importantă scădere a avut-o regiunea Sud-Muntenia (-42,0%), acesta fiind și regiunea care în mod tradițional produce cea mai mare cantitate de fructe din România.

Cerealele reprezintă categoria de plante cea mai cultivată din Regiune, în anul 2017 însumând 3.088.080 t, adică 11% din totalul național. După volumul total, regiunea ocupă locul IV, după regiunile Sud-Muntenia, Sud-Est și Sud-Vest Oltenia. Aceste trei regiuni se suprapun Câmpiei Române, cea mai mare câmpie a României.

În perioada 2017-2020, toate regiunile înregistrează creșteri ale volumului de cereale, acest lucru fiind datorat în mare parte creșterii productivității. La nivel regional, județele Timiș respectiv Arad reprezintă principalii producători de cereale, volumul cumulată depășind regiuni precum Nord-Vest sau Centru.

Creșterea animalelor are o pondere importantă în agricultura românească, reprezentând una dintre activitățile de bază în sectorul rural.

Deși efectivele de animale existente sunt exploatate în mod eficient, există un potențial de creștere a producției animale nevalorificat încă, dat de suprafața de pășuni și fânețe existentă în regiune.

Principalele animale crescute în Regiunea Vest sunt păsările (5.292.553 capete capete), ovinele (1.461.659 capete) și porcinele (919.331 capete).

În anul 2017, raportat la nivelul național, Regiunea Vest deținea 20,9% din totalul porcinelor, 14,6% din totalul ovinelor, 16, 8% din totalul iepurilor și 10,3% din totalul familiilor de albine.

În anul 2017, cele mai importante date ale producției agricole animale din Regiunea Vest sunt următoarele:

- 25,7% din totalul greutateii în viu a animalelor destinate sacrificării pentru consum –porcine
- 14,6% din totalul greutateii în viu a animalelor destinate sacrificării pentru consum –total animale
- 12,0% din totalul greutateii în viu a animalelor destinate sacrificării pentru consum –ovine și caprine.

- 11,9% din totalul producției de miere extrasă
- 10,4% din producția de lapte oaie și capră

Infrastructura agricolă. Infrastructura specifică desfășurării activității agricole este dată în primul rând din parcul de tractoare și mașini agricole, acestea asigurând modernizarea și mecanizarea acestei activități, cât și depozitele de cereale și/sau punctele de colectare.

În anul 2017, Regiunea Vest deținea 14,8% din infrastructura de tractoare și mașini principale din agricultură, ocupând locul III, după regiunile Nord-Vest și Sud-Muntenia. Corelat cu suprafața agricolă a Regiunii Vest, se poate spune că infrastructura de mașini agricole este dezvoltată. Cu excepția Regiunii Sud-Est, toate regiunile au înregistrat creșteri ale numărului parcului de tractoare și mașini agricole, acest lucru fiind datorat în mare parte fondurilor europene puse la dispoziția fermierilor pentru înnoirea infrastructurii.

Silvicultura.

În Regiunea Vest, pădurile ocupă 31,9% din teritoriu, valoare fiind dată de suprafețele mari împădurite din județele Caraș-Severin și Hunedoara. Din totalul pădurilor de la nivel național, regiunea Vest ocupă locul III, deținând 16,2%. Pe primelelocuri se află regiunile Centru (19,4%) și Nord-Est (18,3%). În perioada 2011-2017, volumul de lemn recoltat a fost relativ constant, fiind corelat cu suprafața de pădure deținută de fiecare regiune.

Volumul de lemn recoltat, în perioada 2011-În Regiunea Vest, în anul 2017, în sectorul silviculturii activau 359 de companii (7,1% din total RO), cu un număr de angajați de 3.211 persoane (8,0% din total RO). Cifra de afaceri din acest sector era în jur de 100 de milioane de EUR.

CAP. II: Prezentarea generală a comunei Dezna

POZIȚIE GEOGRAFICĂ

Comuna Dezna este așezată la 46°23' lat. N și 22°15' long. E, la confluența mai multor văi cu valea Deznei, care traversează comuna de la nord spre sud. Cu excepția satului Buhani celelalte localități componente sunt situate pe aceste văi care afluesc în Valea Deznei în zona centrului de comună. Teritoriul este alcătuit din zona formată de câmpia depresionară din jurul luncii Văii Deznei și din versanții sudici ai Munților Codru – Moma, limita de nord a teritoriului fiind Vf. Izoi.

Teritoriul administrativ al u.a.t. este de 83,32 kmp. Centrul de comună se află la o altitudine de 310 m.d.m.

La recensământul din 2011 populația comunei a fost de 1198 locuitori, în scădere față de recensământul precedent.

În structura rețelei de localități a județului comuna Dezna face parte din zona de polarizare a orașului Sebiș, împreună cu comunele Cărand, Archiș, Ignești, Moneasa, Dieci, Almaș, Chisindia, Buteni și Bîrsa.

Comuna Dezna se învecinează cu următoarele unități administrativ teritoriale :

- La est cu comunele Gurahonț și Dieci
- La nord cu comuna Moneasa și județul Bihor
- La vest cu comuna Ignești
- La sud cu orașul Sebiș

Comuna Dezna este alcătuită din localitățile :

- Dezna – centru de comună
- Buhani – sat aparținător
- Neagra – sat aparținător
- Slatina de Criș - sat aparținător
-

Pe teritoriul administrativ al comunei Dezna își desfășoară traseul următoarele drumuri :

- DJ 792 B Hodiș - Bârsa – Sebiș - Moneasa – Limita județ Bihor
- DJ 792 E Almaș - Dieci – Dezna
- Dc 21 Buhani – Neagra
- Dc 22 Dezna – Slatina de Criș

Comuna Dezna se găsește amplasată de-a lungul drumului DJ 792 B Hodiș - Bârsa – Sebiș - Moneasa. Din acest drum pornesc drumurile comunale care leagă satele aparținătoare de centrul de comună. Drumul județean DJ 792 E face legătura cu DN 79 A.

Valea Deznei, care traversează comuna este îndiguită. Văile laterale nu beneficiază de astfel de lucrări, incidental fiind posibile inundații locale.

Accesul spre teritoriile limitrofe se realizează prin drumuri modernizate sau aflate în curs de modernizare.

REPERE ISTORICE.

Comuna Dezna și satele aparținătoare Buhani, Slatina de Criș, Neagra și Laz au avut de-a lungul timpului numeroase denumiri:

Dezna – *Deszni, Deznye, Kisdeszni, Nagydeszni, Ódezna.*

Buhani – *Bohani, Baynokfalwa, Alsofalu.*

Laz – *Deznalaz, apărut prin contopirea cu satul Zemerzel.*

Neagra – *Negra, Kisfeketefalu.*

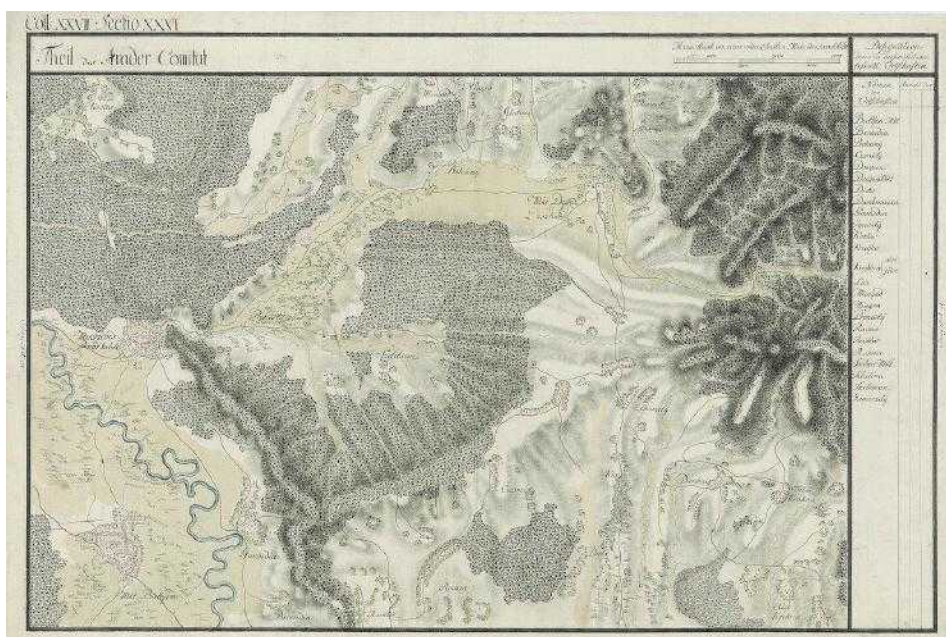
Slatina de Criș – *Mikoszlatina, Zltnyna.*

Prima atestare documentară:

Dezna în 1261, **Buhani** în 1441, **Laz** în 1506, **Neagra** în 1553 și **Slatina de Criș** în 1506.

Pe teritoriul comunei Dezna au fost descoperite obiecte aparținând *culturii Coțofeni*. Din secolul I î. H. datează o serie de obiecte de podoabă și monede de argint descoperite în Dezna.

Descoperiri de factură romană au fost atestate și în Dezna. Indiferent dacă Dezna este menționată în documente în anul 1261 sau în anul 1318, ceea ce trebuie reținut este faptul că ea a fost constituită ca așezare (e drept că nu pe actualul amplasament) cu mult înaintea acestor ani. Dovadă a acestei existențe sunt rămășițele unor localități cum sunt Răștirata, Cuptoare și Zugău.

Inima unui cnezat românesc din secolului al XIII-lea, cetatea Deznei a făcut parte în secolului al XVI-lea din sistemul de apărare a vestului Transilvaniei.

Cetatea Deznei exista probabil chiar înainte de cucerirea Transilvaniei de către unguri, ea deținând domeniul feudal din jurul ei.

Acest domeniu feudal după ocuparea cetății de către unguri trece în proprietatea regelui. Din domeniile sale regele dăruia pentru serviciile aduse supușilor laici sau clerici mai multe moșii.

Astfel se explică faptul că domeniul cetății Dezna ajunge de-a lungul secolelor în mâna mai multor stăpâni. Ei căutau îmbogățirea rapidă, deoarece nu știau că vor cădea în dizgrație și atunci cetatea cu domeniul ei erau dăruite de către rege altui favorit al său.

Daniile „veșnice” ale regelui maghiar Andrei (1205 – 1235) nu mai sunt recunoscute de urmașul său regele Bela al IV-lea (1235 – 1270) care urmărea refacerea țării. În anul 1387 cetatea Dezna se afla în posesia familiei nobiliare maghiare Losonczy.

La începutul veacului al XV-lea, cetatea Dezna devine centrul unui domeniu, căruii îi aparțineau satele Nădălbești, Miniad, neagra, Prăjești, Ignești, Ravna, Dezna, oppidul Sebiș, Buhani, Buteni, Dieci, Zemerzel, Cociuba, Zimbru, Seliște, Dulcele, Brusturi, Iosaș, Valea Mare, Hold, Mezes, Dumbrăvița, Craiova și Feniș. Fiind plasată în direcția drumului care străbătea Munții Codru-Moma spre Beiuș, cetatea Dezna avea o deosebită importanță strategică.

După anul 1566 Dezna cade sub dominație otomană, depinzând militar și economic de sangeacul de la Ineu. Sultanul otoman a lăsat Dezna în stăpânirea principelui Ioan Sigismund Zapolya, care apoi a donat-o căpitanului Gheorghe Bebek. Dezna a fost sub stăpânirea dublă transilvăneană și otomană, fiind controlată și de către begul de la Ineu.

După stăpânirea otomanilor (între anii 1574-1596), intră în posesia lui Gaspar Kornis, susținător al lui Mihai Viteazul, între anii 1599-1601. În 8 august 1608, principele Transilvaniei, Gabriel Bathory, i-a scutit pe locuitorii din jurul Deznei de orice robotă, cu excepția muncilor de întărire a cetății Deznei, pe care el o considera ca o poartă a Ineului. În același an, domeniul de la Dezna este donat de principele Gabriel Bethlen.

Ulterior este donată de către principele Gabriel Bethlen, lui Marcu-Cercel Vodă în anul 1619, pentru a fi recucerită de către otomani în 1658.

O legendă povestește despre o tânără fată, care destinată fiind haremului unui șef militar, a ales să dea foc depozitului de pulbere. În 1693 cetatea Deznei este ocupată de trupele habsburgice. La începutul secolului al XVIII-lea Transilvania trece sub dominația Imperiului Habsburgic.

Astfel în anul 1726 regele habsburgic Carol al III-lea dăruiește pentru servicii credincioase lui Rinaldo de Modena în Comitatul Zărand două districte, unul din ele fiind cel al Deznei. Domeniul este confirmat ca donație prin Decretul Împăărătesc dat la Viena pe 11 decembrie 1732. Numele de domeniu de Modena este păstrat până după moartea regelui habsburgic Iosif al II-lea, la începutul anilor 1790.

Din publicațiile Colegium Hungaricum este menționat că Camera Maghiară hotărăște la 7 septembrie 1792 vânzarea Domeniului Deznei. În suma evaluată intră și venitul urbarial de 20 de crețari pentru robota de o zi cu plugul. Astfel s-a ajuns la suma de 47694 florini achitat de către frații Török în anul 1798, care îl vor administra până în anul 1911.

Satul **Buhani** făcea parte, în 1441-1445, din domeniul cetății Șiria. Între 1552-1561, o sesie iobăgească din Buhani era stăpânită de familia nobilairă Losonczy. În anii 1564, 1597, 1602 și 1650, satul Buhani este menționat documentar ca aparținând domeniului cetății Ineu. În 1579, Buhaniul era în posesia familiei nobiliare maghiare Korniss. În 1732 era integrat în domeniul stăpânit de ducele de Modena. În 1792 erariul habsburgic oferă satul Buhani spre vânzare, fiind cumpărat, în 1797, de către familia Török.

Satul **Laz**, atestat din 1509, se afla în posesia ducelui de Modena în 1732. În 1792 erariul (trezoreria) austriac vinde satul laz familiei nobiliare Königsegg.

În perioada 1553-1561, în satul **Neagra**, 3 sesii iobăgești erau stăpânite de familia nobiliară Losonczy.

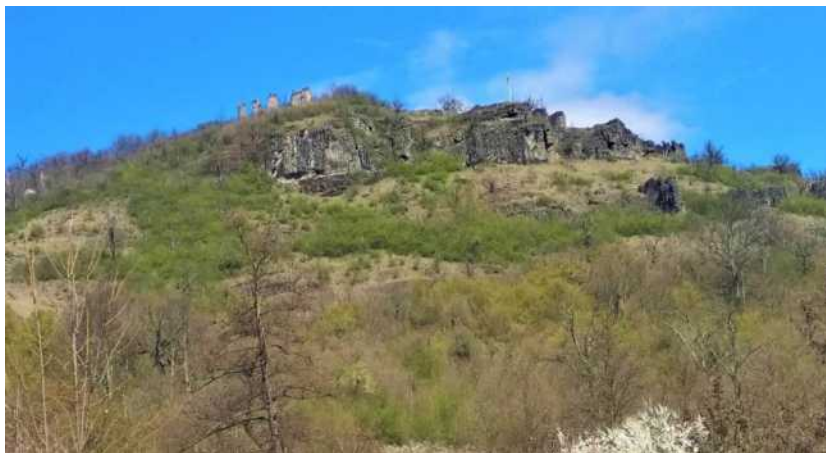
În 1579 și 1597, satul Neagra este consemnat ca aparținând domeniului familiei Korniss. În 1732 localitatea Neagra se afla în proprietatea ducelui de Modena. În 1804, erariul habsburgic vinde satul Neagra familiei Königsegg.

Slatina de Criș se afla în posesia familiei nobiliare Losonczy, între 1552-1561. În anul 1561, Slatina de Criș trece în proprietatea episcopului catolic de Oradea. În 1732 aparține domeniului ducelui de Modena. În 804 satul este cumpărat de familia Königsegg.

MONUMENTE ISTORICE.

Cetatea Deznei

Este situată pe culmea dealului Ozoiu, pe o muchie stâncoasă (la înălțimea de 375 metri), lângă șoseaua dintre localitățile Dezna și Dezna, pe valea Sebișului. Fortificația de la Dezna a fost ridicată probabil la sfârșitul veacului al XIII-lea sau la începutul secolului al XIV-lea. Incinta cetății a primit forma alungită a micuțului platou. Se disting bine zidurile aflate spre sud-vest, amplasate exact la marginea unei prăpăstii, cu vizibilitate sporită către valea Sebișului. Lățimea cetății Dezna se poate aproxima la circa 10-11 metri. Grosimea zidului de incintă este de 1,15 metri.

Pe latura opusă nu mai există nici un fel de urme de ziduri. Pe latura unde zidul se conservă, la o distanță de 11,50 metri față de colțul de sud, există un turn exterior, andosat, care are dimensiunile exterioare de 5,80 pe 7,60 metri, la o grosime de zid de 1 metru.

În dreptul său, spre interiorul cetății, curtea a

dispărut. Materialul de construcție al zidurilor este piatra de carieră, în care, sporadic, se regăsesc și bucăți de cărămidă. Cetatea de la Dezna a fost probabil construită de nobilul Laurențiu de Pâncota, din mâinile căruia a trecut în acelea ale lui Kopasz Borsa, palatinul Ungariei și fratele voievodului Transilvaniei. A fost cucerită de oastea regelui Carol Robert de Anjou (1308-1342) în 1317, devenind cetate regală (menționată în 1318 având această calitate) pentru timp de 70 de ani. În anul 1387, cetatea Dezna a fost donată familiei nobiliare Losonczy (fraților Ștefan și Ladislau, în acea vreme comiți de Timiș, bani de Severin și căpitani ai Croației, Dalmației și Slavoniei).

Domeniul feudal al cetății Dezna, în care românii erau majoritari în toate satele este menționat documentar abia în 1579. Familia nobiliară Losonczy a stăpânit cetatea Dezna până la mijlocul veacului al XVI-lea. În 1658 cetatea Dezna este recucerită de turci, rămânând în posesia acestora până în 1693. Distrugerea cetății a început în anul 1693, în momentul în care a fost părăsită de către turci.

Evoluția demografică:

Dezna, anul 1715 – 14 fam; 1742 – 37 fam.; 1747 – 38 fam.; 1828 – 213 fam.; 1851 – 875 loc.; 1857 – 1189 loc.; 1890 – 1056 loc.; 1900 – 1086 loc.; 1910 – 1136 loc.; 1922 – 961 loc.; 1930 – 1006 loc. dintre care 931 români, 63 unguri, 5 germani, 7 evrei. După limba vorbită avem 955 vorbitori de limba română, 47 de limba ungară, 4 de limba germană.

Buhani, anul 1715 – 5 fam.; 1720 – 10 fam.; 1742 – 9 fam.; 1747 – 8 fam.; 1800 – 61 fam.; 1828 – 75 fam.; 1851 – 486 loc.; 1875 – 415 loc.; 1880 – 355 loc.; 1890 – 355 loc.; 1910 – 473 loc.; 1922 – 451 loc.; 1930 – 416 loc. dintre care 410 români, 4 evrei și 2 unguri iar după limba vorbită 410 limba română, 4 idiș, 2 limba ungară.

Laz, anul 1715 – 6 fam.; 1720 – 8 fam.; 1746 – 22 fam.; 1786 – 76 fam.; 1828 – 79 fam. 1851 – 445 loc.; 1857 – 548 loc.; 1869 – 553 loc.; 1890 – 444 loc.; 1900 – 462 loc.; 1910 – 565 loc.; 1922 – 553 loc.; 1930 – 501 loc.- toți români. *Neagra*, anul 1747 – 11 fam.; 1786 – 55 fam.; 1828 – 63 fam.; 1851 – 374 loc.; 1869 – 500 loc.; 1890 – 397 loc.; 1900 – 414 loc.; 1922 – 399 loc.; 1930 – 415 loc.

Slatina de Criș, anul 1715 – 9 fam.; 1720 – 6 fam.; 1742 – 8fam.; 1747 – 10 fam.; 1851 – 278 loc.; 1857 – 450 loc.; 1869 – 479 loc.; 1890 – 424 loc.; 1900 – 464 loc.; 1910 – 583 loc.; 1922 – 475 loc.; 1930 – 463 loc.- toți români.

Populația comunei Dezna: 1956- 2544 locuitori; 1966- 2334 persoane; 1977- 1995 suflete; 1992- 1736 locuitori; 2002- 1523 persoane; 2011- 1198 suflete.

Conform recensământului efectuat în 2011, majoritatea locuitorilor sunt români (97,91%). Pentru 1,67% din populație, apartenența etnică nu este cunoscută. Din punct de vedere confesional, majoritatea locuitorilor sunt ortodocși (84,97%), dar există și minorități de bapțiști (7,93%) și penticostali (4,51%). Pentru 1,67% din populație, nu este cunoscută apartenența confesională.

Viața spirituală. Biserica.

Date concrete despre biserica ortodoxă din Dezna, există doar din anul 1919 când este menționat preotul Cornel Bodea tatăl mării istorice Cornelia Bodea. El va păstori obștea ortodoxă a comunei până în anul 1956.

Data edificării bisericii monument istoric cu hramul „Pogorârea Sfântului Duh” din Dezna nu este precizată, însă formele arhitecturale și cercetările arheologice o așează cu aproximație la sfârșitul secolului al XIV-lea.

Biserica Ortodoxa Dezna cu hramul „Pogorârea Sfântului Duh”

Casa parohială era situată lângă Valea Zugăului, posedă și o grădină în care actualmente se construiește noua biserică ortodoxă din Dezna.

Preotul Bodea a făcut și pușcărie datorită convingerilor sale politice fiind membru al Partidului Liberal. De la moartea preotului Bodea în altarul bisericii deznane s-au perindat mai mulți preoți.

Istoricul comunității parohiale este legat atât de vechimea cetății existente aici cât și de vechea biserică – monument istoric, datată spre sfârșitul secolului XIV.

În curtea bisericii se găsesc două troițe: una de piatră- monument istoric, și una ridicată în cinstea eroilor căzuți pe aceste locuri.

În faza inițială, biserica a avut un plan alcătuit dintr-o navă dreptunghiulară, cu contraforturi la colțurile din vest, și un altar prevăzut de asemenea cu contraforturi de colț, prezentând pe latura de nord și un contrafort amplasat asimetric, cu rol de întărire a zidului respectiv.

Existența contraforturilor evidențiază că biserica a fost construită în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, în perioada de tranziție de la romanic la gotic, ele fiind specifice acelei perioade.

În anul 1769, în urma demolării laturii de vest și a dublării fațadei cu un nou zid, decalat către vest cu cca. 1 m, s-au dărâmat cele 4 contraforturi de la colț, de la navă și de la altar. Data acestor transformări, este săpată cu litere chirilice într-un fragment de cruce, refolosită ca material de construcție în tasarea noului zid de sud al navei. Tot atunci s-a deschis și ușa de pe latura de nord.

În anul 1850, nava a fost prelungită spre vest cu o nouă încăpere, cuprinzând un turn clopotniță înglobat în interior, iar comunicarea cu vechea navă a fost realizată prin desfacerea pe toată lățimea a zidului de vest, refăcut în anul 1760.

Biserica este construită din piatră, având formă de navă, iconostasul bisericii și tavanul fiind de lemn, pe care se găsesc urme vechi de pictură. Biserica este acoperită cu țiglă, iar turnul, în care se găsesc 2 clopote, cu tablă. Pe bolta altarului este reprezentată scena încoronării Fecioarei Maria de către Sfânta Treime, înscrisă în medalion și încadrată de cei patru Evangheliști, care la rândul lor sunt încadrați în chenare dreptunghiulare. Atât medalioanele, cât și Evangheliștii sunt încadrați de un decor format din vrejuri vegetale.

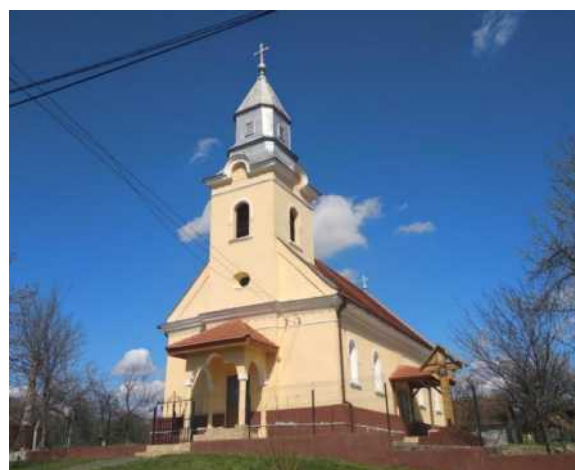
Pe pereții naosului, la baza boltei semicilindrice, sunt reprezentate 12 scene din viața Mântuitorului, dar din cauza stării avansate de degradare nu se poate distinge decât scena Răstignirii Domnului între doi tâlhari (pe peretele de nord, în dreptul ușii).

Pe ușile împărătești sunt reprezentați Sfinții Evangheliști, iar pe cele diaconești, Arhanghelul Gavriil (stânga) și Arhanghelul Mihail (dreapta).

După revoluție, întrucât lăcașul de cult era neîncăpător, credincioșii împreună cu preotul paroh Ioja Beni au început demersurile pentru ridicarea unui nou lăcaș de cult, a cărei piatră de temelie a fost pusă în anul 1995 de către Episcopul Aradului Dr. Timotei Sevcicu, lucrările la noul lăcaș, construit din cărămidă, evoluând cu dificultate, datorită lipsei de fonduri.

Biserica ortodoxă din Neagra

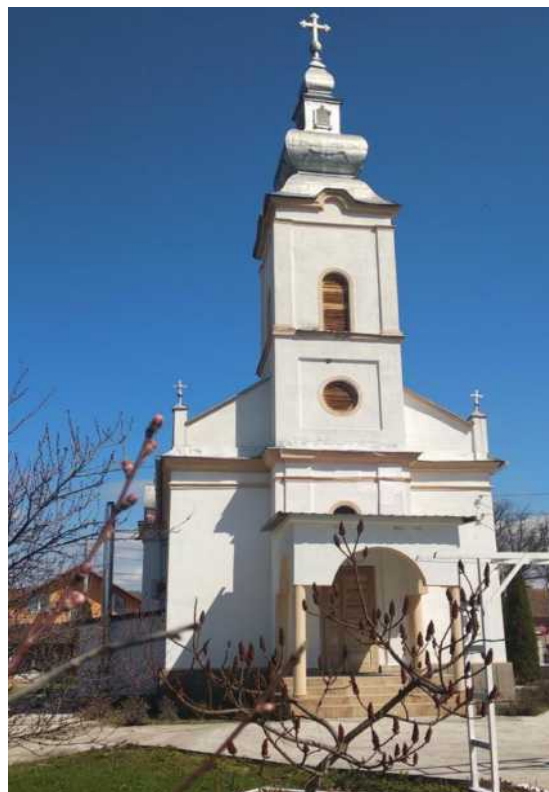

Biserica ortodoxă din Slatina de Criș

Biserica orodoxă din Laz

Biserica orodoxă din Buhani

În Dezna pe lângă cultul ortodox sunt prezente și cultele neoprotestante cum sunt baptiștii (cu o vechime de peste 100 de ani), penticostalii și adventiștii.

Biserica Penticostală Dezna

Biserica "BETEL" Buhani

Biserica Penticostală Neagra

Biserica Baptistă Slatina de Criș

Biserica baptistă avea la început ca predicator pe Senti (Rus Axente) care era și poștașul satului. Cimitirul satului este amplasat pe drumul spre satul Laz, la 1 km de comuna Dezna.

Biserica Baptistă Laz

Biserica Baptistă Dezna

Cimitirul Baptist din Dezna

Învățământul

Data exactă a înființării primei școli la **Dezna** nu este cunoscută. În 1877, numărul copiilor care trebuiau să frecventeze școala din Dezna era de 65, din care 39 în vârstă de la 6 la 12 ani. Învățătorul Petre Mihăilă, cu o vechime de 21 de ani în învățământ, dintre care 18 în Dezna, era salarizat cu 147 florini și diferite bunuri în natură. I se repartizase pentru folosință și o suprafață de 8 iugăre de pământ. Clădirea actuală a școlii situată în centrul comunei a devenit neîncăpătoare când s-a trecut la sistemul cu 7 clase, în perioada comunistă.

Școala din Dezna era frecventată de copii din satele aparținătoare dar și din Rănușa și Dezna. Deplasarea elevilor se făcea fie pe jos fie cu trenulețul.

Clădirea școlii a fost construită între anii 1930 – 1935, cu numai două săli de clasă la început, ulterior adăugându-se și altele mai mult chiar școala dispunea și de un internat unde pe timp de iarnă stăteau elevii navetiști.

La internatul desființat în 1970 lucrau mai multe femei din Dezna. Cel mai vechi învățător din sat era domnul Stănescu, alături de nevasta sa Demetra la rândul ei învățătoare.

De la începutul anului 1950 numărul copiilor ce frecventau liceul era redus, de prin 1960 numărul acestora crește. Alături de liceul din Sebiș unde învățau majoritatea elevilor deznani unii au plecat la școli profesionale.

O parte din aceștia s-au întors în comună, dar marea lor majoritate s-au stabilit în diferite localități din țară sau străinătate, unde profesează meserii de ingineri, medici sau profesori.

În 1791 s-a înființat școala românească din **Buhani**. La examenul de sfârșit de an din vara anului 1877 se prezentaseră 310 elevi din clasele I-VI. Lotul școlar recenzat în septembrie 1877 era format din 54 de copii. Școala din Buhani funcționa într-o clădire construită în 1855. Învățătorul Ion Malița, salarizat cu 105 florini și bunuri în natură, avea o vechime de 28 de ani în învățământ, dintre care 21 de ani în sat.

În satul **Laz**, în anul 1877 erau 53 de copii de vârstă școlară iar școala funcționa într-o veche clădire, care era necorespunzătoare, fapt ce determinase arendarea unei noi clădiri din sat. Salariul învățătorului consta în 100 de florini anual și diferite bunuri în natură.

Preotul Militon Bodea îl suplinea pe învățător. În satul **Neagra** școala funcționa într-un local construit din lemn în 1858. În 1877 învățătorul Nicolae Tăutan, absolvent al Preparandiei din Arad, era salarizat cu 84 florini anual la care se adăugau și bunuri în natură.

În apropierea Școlii Generale din Dezna și a Căminului Cultural, se află Grădinița cu Program Normal, a cărei clădire a fost recent reabilitată.

În prezent, procesul instructiv-educativ de la Școala și Grădinița din Dezna este asigurat de o echipă didactică calificată, formată din 12 cadre didactice, dintre care 5 au gradul Definitiv, 2 cu gradul 2, 2 cu gradul 1, respectiv 3 debutanți.

În anul școlar 2021/2022, frecvențează cursurile un număr total de 47 elevi, distribuiți astfel:

- 10 preșcolari
- 16 învățământ primar și
- 21 învățământ gimnazial.

În tabelul de mai jos se prezintă dinamica populației școlare începând cu anul școlar 2016-2017:

Nr.Elevi	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022
Preșcolari	11	17	12	15	10	10
Primar	31	29	28	23	21	16
Gimnazial	26	20	16	23	21	21
Total	68	66	56	61	52	47

Personalități marcante ale comunei.

Din Dezna și satele aparținătoare s-au remarcat de-a lungul timpului mai mulți fii ai satului.

În acest sens este de amintit **Voian Ștefan Vasile** ajuns în anul 1990 la gradul de general-maior de flotilă aeriană, precum și fratele acestuia **Octavian** care a activat ca profesor de matematică la Lupeni și Deva.

Alte persoane emblematice pentru localitate sunt istorii a **Cornelia Bodea**, conf.univ.dr. **Redac Radu Teodor** și poetul **Ilie Măduța**.

Ilie Măduța - Poet. Profesor. Născut la 22 mai 1927, în localitatea Dezna, județul Arad.

A murit în septembrie 1989, la Arad. Familia: fiul lui Ilie Măduța, fierar și al Rozaliei.

Studii: școala primară la Dezna; Liceul „Moise Nicoară” din Arad. Absolvent al Facultății de Filozofie din Cluj (1946-1950). Coleg de liceu cu Ovidiu Cotruș, s-a apropiat de „Cercul Literar” de la Sibiu.

A prestat diverse activități, fără legătură cu calificarea sa: referent administrativ, achizitor de pene, normator la o carieră de piatră, bibliotecar. După 1945 a fost condamnat politic de două ori.

A fost profesor la Dezna, Mișca și la Liceul din Chișineu-Criș. Debut în presă: „Scrisul bănățean”, 1956.

Colaborări la reviste: „Scrisul bănățean”, „Orizont”, „Familia”, „Tribuna”, „Luceafărul”, „Aradul literar”.

Membru al Uniunii Scriitorilor din 1970.

A fost distins cu premii literare: Premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara pentru volumul Corabia autohtonă (1969, debut editorial) și Premiul Uniunii Scriitorilor din București pentru volumul Orarul păstrăvului și al mierlei (1982).

Cornelia Bodea

-născută la 8 aprilie 1916, Dud, comitatul Arad, Austro - Ungaria – decedată la 28 aprilie 2010, București a fost un istoric și profesor universitar român. Din anul 1992 este membru titular al Academiei Române.

S-a născut într-o familie cu vechi tradiții clericale, din părinții Cornel, preot ortodox în Dud, apoi în Dezna, și Xenia, născută Mărcuș. Pe linie maternă, mama descindea din familia lui Moise Nicoară și era nepoata memorandistului Aurel Suci. Școala primară o începe la Dezna, iar apoi continuă școala la București unde urmează și clasele liceale. Urmează studiile superioare la Universitatea din București, Facultatea de Litere și Filozofie, specialitatea principală Istorie Universală și secundară Istoria Românilor și Istoria Bizanțului, avându-i profesori pe Nicolae Iorga și Gheorghe I. Brătianu.

În anul 1937 a obținut licența cu distincția Magna cum laude. În același an a absolvit și Școala

Superioară de arhivistică și Paleografie, iar în anul următor, Seminarul Pedagogic Universitar. În 1937, realizează lucrarea de referință pentru istoria comunei Dezna - Cetatea Deznei, monografie

Economie

Din punct de vedere economic Dezna este relativ slab dezvoltată, principala ei resursă fiind cele 4.375 de ha. de pădure care actualmente este în exploatare.

Astfel, pe teritoriul comunei există centre de recepție a materialului lemnos și antreprenori care se ocupă cu prelucrarea materialului lemnos, gater.

Agricultura se rezumă doar la cultivarea în regim de subzistență al terenurilor agricole. Principalele culturi sunt cele grâu sau porumb.

Efectivele de animale în anul 2010 erau următoarele: bovine – 310 capete; ovine și caprine – 2070; porcine – 800, cabaline – 70; păsări – 6000; albine – 400 de familii.

Datorită lipsei un sistem de colectare a produselor lactate și de prelucrarea a produselor agro-zootehnice, aceste efective s-au redus drastic, existând doar câteva mici inițiative private.

Încă din vechime, Dezna a fost un **centru al exploatării minereului de fier**. Extracția sistematică a fierului a început în Dezna în anul 1789. Deja în 1786 în Dezna lucrau 130 de mineri, obținând o producție anuală de circa 2000 de chintale fontă, în valoare de 240 000 florini. În 1818, la Dezna, minerii realizau or producție de 400 chintale de fontă. Modernizarea minei de la Dezna, după 1810, a dus la extinderea muncii salariate, robota fiind menținută până în 1848 doar la muncile auxiliare – transport, tăiatul lemnului etc. Minereul de fier era prelucrat și valorificat în secțiile producătoare locale, care au funcționat la Dezna până în anul 1912.

În topitoria de la Dezna erau transportate un număr însemnat de lăzi cu minereu de fier din localitățile învecinate. Astfel, în perioada 25 noiembrie 1839 – 3 septembrie 1840, cărauși români au transportat 599 de lăzi de la Valea Seacă la Dezna, 709 lăzi de la Tauț la Dezna. Valoarea plătită pentru o ladă era de 0,34 florini. Unii dintre cărauși erau din localitățile Buhani și Dezna.

La începutul secolului XX, în Dezna s-a înființat o bancă, **Casa de păstrare** (1908). Pentru dezvoltarea comunei Dezna în urma aderării României la U.E. s-a avut în vedere accesarea de fonduri europene. În acest sens în cadrul Programului SAPARD, la nivelul comunei Dezna a fost implementat în anul 2009 proiectul de canalizare a localităților Dezna, Neagra și Slatina de Criș precum și construirea unei stații de epurare.

La această dată există un număr semnificativ de antreprenori în Dezna, ceea ce reprezintă un factor pozitiv în dezvoltarea economică a comunei.

FLORIA TOUR SRL Str. Stadionului 3 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
DS BOJOR COMPANY SRL Aleea Arinilor 1 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
SOUL SERENITY SRL Calea Zugaului 18 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
PENSIUNEA IRIS SRL FN Jud. ARAD, Loc. DEZNA
C.P.L. DEZNA SRL Calea Zugaului 12/A Jud. ARAD, Loc. DEZNA
LIANDRA STIL SRL 218 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
TABARA DEZNA SRL Bdul. Avram Iancu 76 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
EXPLO MARICAR SRL Aleea Arinilor 17 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
NEXT DOC FARM SRL Bdul. Avram Iancu 43 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
M.H.C. VALEA DEZNEI SRL Bdul. Avram Iancu 76 Jud. ARAD, Loc. DEZNA

CARPINE CALIN PFA Str. Horia Closca Si Crisan 56 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
BURCUS IOAN II Bdul. Avram Iancu 83 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
QUADRANT WEBMEDIA SRL Calea Lazului 8 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
SILVA DEI TRANS IMPEX SRL Str. Arinilor 7 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
BABAI LOREDANA FLORINA ABC LEILA II Aleea Primaverii 2 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
BILC CRISTIAN IONEL II Str. Sperantei 1 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
D & D GREENFIELD AGROPROD SRL Str. Horia Closca Si Crisan 29 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
NEAGA LAVINIA MARIA NEAGA SPORT DEZNA IF Aleea Teilor 4 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
OBS LOGISTICS SRL Aleea Arinilor 1 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
ORHPURMD SRL Calea Lazului 8 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
FRUPANROBY CITY SRL Calea Lazului 8 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
CIUPERTEA IOAN PETRU PFA Str. Horia Closca Si Crisan 29 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
FLORUNCUT EMILIA MARIOARA II Bdul. Avram Iancu 61 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
TOL GRUIA TANASE GRUIA PFA Calea Lazului 13 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
COPII TUTU FLORIN PICU PFA Str. Avram Iancu 47 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
VOIAN NATALIA AURICA WILLY NATALIA PFA Str. Horia Closca Si Crisan 9 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
BTECH MEDIA SRL Aleea Arinilor 1 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
DUMBRAVA RADU II Calea Zugaului 35 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
BADAU ION STUPINA MEA PFA Str. Horia Closca Si Crisan 7 Jud. ARAD, Loc. DEZNA

BATRIN FLORICA CORNELIA II Aleea Salcamului 2 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
ESENTE MULTILEMN SRL Calea Zugaului 12/A Jud. ARAD, Loc. DEZNA
BORTIS CRISTIAN FLORIN II Aleea Salcamului 23 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
MOT GHEORGHE II Calea Lazului 11 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
PASTRAVARIA DEZNA SRL Str. Narciselor 2A Jud. ARAD, Loc. DEZNA
BORLEA TEODORA DANIELA DANI SI PITT IF Str. Narciselor 8 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
HORGA GABRIEL GRIGORIE HORGA GABRIEL GRIGORIE PFA Aleea Teilor 8 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
CASA REGAL SRL Calea Lazului 8 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
NEAGA DARIUS MARTIN PFA Aleea Teilor 4 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
COSA F.M.F. PRODUCTS SRL Str. Horia Closca Si Crisan 22 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
BALOTA DORINA CODRUTA II Str. Horia Closca Si Crisan 41 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
TOMA V. MIHAELA FLORINA PFA Str. Horia Closca Si Crisan 21 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
LERIC RAMONA PATRICEA II Str. Narciselor 3 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
IRIMIE PAVEL MARIUS II Bdul. Avram Iancu 60 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
POP MARCELA II Str. Scolii 11 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
LUCACI TEONA VIVIANA II Str. Horia Closca Si Crisan 31 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
HAC JEANA II Aleea Salcamului 5 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
COVACI VANU SANDU VANU PFA Str. Horia Closca Si Crisan 38 Jud. ARAD, Loc. DEZNA
POP MIRCEA POP MIRCEA PFA Str. Horia Closca Si Crisan 54 Jud. ARAD, Loc. DEZNA

<p><u>TOMA VASILE CRISTINA SI IOANA PFA</u> Str. Horia Closca Si Crisan 21 Jud. ARAD, Loc. DEZNA</p>
<p><u>COSA FLORIN FLOREA PFA</u> Str. Horia Closca Si Crisan 22 Jud. ARAD, Loc. DEZNA</p>
<p><u>IURCA MED SRL</u> Str. Horia Closca Si Crisan 44 Jud. ARAD, Loc. DEZNA</p>
<p><u>COOPERATIVA AGRICOLA ECOMOMA</u> Str. Narciselor 2A Jud. ARAD, Loc. DEZNA</p>
<p><u>PACURAR ADRIAN II</u> Bdul. Avram Iancu 73 Jud. ARAD, Loc. DEZNA</p>
<p><u>BOJOR EMANUEL GABRIEL CRISTIAN II</u> Aleea Arinilor 1 Jud. ARAD, Loc. DEZNA</p>

Au fost câteva inițiative locale ale mediului privat, una dintre ele privind **cultivarea ciupercilor** în regim intensiv. Deși au fost accesate fonduri europene în acest sens, datorită fluctuațiilor pieței de desfacere, afacerea a fost sistată, iar investiția e în stare de conservare.

La inițiativa Primăriei Dezna, există posibilitatea amenajării unei zone destinate investițiilor majore - zonă industrială -, aflat într-o zonă pitorescă și aproape utilități.

Introducerea rețelei de alimentare cu gaz metan va fi o etapă importantă în atragerea investitorilor în zonă.

Un potențial economic încă neexplorat la capacitate maximă este reprezentat de potențialul turistic ale comunei Dezna care este unul de excepție.

Turism și agroturism

Pe raza comunei Dezna există mai multe posibilități de dezvoltare a diverse forme de turism și agroturism.

- ❖ **Turismul de agreement** /de week-end. Datorită existenței pădurilor, reliefului colinar și , există resurse pentru activități de agreement, tabere.
- ❖ **Turism Balnear.**
- ❖ **Agroturismul:** datorită cadrului natural și activităților agricole specifice se poate dezvolta acest tip de turism, în special prin amenajarea fermelor de subzistență și autorizarea acestora ca ferme agro-turistice.
- ❖ **Turism cultural-istoric.**
- ❖ **Eco-turism.** Trasee montane, Trasee turistice, cariera de piatră.
- ❖ **Turism sportiv.** Se vor dezvolta pachete pentru asociații sportive, fotbal, precum și pentru sporturile ENDURO, ciclism montan, montanbike, motociclism, atv, trasee montane outdoor.
- ❖ **Turism pentru afaceri.** Se vor dezvolta pachete pentru corporații, mediul privat, etc, privind organizarea de evenimente, simpozioane, team-buiding.

Atracții turistice importante ale comunei Dezna sunt:

- *Ruinele Cetății Dezna*, construcție din secolul al XIII-lea,

- **Ruinele topitoriei de fier de la Răschirata și valea Zugăului** cu peisaje pitorești,

- **Pescăria**, cu cele doua heleștee.

- **Vf. Măgura Diecilor, Vf. Lacul Tăului** și malul cu melci din satul Laz
- **Biserica Ortodoxă** din satul Dezna, construcție secolul al XVII-lea,

În Dezna există pensiune cu camping „**Balta sărată**” cu o capacitate de aproximativ 40 de locuri care pe perioada de vară funcționează la capacitate maximă, iar pe valea Zugăului există aproximativ 48 de vile și case de vacanță, proprietăți private, în perioada verii fiind plin de turiști pe vale.

La Slatina de Criș există un centru de călărie a unui investitor care are o fermă de cai pentru curse „**AGROTURISM SLĂTIOARA**”, cai cu care participă la diferite concursuri și competiții în țară și străinătate.

Asociatia Agroturism Slatioara

Având în vedere zona de relief și climă propice creșterii cailor, începând cu anul 2011, proprietarii înființează Culubul Sportiv Slătioara și încep a pune bazele logisticii necesare performanței pe plan sportiv și totodată afilierea clubului la Federația Ecvestră Română.

Se urmărește ca în această zonă încărcată de tradiție în creșterea cailor să crească interesul din partea copiilor și tinerilor din părțile locului și nu numai pentru dezvoltarea acestui sport deosebit de frumos și nobil.

În comuna Dezna există posibilitatea petrecerii unor vacanțe reușite în orice anotimp existând multiple obiective turistice și posibilități de cazare.

Sunt menționate următoarele locații: **Motel – S.C. Floria Tour** – se asigură cazare în camere cu 2,3 paturi dar și în căsuțe de lemn. Există posibilitatea servirii mesei și petrecerea timpului la ștrandul din incintă sau de a face sport pe terenul de tenis.

Spitalul de Recuperare Neuromotorie „Dr. Corneliu Barsan”, cu sediul în localitatea Dezna, Str. Sperantei, Nr.5, este spital de interes național, finanțat integral din venituri proprii, aflat în subordinea directă a Ministerului Sănătății.

A fost înființat în anul 1981, având ca obiect principal de activitate stabilirea diagnosticului funcțional și aplicarea procedurilor de recuperare la bolnavii cu deficiențe neuromotorii și de locomoție.

Este destinat pacienților din întreaga țară, dar mai ales pentru partea de vest, după județul Arad, cu numărul cel mai mare de pacienți tratați, urmând Timiș, Caraș-Severin, Bihor și Hunedoara.

Pentru copii și tineret sunt disponibile două tabere amenajate cu terenuri de sport și spații de agrement, în regim privat.

Centrul Smiles de la Dezna – Tabăra de tineret - a fost construit cu un scop special încă de la început, acela de a fi un loc unde tinerii să fie ajutați să aibă un start bun în viață. Asociația Smiles a preluat clădirea veche în anul 2017, a demarat lucrări de modernizare și a finalizat construcția în anul 2019, deschiderea oficială fiind la data de 28 septembrie.

Pe raza comunei, în valea Zugăului și apoi spre Slatina există două izvoare cu apă plată.

Cultura - Folclor, tradiții, obiceiuri

La Dezna nu putem identifica elemente de folclor specifice, la fel ca la alte localități din zonă cum ar fi Sebiș, Buteni sau Dezna. Acest lucru se datorează fluxului mare de populație venite

din toate colțurile țării și stabilite aici. Este de remarcat faptul că fiecare grup alogen stabilit în localitate vine cu specificul zonei de baștină. Astfel este necesar mult timp pentru integrare și uniformizare, dar mai ales pentru contopirea tradițiilor și obiceiurilor.

Referitor la cultură o echipă de **dansuri „Junii Cetății Dezna”** care reprezintă cu mândrie comuna peste tot unde merg.

Ansamblul funcționează de câțiva ani și există și un ansamblu al juniorilor unde dansatorii sunt chiar copii de la grădiniță și clasele mici școlare, antrenați de un instructor din Oradea.

Spectacolele se țin de obicei la Căminul Cultural din Dezna, sau pe scena amenajată în curtea din spatele Școlii.

Clădirea Căminului Cultural adăpostește în partea stângă a clădirii, Biblioteca Comunală unde tinerii și copiii au acces la un bogat volum de cărți.

În comuna Dezna funcționează 5 Cămine culturale, toate modernizate, în fiecare localitate aparținătoare.

Sport

Între anii 1950 – 1967 exista un teren de fotbal cu capătul în Valea Zugăului, lângă „cocinile domnești”. Starea terenului era relativ bună pe el desfășurându-se meciurile echipei locale având ca „protagoniști” pe Viorel Gărdău, Teodor Pop, Alexandru Burtă, Dumitru Druia și alții. Cum școala nu dispunea de teren sau sală de sport, orele de educație fizică se desfășurau pe terenul de fotbal. Ulterior terenul de fotbal este mutat până astăzi în Balta Sărată pe terenul familiei Burtă.

Tot în Dezna există un teren de fotbal gazonat pe care echipele din județ sau din țară venite în cantonament desvășoară antrenamente sau jocuri amicale, respective un teren sintetic pentru practicarea minifotbalului amplasat în curtea școlii.

Iarna tinerii practicaau schiul pe Pruniște sau pe Dealul Dăneștilor. Foarte rar la școală s-a mai jucat volei sau oină. Actualmente la Dezna ființează o echipă de fotbal ”**CETATE DEZNA**”care activează în eșaloanele inferioare ale fotbalului arădean.

CARACTERISTICI GEOMORFOLOGICE

Din punct de vedere geomorfologic teritoriul administrativ al comunei Dezna aparține depresiunii Zărandului, subunitatea Dealurile piemontane ale munților Codru Moma.

Dealurile piemontane reprezintă rezultatul unui îndelungat proces de modelare începând din faza rhodanică (fază orogenetică) și până în zilele noastre, asupra unui piemont de acumulare format la baza abrupturilor montane periferice. eroziunea îndelungată cu vădit caracter ritmic (din cauza mișcărilor subsidente și a oscilațiilor climatice) a condiționat apariția unor particularități regionale evidente.

Relieful se prezintă sub forma unui amfiteatru ce coboară spre firul văii Dezna, și este reprezentat printr-o asociere de dealuri cu aspect de interfluvii prelungi - paralele între ele care scad treptat spre axa depresiunii. Colinele dealurilor se desprind din rama montană printr-un timpan ușor înclinat, în jurul altitudinii de 350 m, conservând o serie de mameloane alcătuite în cea mai mare parte din pietrișurile mai mult sau mai puțin cimentate ale vechiului piemont de acumulare.

Interfluviile cad apoi într-un povârniș ceva mai accentuat până la altitudini de 280-300m, unde iau aspectul unei suprafețe netede și extinse, trecând printr-o ușoară inflexiune spre terasa superioară a râului Dezna.

Caracterizare geologică

Resursele de sol reflectă fidel interacțiunea factorilor pedovegetației și acțiunea factorului antropic. Învelișul de soluri în cadrul teritoriului administrativ al comunei Dezna prezintă următoarea structură (terenuri arabile)

- soluri brune luvice
- soluri brune luvice pseudogleice
- luvisoluri albice
- erodiosoluri (soluri erodate puternic și ecesiv)
- soluri aluviale tipice
- soluri aluviale gleizate

Munții Codru prezintă în partea de vest a munților să apară formațiunile cele mai vechi, adică șisturile cristaline, formațiuni sedimentare permiane (permianul fiind ultima perioadă a paleozoicului), precum și roci eruptive permiane-riolite (porfire cuarțifere). Peste acestea se dispune o stivă puternică de roci aparținând celor trei perioade ale erei mezozoice (triasic, jurasic și cretacic), între care rețin atenția, pentru rolul lor în crearea peisajului carstic, calcarele și dolomitele triasice. Această structură longitudinală este constantă pentru toată marginea de vest a masivului, din marginea de nord, de dincolo de Crișul Negru, până aproape de valea Crișului Alb. Spre est, succesiunea de formațiuni paleozoice și mezozoice se repetă într-o altă unitate tectonică superioară, astfel ca peste formațiunile cretacice ale primei unități se dispun — tectonic — formațiuni paleozoice ale celei de a doua. În această unitate, la elementele litologice menționate se adaugă o puternică formațiune eruptivă permiană de bazalte. În sfârșit, pe marginea de est a masivului apare o a treia unitate, la care fenomenul de suprapunere tectonică a unor roci vechi peste altele noi se repetă.

Munții Moma prezintă aceeași structură de șariaj, cu diferența că aici formațiunile sînt dispuse latitudinal (de la est la vest) cu căderi concentrice, ceea ce face ca formațiunile paleozoice să apară la nord-vest și sud, prinzînd în centru formațiunile mezozoice. Acestea sunt constituite aproape exclusiv din calcare ce duc la dezvoltarea, aici, a unui vast podiș, Platoul Vașcău.

Pe marginea de sud a Munților Moma apar formațiuni eruptive terțiare, care nu sînt în marea majoritate decît aglomerate și cenuși vulcanice, fapt pentru care aici nu există aparate vulcanice ci doar platouri cu relief șters. De jur împrejur Munții Codru-Moma sunt înconjurați de depresiuni care au jucat rolul de bazine sedimentare în timpul terțiarului, aici acumulîndu-se formațiuni detritice: nisipuri, pietrișuri, argile.

Cuvertura posttectonică începe cu formațiunile senoniene, dispuse transgresiv și discordant peste depozite mezozoice mai vechi sau direct peste cristalin, lipsind însă, în general, în zonele cu fundament ridicat. Depozitele senoniene sunt de o mare diversitate facială, fiind reprezentate prin: conglomerate, calcare, calcare grezoase, gresii calcaroase, șisturi argiloase cu strate de cărbuni, după care urmează gresii feruginoase, gresii marnoase și microconglomerate. sfârșitul Senonianului, regiunea a fost exondată, ciclul de sedimentare reluându-se cu formațiunile neogene, bine dezvoltate și dispuse transgresiv și discordant peste formațiunile mai vechi.

Moneasa la sud, depozitele carbonatice triasice formează o bandă continuă, înglobată în structura geologică generală monoclinală, cu căderi spre est a părții centrale a Munților Codru. Această bandă principală, constituită din calcare și dolomite, cu o lățime medie în afloriment de 2-3 km, este urmată la est de o a 2-a, discontinuă, cu o lățime medie de numai 50-100 m, formată din calcare jurasic inferioare.

Depozitele groase, predominant argilo-grezoase, noriene și rhaetiene, care separă cele două benzi sunt practic impermeabile, izolând acumulările acvifere localizate în benzile carbonatice. Acumulările acvifere din banda principală au în bază gresii cuarțitice werfeniene, iar cele din banda secundară au în acoperiș depozite de tip fliș, tithonic- neocomiene. Formațiunile paleozoice și mezozoice ale Munților Codru-Moma se afundă spre est și vest sub formațiunile neogene ale bazinelor Beiușului și Zarandului, constituite în imediata apropiere a masivului muntos din argile nisipoase, nisipuri, gresii calcaroase, calcare (sarmațian) și din argile marnoase, argile siltitice, nisipuri și pietrișuri (malvensian).

În Munții Moma aflurează formațiuni vulcanogene, reprezentate prin piroclastite andezitice de vîrstă sarmațian-panoniană, produse ale vulcanismului terțiar din acest areal. Depozitele cuaternare sunt reprezentate prin aluviunile vechi și recente ale râului Crișu Negru, prin șesurile aluvionare care se întind în lungul principalelor cursuri de apă din zonele montane, prin conurile de dejecție de la baza torenților, prin depozite deluviale vechi și actuale și prin grohotișuri de pantă. Depozitele acoperitoare ale depresiunilor carstice din Munții Codru (Brătcoia și Tinoasa, Izoi) și din platoul Vașcău (Pociovești, Ponorăș, Arânda etc.), sunt constituite din argile reziduale cu blocuri de calcare, dolomite și gresii cuarțitice. Pe versantul estic al culmii Bălăteasa-Izoi, între vârful Pleșu și obârșia pârâului Pietros, pe o lungime de peste 8 km, se dezvoltă grohotișuri și pietrișuri rulate, alcătuite din blocuri de gresii cuarțitice werfeniene, rezultate în urma geliflacției intense din perioadele glaciare, asemănătoare pietrișurilor de Oarzăna din munții Pădurea Craiului.

În partea vestică a platoului Vașcău, pe calcarele și dolomitele triasice apar acumulări de argile de tip terra rossa, cu concrețiuni fero-manganoase care au constituit obiectivul unor lucrări vechi de exploatare, minereul fiind topit la cuptoarele de pe valea Zugăului (fig. 2 – Cuptor la Rășchirata) și de la Moneasa. În perioada 1980-1990, IPEG Deva a executat lucrări de explorare pentru minereu de fier și mangan în zona Grajduri, construind și o stație de sortare a acestuia. Conținutul acestor acumulări este de pînă la 25% fier și 9% mangan.

În final, depozitele cuaternare, cele care constituie, efectiv, în cele mai multe cazuri în această regiune, terenuri de fundare, au o răspândire foarte mare în regiune. Ele sunt reprezentate, în general, prin trei tipuri genetice de formațiuni:

- aluvionare – aluviuni vechi și noi ale râurilor care străbat regiunea și intră în constituția teraselor și luncilor acestora;
- gravitaționale – reprezentate prin alunecări de teren și deluvii de pantă, ce se dezvoltă în zona de „ramă” a depresiunii;
- cu geneză mixtă (eoliană, deluvial-proluvială) – reprezentate prin argile cu concrețiuni feromanganoase și depozite de piemont.

Stratificația este formată în general din soluri argiloase, constituite din unul sau o alterare de straturi de argile, argile prăfoase sau nisipoase, cafenii, brune sau gălbui, cu calcar alternat sau concrețiuni calcaroase diseminate în masă.

Indicii de plasticitate sunt în limite largi, iar indicii de consistență variază în general în domeniul „plastic vârtos” și mai rar, „plastic consistent”.

Din punct de vedere a condițiilor de fundare se disting, în aria administrativă a comunei Dezna, următoarele tipuri de terenuri de construcție.

1. Terenuri bune pentru construcții, pe care fundarea clădirilor de orice tip se poate realiza direct, începând cu adâncimea de circa 1,5 m (acoperă cazul argilelor contractile) cu presiuni admisibile în general între 180 – 240kPa

2. Terenuri bune pentru construcții, cu amenajări (măsuri speciale) în acele zone în care au fost semnalate anomalii de stratificație :

- Intercalații slabe (caracteristici geotehnice slabe)
- Zone de stagnare a apelor de suprafață
- Zone mlăștinoase

Aceste terenuri pot fi îmbunătățite prin desecări și drenarea apelor de suprafață.

Caracterizare hidrogeologică

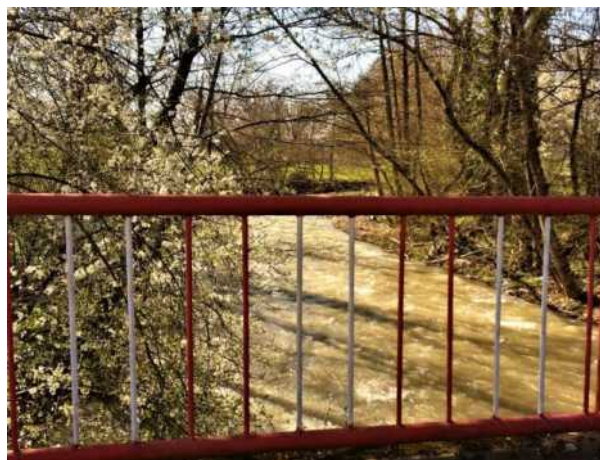
Din punct de vedere hidrogeologic apele subterane aparțin conului aluvional al Crișului Alb. În marginea nordică a acestui con se individualizează un sector de depuneri aluvionare grosiere - bolovănișuri, pietrișuri și nisipuri acoperite cu un strat argilos de grosime variabilă de la 1-8m.

Depunerile aluvionare ale conului diferă ca granulometrie și grosime atât pe direcția nord-sud cât și est-vest. Orizonturile acvifere din con sunt separate în unele sectoare prin intercalații lenticulare de argile nisipoase și prafuri argiloase, care nu asigură decât parțial izolarea stratului acvifer freatic de stratele acvifere de medie adâncime.

Intercalațiile argilose sunt în general groase și din ce în ce mai numeroase spre extremitățile vestice și sudice. Stratele acvifere au un pronunțat caracter ascensional, nivelul piezometric situându-se între 3-7m.

În privința apelor de suprafață, sistemul hidrografic din comună este alcătuit din Valea Deznei și din văile care coboară de pe versanții munților învecinați. Valea Deznei se formează din acești afluenți și din Valea Monesei. Aceasta izvorăște din podișul carstic situat la nord vest de lanțul Munților Codru Moma și este alimentată de mai multe văi și izbucuri situate pe traseu, din care Grota Ursului este cel mai cunoscut.

Valea Deznei primește pe partea dreaptă a cursului apele Văii Zugăului, iar pe partea stângă apele Văii Slătioara și a Văilor Bisericii și Buduleasca.

Valea Deznei

Aspecte climatologice.

Din punct de vedere climatologic zona studiată se încadrează tipului climatic temperat continental moderat cu ușoare influențe submediteraniene.

Pentru caracterizarea regimului climatic se prezintă câteva date preluate de la stația moneasa, reprezentativă pentru zona luată în studiu.

- REGIMUL TERMIC

Temperatura medie multianuală este de 10,7°C la stația moneasa. luna cea mai caldă este iulie, cu temperatura medie de 21,4°C. luna cea mai rece este ianuarie cu temperatura medie de 1,4°C. în general iernile sunt blânde, fiind numeroase cazurile în care nu s-a înregistrat nici o medie negativă. altitudinea câmpiei crișurilor influențează, în mică măsură temperatura aerului cu excepția lunilor reci, când se produc frecvent fenomene de inversiune de temperatură, zonele joase având temperaturi mai scăzute decât zonele înalte ale câmpiei.

În ce privește mersul anual al temperaturii aerului, în zonă este un regim normal, ca al întregii țări și anume: temperaturile medii lunare cresc din ianuarie până în iulie și scad, apoi până în ianuarie.

O particularitate remarcabilă a climei este aceea că primăvara apare brusc și mai devreme decât în restul țării. de asemenea, menționăm diferențe mari (5,2°C) între temperatura medie a lunii martiei (5,8°C) și aprilie (11,0°C). ridicarea bruscă a temperaturii se datorește extinderii dorsalei anticlonului azoric peste partea sudică a europei.

Diferența mare de temperatură mediu (5,5°C) apare și între luna septembrie (17,0°C) și luna octombrie (11,5°C). între celelalte luni diferențele de temperaturi medii sunt mai mici. particularitățile termice ale zonei sunt un rezultat al poziției geografice și a interacțiunii circulației atmosferice cu relieful, rol important având poziția munților, ca paravan, în calea maselor de aer rece din nord și nord-est. lanțul carpaților barează invaziile aerului rece continental (anticlonul siberian), în schimb, influențele maselor de aer maritim se fac simțite în timpul iernii, dând o nuanță mai blândă climei din aceste părți ale țării.

Amplitudinea termică media anuală este de 22,5° ceea ce justifică încadrarea zonei în climatul temperat continental.

Temperatura medie a perioadei vegetative (1 apr. -1 oct.) este de 17,6°.

Temperatura maximă absolută s-a înregistrat în ziua de 16 august 1952, fiind de 40,4°. minima absolută s-a înregistrat în ziua de 6 februarie 1954, fiind de -30,1°C.

Data medie a primului îngheț este de 21 octombrie. ultimele înghețuri dispar în mod normal în luna aprilie (21 aprilie) iar în mod excepțional în luna mai. înghețul cel mai târziu înregistrat a fost la 21 mai 1934. durata medie a intervalului de zile fără îngheț este cca. 186 de zile.

- REGIMUL EOLIAN

Vântul este un factor climatologic important deoarece direcția lui indică originea maselor de aer care vin deasupra depresiunii modificând mersul vremii. regimul vânturilor este determinat de dezvoltarea diferențelor sisteme barice ce traversează Câmpia Crișurilor:

- anticlonul azoric, anticlonul euroasiatic, ciclonele Islandei și ciclonele mediteraniane.

Vântul dominant în zonă este cel din sectorul sud-estic (13,7°C) și sudic (13,0°C). aceste valori scot în evidență influența dominantă a maselor de aer mediteraniane ce determină un climat cu o nuanță mai blândă. de menționat este și frecvența destul de ridicată a vânturilor din sectorul nordic (12,4%) și nord-vestic (10,7%) care aduc mase de aer rece.

- REGIMUL PLUVIOMETRIC

Regimul pluviometric este influențat de circulația maselor de aer oceanic, cât și celui tropical maritim determinând un plus de precipitații față de extremitățile sudice și estice ale țării.

Precipitațiile medii anuale la stația meteo moneasa au valori de 564,2mm cu variații mari de la un an la altul (275,2mm/an în 1928 și 853,0mm/an în 1915).

Pe anotimpuri, repartizarea precipitațiilor este următoarea: vara 33%, iarna 20%; primăvara 25%; toamna 22%.

Cantitățile lunare de precipitații la fel ca și cele anotimpuale, suferă din cauza fluctuațiilor circulației atmosferice, abateri neperiodice însemnate. în acest sens a existat luni lipsite complet de precipitații: iunie 1930, septembrie 1946, decembrie 1942, etc., precum și luni în care cantitățile de precipitații au depășit de 4-5 ori media lunară. precipitațiile medii lunare prezintă un maxim puternic în lunile mai (62,3mm) și iunie (71,5mm), sub influența maselor de aer umed oceanic și datorită convecției termice. precum un maxim secundar în noiembrie (54,4mm).

În perioada de vegetație (01.04-01.10) se înregistrează 317,7mm (56,31% - din cantitatea anuală).

Ploile torențiale cad în general în lunile de vară, fiind produse de norii cumulonimbus ai frontului rece, contribuind la aceasta și factorii locali (convecția termică).

Numărul mediu al zilelor cu ninsoare este de 18,3; cele mai numeroase zile fiind în luna ianuarie (6,0). data medie a primei ninsori este 01.12 și a ultimele ninsori este 12.03.

Apa subterană poate fi interceptată în majoritatea cazurilor la adâncimi de cca 1,80 ÷ 3,00 m. Stratificația terenului fiind alcătuită din aluviuni grosiere permite ridicarea apei până la 113,50 m (NMN). În cazuri excepționale, în perioade cu precipitații abundente apa subterană se poate ridica la cota 115, 00 m (NMN). Apa subterană prezintă slabă agresivitate sulfatică și carbonică (pe alocuri medie).

GOSPODĂRIREA APELOR

• Hidrogeologie

Din punct de vedere hidrogeologic apele subterane aparțin conului aluvional al Crișului Alb. În marginea nordică a acestui con se individualizează un sector de depuneri aluvionare grosiere - bolovănișuri, pietrișuri și nisipuri acoperite cu un strat argilos de grosime variabilă de la 1-8m.

Depunerile aluvionare ale conului diferă ca granulometrie și grosime atât pe direcția nord-sud cât și est-vest. Orizonturile acvifere din con sunt separate în unele sectoare prin intercalații lenticulare de argile nisipoase și prafuri argiloase, care nu asigură decât parțial izolarea stratului acvifer freatic de stratele acvifere de medie adâncime.

Intercalațiile argiloase sunt în general groase și din ce în ce mai numeroase spre extremitățile vestice și sudice. Stratele acvifere au un pronunțat caracter ascensional, nivelul piezometric situându-se între 3-7m.

În privința apelor de suprafață, sistemul hidrografic din comună este alcătuit din Valea Deznei și din văile care coboară de pe versanții munților învecinați. Valea deznei se formează din acești afluenți și din Valea Monesei. Aceasta izvorăște din podișul carstic situat la nord vest de lanțul Munților Codru Moma și este alimentată de mai multe văi și izbucuri situate pe traseu, din care Grota Ursului este cel mai cunoscut.

Valea Deznei primește pe partea dreaptă a cursului apele Văii Zugăului, iar pe partea stângă apele Văii Slătioara și a Văilor Bisericii și Buduleasca.

• Lucrări hidrotehnice și de hidroameliorare

În zona comunei Dezna nu există lucrări hidrotehnice sau hidroameliorative de mare amploare.

Lucrările hidrotehnice realizate sunt cele de protecția împotriva inundațiilor lor Văii Deznei, aceasta fiind îndiguită pe o bună parte a cursului care traversează comuna.

C a lucrări hidroameliorative se pot menționa cuvele pescăriei care aparține de dotarea turistică alată la nord de localitatea Dezna, acestea fiind amenajate în zonele mlătinoase ale Văii Dezna.

• Resurse de apă

Sursele de apă potabilă de pe teritoriile aferente localităților aparținătoare comunei Dezna sunt de două categorii, respectiv, surse de suprafață, captate din freatic, utilizate pentru fermele de animale, și sursele subterane, din frontul de captare Moneasa care ajung la Dezna din sistemul de alimentare cu apa al comunei Moneasa

- Surse captate din freatic

În incinta Spitalului de recuperare neuro-motorie din Dezna, există un puț forat, de mică adâncime, care a furnizat apă numai pentru spital.

În satul Neagra există o captare a unui izvor care a alimentat rețeaua de distribuție din localitate

- Surse din sistemul centralizat

Localitățile Dezna, Buhani , Slatina de Criș și Neagra fac parte din sistemul de alimentare Moneasa . Apa provine din foraje situate în u.a.t. Moneasa , apa fiind transportată printr-o conductă de aducțiune , din direcția Rănușa.

ALIMENTARE CU APA POTABILA

Alimentarea cu apă a localităților Dezna, Buhani, Neagra și Slatina de Criș este realizată din sistemul Moneasa (de la uzina de apa) și se afla în gestiunea C.A. Arad s.a., operatorul de sistem. Transportul în localitățile Dezna și Buhani se face prin conducte de aducțiune Dn 280 mm (10km), respectiv Dn 125 (5km) mm pentru Neagra și Slatina de Criș. Amplasarea conductelor este de-a lungul drumului județean 792B, în parte, cu deviere în partea nordică a localității Dezna pentru conducta ce duce la Slatina de Criș și de asemenea în partea nordică a localității Buhani pentru conducta care duce la localitatea Neagra.

În localitățile comunei sunt executate rețele de distribuție a apei , în localitățile Dezna și Buhani pe toate străzile , iar în localitățile Neagra și Slatina de Criș pe strada principală., cu racorduri la zonele de servicii medicale și economice principale.

Conducta de aducțiune din poletilena Dn. 280 mm ARE lungimea de 1.7 Km, până la Dezna, iar de la Dezna cu o conductă din PVC, Dn. 125 mm, la Buhani , Neagra și Slatina de Criș , cu lungimea de 10,50 Km .

Slatina de Criș este racordată la sistemul de alimentare cu apă de la Dezna, printr-o aducțiune în lungime de 2,5km. Pe conducta de aducțiune la intrarea în localitate este funcționare o stație de pompare, prin care apa este pompată în rezervorul de înmagazinare de 100mc amplasat pe deal, în partea de nord a satului. de la rezervor apa este distribuită prin rețele existente din pvc 110mm în lungimea totală de circa 2,4km.

Apa este potabilă, provine din sistemul CA Arad, tratată în Uzina de Apă de la Dezna, disfuncționalitățile apărând vara când populația de-a lungul traseului suprasolicite sistemul prin folosirea apei potabile la stropirea grădinilor, provocând reducerea presiunii.

În satul Neagra este în funcțiune și un sistem local de alimentare cu apă, compus dintr-o captare de izvor, amplasată în amonte de sat, de la care apa este distribuită gravitațional, în toată localitatea prin conducte cu diametrul de 50 mm, în lungime 1,8 km.

În localitatea Laz nu există sistem centralizat de alimentare cu apă. Gospodăriile populației au sistem individual de alimentare.

În localitatea Dezna sunt executate rețele stardale de apă, din țevi din PVC și PE cu diametrul de 160-125-110 mm, în lungime de 6,5 km, iar în Buhani sunt executate 2,8 km rețele din țevi de PE cu diametrul de 110mm.

CANALIZARE MENAJERA

În localitatea Dezna există rețeaua de canalizare menajeră executată din tuburi din PVC Dn. 250-315 mm, cu lungimea de 6,50 km, și este executată o stație pompare prin care apele uzate sunt evacuate la sistemul de canalizare menajeră care descarcă în stația de epurare situată în extravilan, cu acces din DJ 792 B, direcția spre Buhani, care are capacitatea de preluare a apelor uzate din localitatea Dezna.

Străzile Clea Zugăului și Salcânilor nu au rețeaua de canalizare menajeră.

Stația de pompare are următorii parametri :

Este amplasată în zona centrală a localității cu debit de 44.30 l/s, H= 16 m și P=14.60 Kw, pompează apele uzate din localitate, la canalizarea Dezna, printr-o conductă de refulare Dn. 280 mm, din teava PE ID, cu lungimea de 1.800 m

La limita incintei Spitalului de recuperare neuro-motorie Dezna există o stație de epurare care în trecut servea unitatea medicală. În prezent este în curs de dezafectare.

În localitățile Buhani, Neagra și Slatina de Criș nu există sistem de canalizare menajeră centralizat.

ALIMENTARE CU ENERGIE ELECTRICA

Comuna Dezna este alimentată prin ramificația din linia de medie tensiune Sebiș - Buhani - Slatina de Criș - Moneasa prin trei posturi de transformare 20/0,4kv, două situate în partea de nord a localității și unul în partea de est în vecinătatea taberei școlare. Din aceste posturi sunt alimentați toți consumatorii prin linii de joasă tensiune.

Alimentarea satului Buhani se face printr-un singur post de transformare 20/0,4kv racordat la linia electrică de medie tensiune Sebiș - Donceni - Buhani - Slatina de Criș - Moneasa cu traseu la nordul localității.

Satul Laz este alimentat dintr-un singur post de transformare 20/0,4kv racordat la linia electrică care face legătura cu comuna Dezna spre nord și mai departe spre linia Sebiș - Moneasa.

Pentru alimentarea cu energie electrică a satului Neagra există un post de transformare 20/0,4kv racordat la ramificația spre satele Neagra, Nădălbești și Sisani din linia MT Sebiș - Moneasa.

Slatina de Criș este alimentată cu energie electrică printr-un post de transformare 20/0,4kv racordat la linia MT Sebiș - Moneasa, linie de traversează localitatea.

De la posturile de transformare sunt alimentate linii aeriene de joasă tensiune (schemă de distribuție radială), prezente pe toate străzile localităților, de la care sunt alimentați consumatorii (instituții publice, consumatori casnici și agro-industriali, servicii, iluminat stradal etc.). Rețelele de distribuție de joasă tensiune existente sunt realizate în marea lor majoritate cu conductori clasici, doar extinderile acestora, executate în perioada mai recentă și destinate alimentării obiectivelor noi apărute în această perioadă, fiind executate cu conductori torsadați tip TYIR. Branșamentele consumatorilor casnici sunt realizate aproape în exclusivitate aerian, atât cu conductori clasici cât și cu conductori torsadați.

Rețelele de iluminat public sunt alimentate radial din posturile de transformare și sunt prezente pe majoritatea străzilor, corpurile de iluminat inițiale fiind înlocuite cu corpuri de fabricație mai recentă.

Ca și structură a consumatorilor, rețeaua de distribuție deservește în cea mai mare parte consumatori casnici, ponderea altor tipuri de consumatori fiind redusă.

TELEFONIE

În comuna Dezna și satul aparținător Buhani, de-a lungul drumului județean care le traversează s-a montat un cablu fibră optică la care racordează centralele telefonice digitale care deservește posturile telefonice din aceste localități. În celelalte sate aparținătoare comunei Dezna, și anume Laz, Neagra și Slatina de Criș se folosesc linii telefonice aeriene

Acoperirea telefoniei GSM este satisfăcătoare serviciile de telefonie mobilă fiind bune, datorită dotărilor (antene) instalate în zonă.

Rețelele de televiziune prin cablu sunt montate în toate localitățile comunei, mai puțin în satul Laz.

CĂI DE CIRCULAȚIE RUTIERĂ

Căi de circulație în teritoriu

Pe teritoriul administrativ al comunei Dezna își desfășoară traseul în prezent următoarele drumuri:

- drumul județean DJ 792 B Hodis-Barsa-Sebis-Moneasa-limita județ Bihor
- drumul județean DJ 792 E Almas- Dieci-Dezna
- drumul comunal DC 21 Buhani-Neagra
- drumul comunal DC 22 Dezna-Slatina de Criș

Comuna Dezna se găsește amplasată de-a lungul drumului județean DJ 792 B Hodis-Barsa-Sebis-Moneasa-limita județ Bihor.

Din punctul de vedere al stării de viabilitate acest drum se prezintă satisfăcător cu o structură rutieră de tip nerigid corespunzătoare unui trafic greu alcătuită din mixturi asfaltice.

Drumul judetean DJ 792 E face legatura intre Almas-Dezna respectiv intre DN 79 A care trece prin Almas si DJ 792 B care strabate comuna Dezna.

Acest traseu prezinta o imbracaminte rutiera de tip asfaltic in stare mediocra pe 3,7 km de la Almas la Dieci iar in continuare structura rutiera a drumului judetean DJ 792 E pe circa 11,0 km este alacatuata din piatra, bolovani, macadam in stare rea .

- din comuna Dezna incepe traseul drumului comunal DC 22 care ajunge la Slatina de Cris pe o lungime de 3,5 km.
- drumul comunal DC 21 Buhani –Neagra are o lungime de 4,3 km si face legatura rutiera intre cele doua localitati legand astfel localitatea Neagra de drumul judetean DJ 792 B care trece prin Buhani.

Drumurile comunale DC 21 si DC 22 au de asemenea structura rutiera de tip nerigid dar prezinta imbracaminte de piatra, macadam si pamant avand un grad mare de degradare.

Analizand reseaua de drumuri clasificate , putem spune ca drumul judetean DJ 792 B, DJ 792 E si DC 21, DC 22 asigura o buna legatura a localitatilor apartinatoare comunei Dezna atat cu municipiul Arad cat si cu celelalte localitati ale judetului inclusiv deschiderea spre statiunea Moneasa si judetul Bihor.

Conform PATJ- situatia existenta –Cai de comunicatie se poate afirma ca :

1. drumurile judetene si drumurile comunale ce strabat teritoriul comunei Dezna, nu asigura in totalitate fluenta traficului datorita imbracamintii rutiere a carei durata de exploatare este depasita.
2. Drumurile pietruite si de pamant nu asigura o suprafata de rulare corespunzatoare desfasurarii unui trafic in conditii normale.
3. Existenta intersectiei la nivel neamenajata dintre DJ792 B si DC 21 respectiv DC 22 ingreuneaza circulatia auto ceea ce duce la diminuarea vitezei comerciale, la diminuarea capacitatii de circulatie si la consum suplimentar de carburanti.

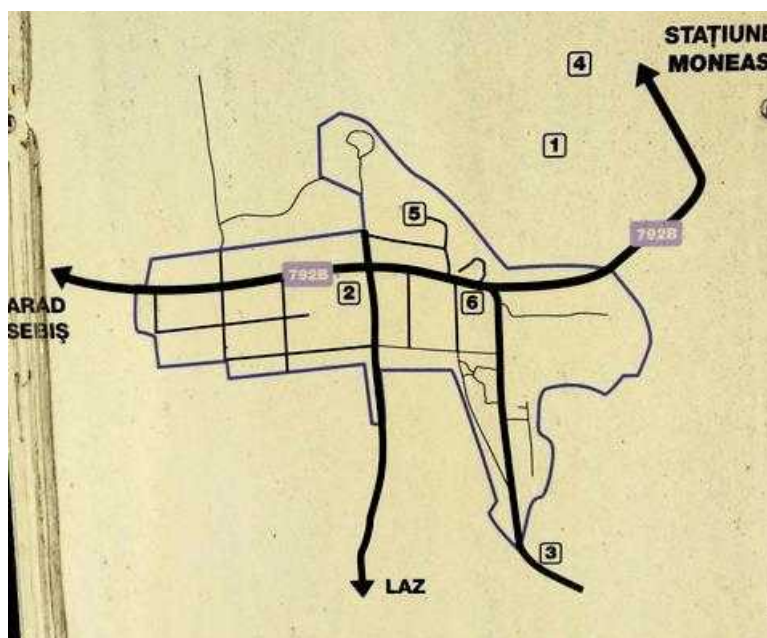
- **Organizarea rețelei stradale**

Schema stradala a comunei Dezna s-a dezvoltat avind ca axa principala drumul judetean DJ 792 B respectiv partea stradala a acestuia. Pe aceasta axa se sprijina o retea de strazi cvasiortogonala colectoare si de acces .

Axa principala a localitatii isi desfasoara traseul pe directia est-vest pe o lungime de 2,00 km.

Trama stradala este alcatuita dintr-o retea de strazi in cea mai mare parte de categoria a III-a.

Strazile existente importante ale localitatii au fronturi largi , intre case fiind circa 7-20 m. In rest spre marginile comunei, strazile sunt scurte si au fronturile inguste de 10-12 m.

In intravilanul localitatii traseul drumului judetean DJ 792B se intalneste cu drumul judetean DJ 792 E punct in care exista o intersectie la acelasi nivel intre aceste doua drumuri judetene.

Tot din comuna Dezna porneste si traseul drumului comunal DC 22 care duce la Slatina de Cris.

Pe teritoriul comunei Dezna isi desfasoara albia valea Dezna care se desfasoara in partea de nord a comunei .

Reteaua stradala existenta in comuna Dezna este alcatuita in mare majoritate dinstrazi de categoria III-a unele modernizate altele nu , conform tabelului expus mai jos.

• REȚEA STRADALĂ DEZNA

Nr. crt.	Denumire strada	Lungime (m)	Latime (m)	Natura imbracamintii
	Strazi modernizate			
1.	DJ 792 B	2000	6,00	asfalt
Lungime strazi modernizate		2.000 m		
	Strazi nemodernizate			
1.	DJ 792 E-strada Lazului	250	6,00	asfalt
2.	DC 22	80	6,00	asfalt
3.	Strada 1	150	5,00	asfalt
4.	Strada Slatinii	340	6,00	asfalt
5.	Strada nr. 2	450	6,00	asfalt
6.	Strada Sperantei	300	5,00	asfalt
7.	Strada Scolii	270	6,00	asfalt
8.	Strada Arinilor	150	5,00	asfalt
9.	Calea Zugaului	900	6,00	asfalt
10.	Strada Salcamilor	150	5,00	asfalt
11.	Strada 3	500	5,00	asfalt
12.	Strada Stadionului	620	5,00	asfalt
13.	Strada Narciselor	670	6,00	asfalt
14.	Strada Horia, Closcasi Crisan	1370	6,00	asfalt
15.	Strada 4	300	5,00	asfalt
16.	Strada 5	150	5,00	asfalt
17.	Strada Teilor	200	5,00	asfalt

18.	Strada Primaverii	450	5,00	asfalt
19.	Strada 6	900	5,00	asfalt
20.	Strada 7	200	5,00	asfalt
21.	Strada 8	400	5,00	asfalt
Lungime strazi modernizat		10.800 m		
LUNGIME TOTALA		10.800 m		
STRAZI DEZNA				

Repartizarea pe categorii a străzilor din Dezna:

- Cat. I -
- Cat. II -
- Cat. III - 6,33km
- Cat. IV - 4,47km

Circulatia pietonala in localitate este asigurata de trotuarele existente intre case si partea carosabila a strazii .

Ca stare de viabilitate a acestora, se mentioneaza faptul ca in marea majoritate a trotuarelor, acestea sunt nemodernizate respectiv din piatra sau pamant, exceptie facand numai aleile pietonale de pe strada principala care sunt realizate din beton.

• REȚEA STRADALĂ BUHANI

Schema stradala a localitatii Buhani s-a dezvoltat avind ca axa principala drumul judetean DJ 792 B respectiv partea stradala a acestuia. Pe aceasta axa se sprijina o retea de strazi cvasiortogonale colectoare si de acces .

Axa principala a localitatii isi desfasoara traseul pe directia sud vest-nord est pe o lungime de 0,6 km.

Trama stradala este alcatuita dintr-o retea de strazi in cea mai mare parte de categoria a III-a.

Strazile existente importante ale localitatii au fronturi largi , intre case fiind circa 7-20 m. In rest spre marginile comunei, strazile sunt scurte si au fronturile inguste de 7-10 m.

Intersectiile existente intre strazile localitatii Buhani si partea stradala a DJ 792 B nu sant amenajate corespunzator stasurilor referitoare la intersectiile la acelasi nivel din localitati.

Din comuna Buhani porneste traseul drumului comunal DC 21 care duce in localitatea Neagra.

In intravilanul localitatii Buhani drumul judetean DJ 792 B se intersecteaza cu drumul comunal DC 21 printr-o intersectie la acelasi nivel .

Reteaua stradala existenta in localitatea Buhani este alcatuita in mare majoritate din strazi de categoria III-a unele modernizate altele nu , conform tabelului expus mai jos.

Lungime străzi DJ 792 B	: 600 m / modernizat
Lungime străzi	: 1.900 m / modernizate
LUNGIME TOTALĂ STRĂZI BUHANI	: 2.500 m / modernizate

Repartizarea pe categorii a strazilor localitatii Buhani este :

- Cat. I –
- Cat. II –
- Cat. III – 1,6 km
- Cat. IV – 0,9 km

Toate străzile sunt modernizate

• REȚEA STRADALĂ LAZ

Schema stradala a localitatii Laz s-a dezvoltat avind ca axa principala drumul judetean DJ 792 E respectiv partea stradala a acestuia. Pe aceasta axa se sprijina o retea de strazi cvasiortogonale strazi colectoare si de acces .

Axa principala a localitatii isi desfasoara traseul pe directia nord -sud pe o lungime de 0,70 km.

Trama stradala este alcatuita dintr-o retea de strazi in cea mai mare parte de categoria a III-a.

Strazile existente importante ale localitatii au fronturi largi , intre case fiind circa 7-20 m. In rest spre marginile comunei, strazile sunt scurte si au fronturile inguste de 7-10 m.

Intersectiile existente intre strazile localitatii Laz si partea stradala a DJ 792 E nu sant amenajate corespunzator stasurilor referitoare la intersectiile la acelasi nivel din localitati.

Lungime străzi DJ 792 B	: 1.800 m / modernizat
Lungime străzi	: 3.200 m / nemodernizate
LUNGIME TOTALĂ STRĂZI LAZ	: 5.000 m / parțial modernizate

• REȚEA STRADALĂ NEAGRA

Trama stradala a localitatii Neagra s-a dezvoltat avind ca axa principala drumul comunal DC 21 Buhani-Neagra respectiv partea stradala a acestuia. Pe aceasta axa se sprijina o retea ortogonală de strazi colectoare .

Axa principala a localitatii isi desfasoara traseul pe directia nord-sud pe o lungime de 1,3 km.

Strazile existente ale localitatii au fronturi largi , intre case fiind de circa 18-26 m. In rest spre marginile localitatii, strazile sunt scurte si au fronturile inguste de 10-12 m.

Intersectiile existente intre strazile localitatii Neagra si partea stradala a DC 21 nu sant amenajate corespunzator stasurilor referitoare la drumul judetean precum nici corespunzator stasurilor referitoare la intersectiile in localitati.

Reteaua stradala existenta in localitatea Neagra este alcatuita in mare majoritate din strazi de categoria III-a din care doar unele sunt modernizate .

Lungime străzi Dc 21	: 1.300 m / modernizat
Lungime străzi	: 2.000 m / nemodernizate
LUNGIME TOTALĂ STRĂZI NEAGRA : 3.300 m / parțial modernizate	

Repartizarea pe categorii a strazilor localitatii Buhani este :

- Cat. I –
- Cat. II –
- Cat. III – 3,0 km
- Cat. IV – 0,3 km

Circulatia pietonala in localitatile apartinatoare comunei Dezna este asigurata de trotuarele existente intre case si partea carosabila a strazii .

- REȚEA STRADALĂ SLATINA DE CRIȘ

Trama stradala a localitatii Slatina de Cris s-a dezvoltat avind ca axa principala drumul comunal DC22 Dezna-Slatina de Cris respectiv partea stradala a acestuia.

Axa principala a localitatii isi desfasoara traseul pe directia nord vest-sud est pe o lungime de 1,1 km.

Intersectiile existente in localitate intre strazile adiacente si partea stradala a DC 22 nu sunt amenajate corespunzator stasurilor referitoare la drumul comunal precum nici corespunzator stasurilor referitoare la intersectiile in localitati.

Reteaua stradala existenta in localitatea Slatina de Cris este alcatuita in mare majoritate din strazi de categoria III-a. Acestea sunt doar parțial modernizate

Reteaua stradala existenta in localitatea Neagra este alcatuita in mare majoritate din strazi de categoria III-a din care doar unele sunt modernizate .

Lungime străzi Dc 22 : 1.100 m / modernizat
Lungime străzi : 700 m / nemodernizate
LUNGIME TOTALĂ STRĂZI NEAGRA : 1.800 m / parțial modernizate

Repartizarea pe categorii a strazilor localitatii Buhani este :

- Cat. I –
- Cat. II –
- Cat. III – 1,7 km
- Cat. IV – 0,1 km

Circulatia pietonala in localitatile apartinatoare comunei Dezna este asigurata de trotuarele existente intre case si partea carosabila a strazii .

• **Elemente de trafic**

Atat in comuna Dezna cat si in satele apartinatoare se desfasoara urmatoarele tipuri de trafic;

- Trafic de tranzit
- Trafic de penetratie
- Trafic local

Traficul de tranzit si de penetratie se desfasoara pe traseele drumurilor clasificate respectiv pe : drumurile judetene DJ 792 B , DJ 792 E, drum comunal DC 21, DC 22.

Traficul local utilizeaza trama stradala existenta in localitati care nu prezinta curbe sau intersectii amenajate, nici imbracaminte asfaltica ceea ce duce la desfasurarea unui trafic cu viteze mici, fara confort optic,etc.

In concluzie, datorita acestor disfunctionalitati existente precizate pe fiecare localitate , circulatia rutiera in localitati se desfasoara greoi, cu viteze mici, fara siguranta in trafic.

• **Transportul în comun**

Pe teritoriul administrativ al comunei Dezna nu exista trasee de transport in comun locale.

In schimb se prezinta linii de transport intre localitati, respectiv :

➤ **Timișoara – Arad – Sebiș - Dezna**

Transportul in comun se desfasoara pe aceeasi trama stradala si retea de circulatie existenta in comuna Dezna si respectiv in satele apartinatoare, pe partea stradala a drumurilor clasificate.

PRINCIPALELE DISFUNȚIONALITĂȚI EXISTENTE

GOSPODĂRIREA APELOR

Una dintre problemele existente în ceea ce privește gospodărirea apelor, o reprezintă faptul că văile care afluesc în Valea Deznei nu sunt regularizate, incidental provocând inundații locale. În această situație este Valea Lazului, Valea SDlătioara și Valea Bisericii. Fenomenul este provocat în cazul ultimelor două datorită faptului că acestea își au bazinul pe versanții sudici ai Vârfului Izoi , acest lucru favorizând alimentarea cu debite mari în perioade scurte (ploii sau topirea bruscă zăpezii)

Din punct de vedere al calității apei din sursele existente se poate spune că sursele de apă de suprafață nu satisfac cerințele de calitate și cantitate necesare, poluarea apei din aceste surse fiind atât de intensă și diversă încât tratarea apei pentru a o aduce la parametrii de calitate necesari sunt foarte complicate și costisitoare, iar periodic în unele perioade ale anului, debitele surselor de suprafață scad foarte mult nesatisfăcând necesarul de apă.

În ceea ce privește calitatea apei din sursele subterane acestea în general se apropie de parametrii necesari, dar numai la sursele de mare adâncime, respectiv de la o adâncime , la aceste surse însă există inconvenientul că au debite mai reduse fiind necesare mai multe captări. Exploatarea lor este nerecomandabilă datorită costurilor de exploatare.

ALIMENTARE CU APĂ

Alimentarea cu apă în zonele fara rețele de apă potabila, se realizeaza local din surse locale, necontrolate (fântini, țevi perforate, etc.), ceea ce prezintă un risc asupra sănătății locuitorilor. Acest impediment se poate rezolva prin extinderea rețelelor de apă existente.

Având în vedere faptul ca numărul bransamentelor de apă pentru gospodarii este relativ mic, aproximativ, 60 % înDezna și de circa 45 % în satele aparținătoare, se propune realizarea de bransamente noi pentru asigurarea accesului locuitorilor la rețele de apă.

CANALIZARE

Problemele conflictuale și disfuncționalitățile privind canalizarea în localitățile comunei Dezna sunt generate de inexistenta rețelelor de canalizare în sistem centralizat cu excepția localității Dezna. În localitatea Dezna în circa 15 % din strazi nu există canalizare în sistem centralizat, ceea ce are ca efect deversări ale apelor uzate rezultate de la gospodării și unitățile economico-sociale în santurile stradale si în fântânile abandonate (pristere), care produc poluarea solului și subsolului, afectând calitatea surselor de apă din zonă.

Situația este îngrijorătoare în ceea ce privește creșterea gradului de poluare a factorilor de mediu (sol , ape freatică , aer) prin utilizarea (încă) în prezent, a latrinelor sau chiar a foselor septice .

Localitățile comunei Dezna nu dispun de un sistem modern de colectare a apelor pluviale , ca mai toate localitățile din județ , și aici , canalizarea pluviala , realizata prin șanțuri și rigole deschise , din pământ (prin care apele pluviale sunt dirijate spre canalele din zona) sunt neîntreținute și colmatate . Aceasta situație duce la creșterea gradului de poluare a factorilor de mediu , și un impact vizual negativ .

ALIMENTARE CU ENERGIE ELECTRICA

Principalele disfuncționalități ale rețelei de distribuție de energie electrică se manifestă pe partea de joasă tensiune și se datorează în primul rând vechimii lor, aceste linii aeriene de distribuție fiind realizate în cea mai mare parte în anii 1960-1970, durata de funcționare a acestora fiind depășită. Aceste linii sunt realizate în cea mai mare parte cu conductori neizolați, cu fiabilitate scăzută în funcționare sub acțiunea intemperiilor și chiar a arborilor prezenți în zona acestor linii. De asemenea, datorită creșterii gradului de urbanizare a localităților și ca urmare a consumului de energie electrică, în unele zone secțiunea conductorilor este prea mică aceștia fiind încărcăți la capacitate maximă.

În afara aspectelor de natură tehnică se poate menționa și faptul că unele porțiuni ale liniilor electrice traversează terenuri aflate în proprietate privată, în unele din aceste cazuri accesul la aceste linii pentru întreținere, intervenții sau în caz de avarie este într-o anumită măsură mai dificil.

DRUMURI AGRICOLE

Starea de viabilitate a drumurilor agricole din comuna Dezna este rea ele existând pînă acum ca și drumuri agricole de țară fără nici un fel de îmbrăcăminte rutieră ce prezintă o serie de disfuncționalități cum ar fi : gropi și fâgașe longitudinale adânci , lipsa totală a unei rezistențe la traficul existent, lipsa șanțurilor și a oricăror sisteme de scurgere a apelor de suprafață etc.

Disconfortul creat se referă și la poluare de toate felurile, prin zgomot, trepidații, pericol de accidente etc.

În prezent, pe aceste trasee se desfășoară o circulație relativ mică de autovehicule rutiere grele , altele cu specific agricol și o circulație a autoturismelor care este în permanentă creștere.

Deplasarea pe aceste trasee existente întâmpină dificultăți majore și riscuri de accidente datorită degradărilor platformei , a lipsei elementelor geometrice și a lipsei unei îmbrăcămînți cel puțin de tip pietruire care sa reziste la traficul dezvoltat .

În UAT Dezna nu sunt trasee de drumuri agricole modernizate.

REȚEAUA STRADALĂ

În comuna Dezna traficul de tranzit și de penetrație un trafic greu și foarte greu se desfășoară pe partea stradală a acestor drumuri clasificate , străbate tot centrul civic al localității ceea ce aduce enorme probleme în trafic, asupra întregii circulații rutiere , pietonale etc, aduce risc major de accidente, poluare mai mare etc.

În intravilan, străzile comunei Dezna se prezintă astfel:

- circa 85 % dintre acestea prezintă îmbrăcăminte de asfalt în stare relativ bună.
- restul străzilor sunt împietruite sau de pământ .

Se crează disconfort în trafic în intravilan deoarece străzile existente atît cele cu asfalt cît și cele pietruite nu prezintă elemente geometrice conforme cu Stasurile în vigoare.

În prezent șanțurile deschise sunt colmatate în mare parte, unele sunt chiar astupate în special în zonele verzi din centrul civic . Acest lucru creează probleme în trafic , în viața zilnică a locuitorilor , crează poluare și disconfort major.

În comuna Dezna la intersecțiile de străzi lipsesc razele corecte de racordare precum și dirijarea circulației rutiere și pietonale, respectiv lipsesc marcaje și indicatoare .

Lipsa trotuarelor amenajate pe unele străzi , a pistelor pentru cicliști , a acceselor rutiere amenajate la case, a acostamentelor amenajate, a șanțurilor profilate creaza probleme majore in traficul pietonal cu trimiteri directe la circulația rutieră care se desfășoară cu dificultăți din aceste motive.

În ultima perioadă de timp odată cu modernizare DJ 372 B , s-au reabilitat o parte din trotuarele și șanțurile existente pe cele două părți ale drumului, doar pe raza localităților Dezna, respective Buhani.

De asemenea, au fost reabilitate și podețele aflate în dreptul intrărilor din gospodăriile din comună.

Acestea se prezintă cu denivelări , fără pante transversale, fără acostamente amenajate , cu șanțuri inexistente sau colmatate, fără semnalizare rutieră.

Surgerea apelor de suprafață în comuna Dezna nu este rezolvată corespunzător normelor raportată la un trai civilizat, siguranță în deplasări , poluare de diferite tipuri.

PRIORITATI DE INTERVENTIE

Stabilirea priorităților de intervenție face parte integrantă din Strategia de dezvoltare a comunei și este corelată cu politicile de dezvoltare urbană ale județului Arad și desigur ale comunei Dezna, modalitățile de finanțare a lucrărilor de utilitate publică - sursele de finanțare, fiind determinante în acest sens.

Realizarea canalizării menajere atât prin reabilitarea sistemului existent cât și prin realizarea de rețele noi de canalizare precum și finalizarea lucrărilor de execuție a legăturilor cu stația de epurare aflată în zona Dezna este un deziderat major în cadrul direcțiilor de dezvoltare a comunei.

Modernizarea rețelelor de alimentare cu apă potabilă existente, extinderea sistemului de alimentare cu apă potabilă pentru toți locuitorii, de asemenea, sunt lucrări prioritare.

Modernizarea sistemului de alimentare cu energie electrică reprezintă un complex de lucrări, care, deși sunt de utilitate publică, nu fac parte din categoria de lucrări pentru care se poate obține finanțare prin actualele proiecte.

Atât în ceea ce privește rețelele de alimentare cu apă potabilă – aducțiuni, captarea apei potabile, sistemul de dirijare la stația de epurare a apelor uzate, transportul gazelor naturale cât și al energiei electrice, se realizează în condiții tehnice care pun în pericol siguranța cetățenilor prin nerespectarea zonelor de protecție sanitare sau absența imprejmuirilor pentru zonele de protecție severă a captărilor, sau neînstituirea zonelor de protecție ale culelor tehnice (magistrala de transport gaze naturale, liniile aeriene de transport energie electrică). Prin urmare, respectarea normelor de protecție sanitare, a culelor tehnice, prin realizarea de imprejmuiri sau izolări ale rețelelor majore, este o altă categorie de intervenții necesare a se realiza în viitor.

GOSPODĂRIREA APELOR

- Lucrările hidrotehnice
Lucrările de acest tip care se propun prin prezenta documentație sunt în principal amenajări de protecție împotriva inundațiilor în satele Laz, Neagra și Slatina de Criș, în scopul prevenirii inundațiilor provocate de apele care traversează aceste localități.
- Lucrări pentru realizarea unor surse calitative de apă

În vederea realizării, respectiv al păstrării unor surse calitative de apă în zonă se propun lucrări de protejare ale acestora, prin care să se prevină în primul rând poluarea acestor surse, urmărindu-se în primul rând gospodărirea eficientă a materialelor poluante, menținerea în stare de funcționalitate a sistemului de colectare a deșeurilor, înființarea de rețele de canalizare pe toate străzile localităților.

ALIMENTARE CU APA POTABILA

- Îmbunătățiri și extinderi ale capacităților instalațiilor de alimentare cu apă:

Pentru îmbunătățirea condițiilor de alimentare cu apă a locuitorilor din comuna Dezna se propun lucrări de extinderi ale rețelelor existente. Prin extinderile rețelelor de distribuție a apei se propune ca pe toate străzile din localitățile comunei să existe aceste categorii de lucrări, astfel ca toate gospodăriile și unitățile economico-sociale să poată fi alimentate cu apă, o cerință absolut obligatorie din punct de vedere al condițiilor igienico-sanitare ale locuitorilor. În acest sens este necesară înființarea unei rețele de distribuție și în satul Laz.

Rețele se vor realiza din materiale moderne, cu fiabilitate mare, recomandându-se în acest scop utilizarea de țevi din polietilenă de înaltă densitate, cu armături și accesorii aferente compatibile cu acestea.

Pentru îmbunătățirea condițiilor de alimentare cu apă a locuitorilor comunei Dezna se propun lucrări de înlocuire a rețelelor de apă vechi, executate din țevi din PVC, cu țevi din polietilena de înalta densitate. Realizarea bransamentelor de apă pentru toate gospodăriile și extinderea rețelelor de apă pentru zonele cuprinse în intravilan.

Pe străzile unde există obstacole naturale sau artificiale, care îngreunează realizarea bransamentelor de apă sau presupun cheltuieli mari pentru realizarea acestora, se propune realizarea de rețele de distribuție duble pe cele două părți ale obstacolului respectiv

Pentru localitatea aparținătoare comunei Dezna, se propune realizarea bransamente pentru toate gospodariile.

CANALIZARE

- Îmbunătățiri și extinderi ale rețelei de canalizare:

În primul rând se vor extinde rețele de canalizare din localitatea Dezna, cu aproximativ 1,3 Km de rețele, realizate din tuburi din PVC, Dn. 250 mm, și racorduri la gospodării realizate din tuburi din PVC Dn. 160 mm, astfel ca pe toate străzile unde vor fi executate rețele de apă să fie executate și rețele de canalizare menajera.

În al doilea rând se va înființa un sistem de canalizare menajera în localitățile Buhani, Neagra și Slatina de Criș, realizat din rețele stradale de canalizare cu lungimea de aproximativ 9,5 Km, din tuburi Dn. 250 mm și racorduri la gospodării din tuburi din PVC Dn. 160 mm.

Apele uzate menajere din satele aparținătoare vor fi evacuate într-un colector și dirijate la stația de epurare Dezna.

- Propunere realizare canalizare pluvială

Având în vedere configurația geografică a localităților cu posibilitate de preluare a apelor meteorice de pe suprafețele acestor localități de către văile din zonă, se propune ca evacuarea apei meteorice să se facă prin sistematizarea verticală a terenului, precum și prin realizarea de șanțuri (rigole) stradale, cu pantele radierelor astfel formate încât acestea să conducă apa la acești emisari.

ALIMENTARE CU ENERGIE ELECTRICA

Din punct de vedere al alimentării cu energie electrică, obiectivul principal de dezvoltare îl constituie extinderea rețelei de distribuție existente pentru alimentarea viitorilor consumatori din zonele de dezvoltare propuse, în principal pentru locuințe. Pentru aceste zone se propune ca în prima fază extinderea rețelelor de distribuție precum și a celor de iluminat public să se facă prin linii electrice aeriene.

Având în vedere vechimea rețelei de distribuție existente, pentru porțiunile de rețea care nu mai prezintă siguranță în exploatare și trebuie reabilitate, se propune înlocuirea conductoarelor aeriene clasice de joasă tensiune cu conductor torsadat tip TYIR; pentru buna întreținere și funcționare a rețelei aeriene de distribuție este importantă cosmetizarea arborilor prezenți în zona liniilor aeriene. Extinderile rețelelor de distribuție existente, prevederea de posturi de transformare noi și înlocuirea transformatoarelor existente în cazul unor defecțiuni sau la expirarea duratei de viață se va face având în vedere creșterea consumului de energie electrică în viitor.

Pe termen mediu și lung se propune ca atât reabilitarea rețelelor existente cât și extinderea și dezvoltarea de rețele noi să se facă ținând cont de creșterea gradului de urbanizare a localităților: dotarea cu servicii publice și private, prevederea de zone funcționale pentru dezvoltarea de activități industriale, comerciale și de servicii, noi zone rezidențiale.

Ca urmare, pentru distribuția energiei electrice la consumatori, se propun ca direcții principale de dezvoltare, pe termen mediu și lung, trecerea liniilor aeriene de distribuție în linii subterane și implementarea schemelor de alimentare în buclă, specifice alimentării consumatorilor urbani, în locul celor radiale existente. Fiderile ce formează buclele vor fi dimensionate la puterea nominală a posturilor de transformare, astfel că alimentarea unui nou consumator (în limita puterii disponibile) se va putea face fără a modifica rețeaua de alimentare, iar conectarea acestora se va face fără secționarea fiderului, ca în cazul utilizării schemei de distribuție radiale. În acest mod fiabilitatea rețelei crește, rețeaua de alimentare a consumatorilor devine o rețea alimentată la două capete, asigurându-se astfel o siguranță mai mare în alimentare, și nefiind necesară întreruperea alimentării tuturor consumatorilor de pe linie în caz de defect, ci doar izolarea porțiunii avariate, pe perioada intervenției.

Pentru noile zone propuse a se dezvolta, va fi necesară realizarea unor planuri urbanistice zonale, care vor stabili necesarul și soluțiile concrete pentru rezolvarea conectării lor la sistemul de distribuție a energiei electrice. La elaborarea acestor planuri zonale se vor respecta prevederile normativului NTE 003/04/00 referitoare la culoarele de trecere pentru liniile de medie tensiune și la coexistența acestora cu drumuri, clădiri, împrejurimi etc. Terenul pe care se vor afla instalațiile electrice va rămâne în proprietatea statului, în conformitate cu Legea nr.13/2007-Legea energiei electrice. Pentru fiecare construcție ce se va realiza, în conformitate cu planul urbanistic aprobat, se va solicita aviz de amplasament.

Pentru realizarea efectivă a acestor lucrări, atât în ceea ce privește soluția de alimentare cu energie electrică, cât și gestionarea instalațiilor electrice propuse, investitorii se vor adresa direct, sau prin intermediul proiectanților de specialitate, către operatorii de distribuție a energiei electrice (SC Enel Distribuție SA, UTR Arad etc.) pentru a obține aprobările și avizele necesare. Proiectarea și executarea lucrărilor de mai sus se va face în conformitate cu prevederile Codului Tehnic al Rețelelor Electrice de Distribuție aprobat cu decizie ANRE, de către societăți care dețin competențe în acest sens, fiind autorizate de către Autoritatea Națională de Reglementare a Energiei Electrice București.

E) CĂI DE CIRCULAȚIE

• CĂI RUTIERE TERITORIALE

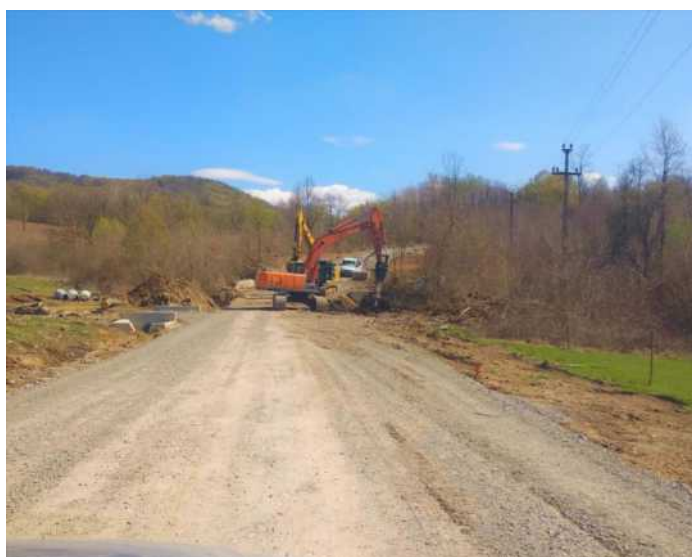
Pentru optimizarea relațiilor în teritoriu se propune:

- redimensionarea și executarea unei îmbrăcămînți asfaltice destinate traficului greu în perspectiva de viitor a cel puțin zece ani pe traseele de drumuri clasificate din comuna Dezna DJ 792 B, DJ 792E .
- amenajarea acostamentelor adiacente drumurilor clasificate menționate cel puțin cu structură de piatră .
- reprofilarea șanțurilor existente, decolmatarea lor și asigurarea scurgerii fluente a apelor prin degrevarea acestora de materialele depozitate .
- amenajarea intersecțiilor la nivel între drumurile clasificate .
- reabilitarea podurilor și podețelor existente sau înlocuirea lor în funcție de Expertiza tehnică asupra stării lor de viabilitate pe traseele de drumuri clasificate din comuna Dezna.

Având în vedere cele două proiecte implementate și finanțate de către CJ Arad și aflate în curs de derulare:

- Modernizare DJ 792E km 3+700...15+000 Dieci-Dezna (Valoare totală a investiției: 24.215,00 mii lei), respectiv
- PT+EX Modernizare DJ 792B km 8+500...11+900, 15+800...33+800 și 33+800...40+400 Bârsa – Dezna – Limită Jud. Bihor (Stadiu fizic lucrărilor: 70%. Valoare totală a investiției: 65.218.000 lei), va aduce o serie de îmbunătățiri la rețeaua de canalizare pluvială, amenajare podețe și trotuare.

În plus reabilitarea DJ 792 E, care face legătura dintre Dezna și Dieci, va contribui la dezvoltarea economică a zonei, respectiv a potențialului turistic.

- DRUMURI AGRICOLE

Datorită creșterii importante a traficului din ultimii ani și mai ales a traficului greu cu multe utilaje agricole, se impun măsuri de sporire a capacității de circulație, a fluenței și a siguranței rutiere.

Cu scopul de a optimiza relațiile în teritoriu, se propune în viitor amenajarea sau chiar modernizarea tuturor drumurilor agricole existente pe teritoriul comunei Dezna care sunt în prezent de pământ.

Propunerile care vor fi cuprinse în P.U.G Dezna referitoare la drumurile agricole de pe teritoriul administrativ al comunei, se referă la construirea și amenajarea de drumuri agricole de exploatare care să deservească toate terenurile aflate în extravilanul comunei respectiv pe deținătorii acestora persoane fizice sau juridice .

- REȚEAUA STRADALĂ

Organizarea circulației conform prevederilor legislației în vigoare în comuna Dezna se axează în mod special pe descongestionarea traficului din centrul civic al acesteia .

În acest sens se propun următoarele :

1. Se propune modernizarea strazilor care în prezent sunt cu piatră .
2. Se propune repararea întregii trame stradale asfaltate a localităților în pe măsura necesităților, tramă stradală care deși este asfaltată în prezent, procesul de degradare avansează puternic. Străzile vor fi reabilitate pe măsura constatării necesarului de reparații ca burdușiri, faianțări, fâgașe sau alte deteriorări ale carosabilului.
3. Intersecțiile între străzile existente să fie amenajate cu toate dotările necesare, raze de racordare, marcaje, indicatoare, mobilier urban .
4. Stațiile destinate transportului în comun să fie amenajate cu refugii pentru călători, pentru persoane cu dizabilități cu alveole speciale pentru autovehicule, mobilier specific, marcaje , indicatoare corespunzătoare .
5. Acostamentele adiacente străzilor să fie amenajate cel puțin cu piatră .
6. Să se amenajeze scurgerea apelor pluviale în lungul străzilor prin decolmatate și desfundare de șanțuri existente .
7. Să se amenajeze parcaje în special în fața Primăriei, a școlilor, sălii de sport etc.
8. Să se amenajeze accese pietonale pe strazi , precum și accese pentru cicliști
9. Se vor crea piste speciale pentru persoane cu dizabilități la toate obiectivele de interes public din comună.
10. Se va asigura pe toate străzile comunei Dezna semalizare rutieră, indicatoare de circulație , marcaje rutiere pentru dirijarea circulației acolo unde ele nu există. În comuna Dezna organizarea circulației în viitor se va realiza etapizat în funcție de fondurile disponibile pentru aceste obiective.

PARTEA II: PLANIFICARE STRATEGICĂ

CAP. I: Analiza de potențial a comunei Dezna

❖ Analiza S.W.O.T – Identificarea planurilor de acțiune

În vederea elaborării strategiei de dezvoltare s-a impus analiza profunda a situației existente în domeniile vieții economice și sociale ale comunei. Colaborarea cu actorii locali a permis dezvoltarea unei viziuni parteneriale asupra particularităților economice și sociale ale județului, prin construirea arborelui problemelor și efectuarea analizelor SWOT.

Analizele locale au fost reunite și organizate conform priorităților județene de dezvoltare, fiind utilizate ca bază de plecare în definirea analizei SWOT și a analizei sociale, economice și instituționale la nivel local.

Folosirea acestei metode permite identificarea, pe de o parte, a disparităților existente în dezvoltarea economică și socială a județului, iar pe de altă parte, facilitează formarea unei imagini clare a colaborării cu actorii locali în ceea ce privește necesitățile de dezvoltare .

Necesitatea sprijinirii acestor inițiative sub forma colaborărilor parteneriale reprezintă un proces continuu aflat în stransă legătură cu dezvoltarea unor rețele și structuri parteneriale de viitor.

În aceste condiții, în cele ce urmează ne propunem analiza situației locale, din perspectiva potențialului investitor în economia locală a comunei Dezna. Atragerea de întreprinzători va genera ocupare profesională, venituri crescute ale locuitorilor, o utilizare mai eficientă a resurselor locale, apariția resurselor financiare necesare demarării unor proiecte de reabilitare/extindere a infrastructurii fizice și sociale, de protecție a mediului, de dezvoltare turistică, pentru promovarea zonei, etc.

Analiza SWOT este o metodologie de analiză a unui proiect. Numele este descriptiv: Strengths (puncte tari), Weaknesses (puncte slabe), Opportunities (oportunități), Threats (riscuri).

Punctele forte și cele slabe sunt legate de localitate și de strategiile acesteia, și de modul cum se compară cu concurența.

Oportunitățile și amenințările vin dinspre mediul de piață și din direcția concurenței; de regulă sunt factori asupra cărora zona în general nu are nici un control. Analiza SWOT ia în considerare organizarea așezării, performanțele acesteia, produsele cheie și pietele strategice.

Analiza SWOT permite concentrarea atenției asupra zonelor cheie și realizarea de prezumții (presupuneri) în zonele asupra cărora există cunoștințe mai puțin detaliate. În urma acestei analize se poate decide dacă zona își poate îndeplini planul, și în ce condiții.

❖ INFORMAȚII PRIVIND EVOLUȚIA FACTORILOR INTERNI

Identificarea dinamicii factorilor interni este un proces dificil pentru că, de cele mai multe ori, membri instituției sunt mult mai apropiați de problemă și mult mai implicați în activitatea instituției pentru a putea fi obiectivi.

Procesul de identificare a evoluției acestor factori interni poate fi divizat în două etape:

Analiza „programului” instituției – activitățile, serviciile și proiectele instituției. Informațiile prelevate vor conține date pentru a vedea:

- dacă satisfacem nevoile;
- dacă ne atingem obiectivele;
- cât de eficienți suntem.

Analiza „procesului” instituției – modul în care lucrează instituția. În cadrul acestei etape se va obține informații pentru a vedea :

- dacă structura instituției este cea optimă pentru desfășurarea activității;
- dacă sistemul de administrare și de participare la activitatea instituției este cel optim pentru desfășurarea activității;
- dacă modul de lucru al instituției este cel optim pentru desfășurarea activității

❖ INFORMAȚII PRIVIND EVOLUȚIA FACTORILOR EXTERNI

Este legată în mod evident de tendințele de evoluție ale mediului în care lucrăm și ale instituției în mediul de lucru. Pentru a putea identifica aceste tendințe, va trebui să avem în vedere următoarele tendințe:

1. Schimbările în resursele la care avem acces

- Ce se va întâmpla cu tipurile de resurse?
- În ce mod ne vor afecta aceste schimbări?

2. Schimbările în modul de lucru

- În ce mod se vor schimba metodele și tehnicile de lucru?
- Care sunt noutățile în metodele și tehnicile de lucru?
- Ne vom putea adapta la noile metode și tehnici?

3. Schimbări în cerere și nevoi

- Ce se întâmplă cu beneficiarii noștri (cetățenii) ?
- Cum se poate schimba profilul beneficiarilor?

4. Schimbări politice și economice

- Care va fi impactul schimbărilor legislative, politice și economice asupra instituției noastre?

Sursele de informare pentru această etapă a procesului pot fi:

- statistici guvernamentale;
- autoritățile locale;
- planuri de dezvoltare comunitară;
- cercetările făcute de organizație;
- contactarea finanțărilor;
- informații formale și informale de la clienți.

Datele de bază care au stat la elaborarea prezentului document, sunt datele publice referitoare la situația comunei și cele direct sau indirect furnizate de serviciile Primăriei și de operatorii serviciilor publice. Ele permit o evaluare generală a situației și a tendințelor precum și identificarea obiectivelor și acțiunilor prioritare.

Cercetarea a avut la bază publicul țintă format din consilieri locali, respectiv angajați din administrația publică, folosindu-se canale de receptare a informațiilor diferite:

- **consilieri locali/ reprezentanții instituții locale/societate civilă** – chestionar aplicat individual.

Consultările privind analiza nevoilor de dezvoltare a comunei, precum și principalele proiecte propuse pentru susținerea planurilor de acțiune, au fost discutate în ședința de consiliu local împreună cu aleșii (consilierii) locali, respectiv Primarul comunei.

În acest sens, am oferit consilierilor și reprezentanților locali un chestionar privind principalele nevoi, oportunități, amenințări și proiecte propuse pentru dezvoltarea comunei.

	NUME PRENUME	FUNȚIA
1.	LUCOAIE IONICA MARCEL	PRIMAR
2.	DRONCA IOAN STEFAN	VICEPRIMAR
3.	AGEU VASILE CATALIN	CONSILIER LOCAL
4.	COVACI IOAN SORIN	CONSILIER LOCAL
5.	BRAD IOAN	CONSILIER LOCAL
6.	RADAC VIOREL	CONSILIER LOCAL
7.	IOVANUT VASILE STEFAN	CONSILIER LOCAL
8.	GARDAU MIHAELA CAMELIA	CONSILIER LOCAL
9.	POP MARIA	CONSILIER LOCAL
10.	DAN TRAIAN VIOREL	CONSILIER LOCAL

Din analiza chestionarelor și în urma discuțiilor purtate au rezultat următoarele aspecte care contribuie la analiza SWOT a comunei Dezna și pe baza cărora vor fi stabilite principale direcții strategice, obiective strategice, respectiv a planurilor de acțiune.

Propuneri proiecte venite din partea consilieri locali/ reprezentanții instituții locale/societate civilă din comuna Dezna:

- Crearea de locuri de muncă
- Atragerea de investitori – mici afaceri
- Extindere rețea Canalizare
- Introducere rețea Gaz
- Drumuri asfaltate
- Acces drumuri agricole
- Decolmatarea șanțurilor și betonarea lor

- Reabilitarea rețelei de apă
- Accesarea fonduri europene pentru diverse investiții
- Amenajare trotuare în toată comuna
- Amenajare cabinete medicale în satele aparținătoare-medici prin rotație.
- Digitalizarea serviciilor publice
- Sprijinirea producătorilor locali
- Echipa de la Primărie bine pregătită
- Promovarea obiectivelor culturale, istorice, turistice.
- Sprijinirea întreprinzătorilor din agricultură și zootehnie
- Acordarea de facilități pentru stimularea investitorilor
- Dezvoltarea turismului/agroturismului local.
- Dezvoltarea sectorului piscicol
- Amenajarea unui parc (Tematic) pentru copii.
- Amenajare piste de biciclete (Dezna – Moneasa)
- Amenajarea traseelor turistice
- Atragerea publicului pentru sporturile out-door.
- Identificare de surse alternative de încălzire (bio gaz,etc)
- Valorificarea resurelor de apa din subteran
- Amenajare piscină publică/bazin de înot pentru copii
- Organizarea evenimente locale cu scopul promovării potențialului turisti

Concluzii în urma analizei SWOT:

Au fost analizate principalele punctele slabe care țin în mare parte de o îmbătrânire/depopulare semnificativă a zonei pe fondul migrării tinerilor către zonele urbane și pe o dezvoltare economică care acoperă doar nevoile de subzistență ale populației.

Amenințările care rezidă dintr-o accentuare a punctelor slabe pot conduce la o pierdere a identității cultural-istorice a zonei, o degradare semnificativă a locuințelor și posibilităților de utilizare a resurselor proprii.

Avantajele identificate în această zonă sunt deosebit de promițătoare și țin de stabilirea unei strategii eficiente de promovarea a potențialului turistic, al resurselor naturale, respectiv a poziționării geografice în zona colinară a Munților Codru-Moma și a stațiunii Balneoclimaterice Moneasa.

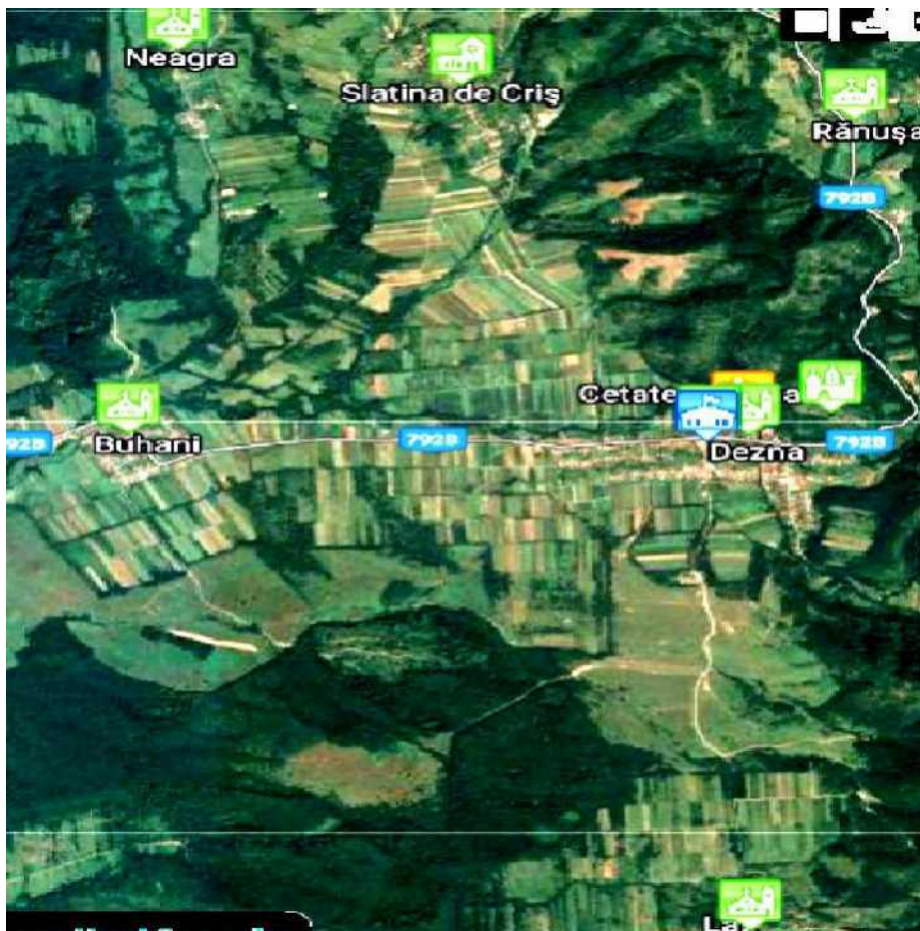
În acest sens, realizarea unei strategii în domeniul turismului va pune în valoare acest potential și va contribui semnificativ la dezvoltarea economică a comunei, implicit la o atragere a unui sector de populație provenit din zonele urbane.

Am identificat câteva dintre principalele puncte tari care pot fi materializate pentru dezvoltarea comunei Dezna:

- a) Poziționarea satelor aparținătoare localității Dezna, pe văile laterale, respectiv pe partea stângă și dreaptă a DJ 792 B recent modernizat, oferă posibilități multiple de dezvoltare radială a turismului de agrement, respectiv a agroturismului.

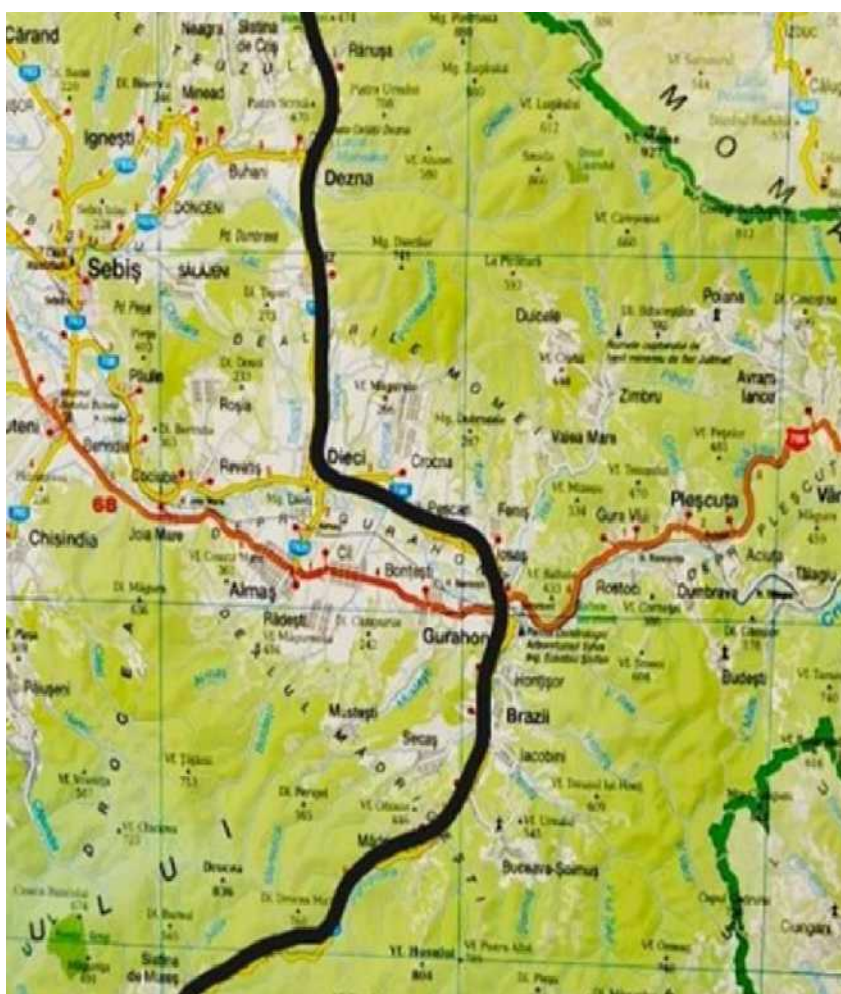

- b) Interesul major din partea persoanelor private din zonele urbane, Arad, Timișoara, pentru achiziționarea de case, locuințe în zonele liniștite, cu destinația – case de vacanță.
- c) Potențial mare pentru organizarea activităților cu copii și tinerii, oferite de cele două tabere și de facilitățile la infrastructura edilitară și de transport.
- d) Vestigiile istorice care sunt un punct de atracție permanent pentru turiști (Cetatea Dezna, Cuptoarele de la topit fierul,...etc)
- e) Cabanele, pensiunile turistice existente, Complexul Slătioara, etc
- f) Poziționarea geografică localizată în proximitatea stațiunii Moneasa.
- g) Peisajul colinar deosebit de spectaculos, apele subterane, calitatea deosebită a aerului, zone liniștite.
- h) Posibilități reale pentru dezvoltarea unor investiții / inițiative antreprenoriale specifice zonei.

- i) Disponibilitatea din partea Primăriei pentru concesionarea / transformarea unor pășuni pentru activități de producție/initiative atreprenoriale
- j) Acces facil la infrastructura rutieră modernizată, acces facil la utilități.
- k) Posibilitatea introducerii rețelei de alimentare cu gaze naturale.
- l) Dezvoltarea sporturilor out-door, a traseelor de mountain bike, trasee turistice, cicloturism.
- m) Posibilitatea dezvoltarea activităților specifice de pescuitului sportiv.
- n) Modernizarea drumului Dezna - Laz - Dieci pe o lungime de 11,3 km, care face parte dintr-un proiect major al Consiliului Județean Arad ce-și propune să unească Stațiunea Moneasa cu DN 7 Arad-Deva, ca o continuare a drumului Julița Mădrigești.

Drumul Dieci-Dezna face parte din strategia de dezvoltare a zonei, oferind un acces mai facil și mai sigur spre Moneasa, o legătură mai scurtă cu Valea Crișului Alb (nord-estul județului) și mai ales cu Valea Mureșului (pe traseul Julița-Mădrigești).

Prin modernizarea acestui drum, se va scurta distanța dintre Valea Mureșului și Moneasa cu aproximativ 25 de kilometri, pe ruta Julița-Mădrigești-Gurahonț-Dieci-Moneasa, și se va oferi o perspectivă de exploatare a potențialului turistic al întregii zone, nu doar a stațiunii Moneasa.

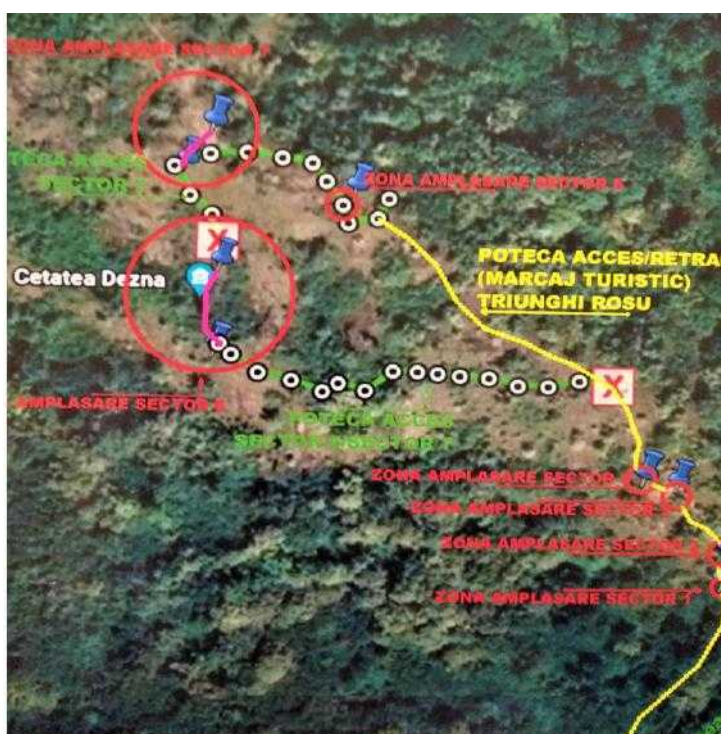

- o) Perspectiva transformării comunei Dezna, într-o comună modernă SMART VILLAGE, folosind avantajele digitalizării în contextul implementării politicilor de dezvoltare locală.
- p) Disponibilitatea și interesul major manifestat de personalul Primăriei Dezna, susținut de Consiliul Local, respectiv primarul Comunei Ionică Lucoaie, pentru atragerea fondurilor europene/guvernamentale în vederea realizării proiectelor de dezvoltare a comunei.

În prezent, sunt demarate câteva proiecte majore care își propun dezvoltarea infrastructurii tehnico-edilitare a comunei și a potențialului turistic:

1. **„Extindere canalizare menajeră în comuna Dezna”** sunt incluse 3 străzi, Cal. Zugăului, Aleea Salcâmlor și Str. Narciselor (continuare) cu o lungime totală de aproximativ 3,86 km având o valoare de:- Valoarea totală a obiectivului de investiții 4.121.753,49 lei (aprox. 825.000 Euro) din care- Valoarea solicitată de la bugetul de stat 3.910.230,99 lei (aprox. 782.000 Euro)- Valoarea finanțată de la bugetul local 211.522,50 lei (aprox. 42.000 Euro)
2. **„Asfaltare și modernizare drumuri de interes local în satele Dezna, Neagra și Slatina de Criș în comuna Dezna, județ Arad”** cu o lungime 10,12 km. Acest proiect are o valoare totală de 14.876.471,21 lei (aprox. 2.975.000 Euro) din care:- Valoarea solicitată de la bugetul de stat 14.281.935,12 lei (aprox. 2.856.000 Euro)- Valoarea finanțată de la bugetul local 594.536,09 lei (aprox. 119.000 Euro)
3. **”Amplasare stație de încărcat autoturisme electrice** derulat prin Programul privind reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră în transporturi, prin promovarea infrastructurii pentru vehiculele de transport rutier nepoluant în punct de vedere energetic. Proiectul a fost depus, la Administrația Fondului Pentru mediu, cu o valoare de 276.340 lei, din care 190.000 lei sunt fonduri nerambursabile!
4. **Proiect amenajare Traseu via Ferrata Cetate Dezna.**

Acest proiect vizează accesibilizarea drumului către Cetatea Dezna și constă în amenajarea și marcarea traseelor turistice ce conduc la acest obiectiv.

Traseul turistic Dezna - Ruinele Cetății Dezna (marcaj triunghi roșu) are o lungime de cca 0,6 km și pornește din localitatea Dezna, din DJ 762 spre Moneasa. Aici este amenajat un loc de popas cu parcare și un panou informativ cu privire la istoricul cetății Dezna.

Din acest punct se urcă pe un drum de exploatare forestieră prin pădure, în paralel cu traseul turistic Dena- Ruinele cetății dezna 9 Marcaj bandă galbenă). După cca, 0,2 km traseul urmează o potecă la stânga cu o înclinație accentuată spre Cetate. Traseul este foarte pitoresc și trece prin mai multe puncta de belvedere spre văile și localitățile din jur.

5. Proiect iluminat architectural Cetate Dezna.

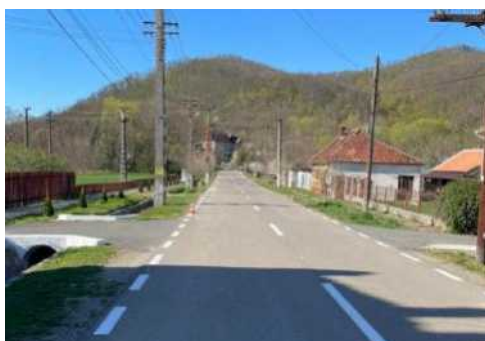
6. Proiect - Extindere canalizare Dezna, Buhani.

7. Proiect - Amenajare Parc Primăria Dezna, parc Slatina de Criș, parc Neagra.

8. Proiect – Iluminat public.

Toate aceste proiecte vin ca o continuare a preocupării Primăriei pentru dezvoltarea comunei, putând fi amintite câteva proiecte care au fost deja finalizate:

- Construire Casă mortuară Dezna
- Cămin Cultural Slatina de Criș, Cămin Cultural Neagra.
- Renovare Grădiniță PN Dezna
- Asfaltare străzi Buhani
- Extindere trotuare – cu pavaje.
- Amenajare drumuri agricole
- Reparații dispensar Dezna.
- Reparații Școală gimnazială Dezna
- Amenajare Teren sintetic Dezna cu nocturnă
- Reabilitare clădir/vestiare teren fotbal și împrejmuire cu gard.
- Construire/amenajare căsuțe destinate târgurilor/sărbătorilor.
- Amenajare parc în zona taberei Dezna.
- Amenajare loc joacă Dezna.
- Marcare drumurilor în Comună

Recomandări / soluții pentru îmbunătățirea calității serviciilor oferite de către administrația publică locală, respectiv pentru dezvoltarea economică a comunei.

❖ **Activități de dezvoltarea resurselor umane din învățământ prin implicarea în proiecte inclusiv în parteneriat cu ceilalți actori locali, de exemplu:**

- Dezvoltarea și implementarea sistemului de asigurare a calității în școli, inclusiv dezvoltarea/formarea personalului și acțiuni inovative;
- Formarea inițială și continuă a cadrelor didactice și a resurselor umane din unitățile de învățământ din comună;
- Sprijin pentru debut și dezvoltarea carierei didactice pentru profesorii din comună;
- Sprijinirea și dezvoltarea de programe pentru menținerea elevilor în educație și prevenirea părăsirii timpurii a școlii;
- Furnizarea serviciilor integrate de orientare și consiliere pentru persoanele expuse riscului de părăsire timpurie a școlii;
- Inițierea și încurajarea parteneriatelor interscolare județene și naționale;
- Înfrățiri cu școli din străinătate și organizarea de schimburi de elevi, profesori, vizite de studiu;
- Continuarea parteneriatelor cu Inspectoratul Școlar Județean și participarea în proiecte educaționale.

❖ **Dezvoltarea infrastructurii sociale în zona și a activităților de asistență socială**

Având în vedere faptul că sectorul de asistență socială nu este dezvoltat corespunzător, iar în comună nu este reprezentat nici sectorul non-guvernamental acreditat să furnizeze servicii sociale ar trebui luată în considerare construirea și operarea, în cadrul unei Asociații de Dezvoltare Intercomunitară, a unui astfel de centru.

Se va urmări în primă fază încheierea unui parteneriat cu autoritățile județene din domeniul asistenței sociale și cu organizații sau asociații cu acest obiect de activitate, dar se recomandă crearea unui serviciu specializat în cadrul primăriei.

În această direcție se recomandă următoarele **acțiuni/ proiecte**:

- Parteneriate cu autoritățile publice și ONG-urile de profil pentru crearea unor programe de stimulare a serviciilor de îngrijire la domiciliu precum și pentru alte activități de asistență;
- Construirea sau amenajarea unui centru multifuncțional destinat persoanelor defavorizate;
- Înființarea unui centru pentru persoane vârstnice (de îngrijire, de zi, de locuință temporară);
- Crearea unui program de măsuri concrete în vederea sprijinirii grupurilor supuse riscului de excluziune socială (facilitarea accesului la locuințe, educație, transport în comun, crearea unui after school sau centru de zi);
- Accesibilizarea trotuarelor și accesului în instituții pentru persoanele cu handicap.

❖ Ținând cont de existența unui **Centrul de Informare turistică**, se recomandă crearea unui **pachet de promovare a potențialului turistic** al comunei prin colaborarea cu agenții de turism, asociații și fundații, alte autorități publice, pentru următoarele categorii de turism:

- *Turismul de agrement /de week-end*. Datorită existenței pădurilor, masivului Codru Moma și cursurilor de apă, există resurse pentru activități de agrement.

- *Agroturismul*: datorită cadrului natural și activităților agricole specifice se poate dezvolta acest tip de turism, în special prin amenajarea fermelor de subzistentă și autorizarea acestora ca ferme agro-turistice.

- *Turism cultural-istoric*. Monumentele istorice, Ruinele Cetății Dezna, de cultură, alte vestigii importante, Cuptorul de fier, reprezintă un potențial turistic important, acestea fiind deja semnalizate prin placute informative.

Pot fi puse în valoare prin lucrări de îmbunătățire a accesului și de amenajare peisagistică a locațiilor, și pot fi incluse în circuite turistice mai ample, la nivel regional sau județean.

- *Turism balnear*.
- *Turism festivalier* – organizare de festivaluri / evenimente culturale / comemorative.
- *Eco-turism*. Trasee montane, Trasee turistice, izvoare, etc.
- *Turism sportiv*. Se vor dezvolta pachete pentru asociații sportive, fotbal, , precum și pentru sporturile ENDURO, ciclism montan, montanbike, motociclism, atv, trasee montane outdoor.
- *Turism pentru afaceri*. Se vor dezvolta pachete pentru corporații, mediul privat, etc, privind organizarea de evenimente, simpozioane, team-buiding.

❖ **Dezvoltarea agriculturii.**

Măsuri de valorificare a potențialului pomicol și al altor culturi

În primul rând, ținând cont de potențialul pomicol insuficient exploatat al zonei, este necesară crearea unuia sau mai multor centre de colectare, sortare, prelucrare și desfacere a fructelor, fructelor de pădure, recomandându-se în acest fel forma de parteneriat public-privat.

De asemenea, trebuie încurajate următoarele tipuri de acțiuni aplicabile altor beneficiari decât cei publici, dar care, conjugate cu eforturile realizate de către consiliul local, contribuie la dezvoltarea de ansamblu a agriculturii în localitatea Dezna.

Se recomandă modernizarea exploatațiilor agricole, în special cele finanțate prin fondurile PNDR, beneficiari fiind persoane fizice autorizate, asociații familiale autorizate și persoane juridice constituite în conformitate cu legislația în vigoare, care funcționează în domeniul agricol, cu excepția exploatațiilor de subzistentă.

De asemenea, un potential deosebit îl poate avea și dezvoltarea culturilor Bio datorită calității terenurilor agricole.

Pentru creșterea valorii adăugate a produselor agricole sunt necesare investiții corporale și necorporale în cadrul întreprinderilor pentru procesarea și marketingul produselor agricole.

Pentru eficientizarea activității agricole și pentru a răspunde cerințelor Politicii agricole Comune, este necesară și restructurarea și transformarea fermelor de semi-subzistență în exploatare orientate către piață și înființarea și funcționarea administrativă a grupurilor de producători.

Se poate încheia un parteneriat strategic în vederea sprijinirii cultivatorilor de fructe în procurarea materialului săditor de calitate.

Diversificarea activităților economice

Sectoarele economice reprezentate în comuna Dezna pot fi dezvoltate și diversificate datorită existenței resurselor necesare - materiilor prime și forței de muncă, dar și spațiilor disponibile. Sectorul agricol fiind predominant, producția obținută din culturi este folosită atât pentru nevoi proprii cât și pentru comercializare. De asemenea, efectivele de animale și existența fondului forestier creează condițiile pentru dezvoltarea activităților de prelucrare și comercializare a cărnii, laptelui și altor produse, sau a unor ateliere meșteșugărești care utilizează produse animale.

❖ **Dezvoltarea facilităților de sprijinire a activităților economice**

Se recomandă organizarea unor **târguri periodice**, ceea ce ar prezenta un potential deosebit pentru dezvoltarea activităților comerciale din zonă, întâlnind în același timp și nevoile locuitorilor.

Astfel, sunt necesare lucrări de amenajare a spațiilor destinate acestor târguri și promovarea evenimentelor la nivelul județului și regiunii.

Acțiuni recomandate:

- Amenajări / reabilitări / dotări de spații / structuri de sprijinire cu internet, utilități pentru întreprinzători;
- Construirea / amenajarea de piețe/spații agroalimentare (fixe sau mobile) cu producători locali, modernizarea și diversificarea celor existente;
- Crearea unor programe de informare pentru investitori;
- Amenajarea unui centru expozițional și organizarea de târguri tematice.

❖ **Identificarea și stimularea unor noi afaceri în mediul rural**

Contextul socio-economic actual care caracterizează comuna Dezna permite identificarea unor posibile noi afaceri pe care primăria le poate populariza prin intermediul paginii de internet sau prin alte mijloace aflate la dispoziția sa, iar în funcție de condițiile concrete, instituția poate oferi facilități pentru întreprinzători / investitori, inclusiv de ordin fiscal.

Aceste inițiative se pot dezvolta în jurul activităților de **TURISM** și vor fi o componentă complementară și sustenabilă pentru dezvoltarea acestui sector.

Necesitatea este cu atât mai semnificativă, cu cât nevoia agenților economici de a atrage resurse financiare este mai mare în contextul oportunităților de finanțare oferite în perioada actuală prin programul de dezvoltare rurală sectorului privat din mediul rural, în cadrul cărora condițiile de cofinanțare și de rambursare a cheltuielilor eligibile pot implica necesitatea unor credite sau împrumuturi bancare.

Acțiuni recomandate:

- Modernizarea și dotarea corespunzătoare unor spații destinate târgurilor;
- Stimularea / producerea / procesarea fructelor, produselor agricole, zootehnice specifice zonei.
- Dezvoltarea sectorului zootehnic.
- Dezvoltarea activităților de procesare a cherestelei;
- Dezvoltarea activităților de producție obiecte de artizanat din lemn;
- Înființare atelier pentru materiale de construcție din lemn;

❖ **Utilizarea energiilor alternative.**

Eficiența energetică, utilizarea rațională a resurselor naturale și gestionarea eficientă din punct de vedere economic a echipamentelor constituie cerințe cheie pentru durabilitatea serviciilor publice de utilități. Cerințele dezvoltării durabile sunt legate de eficiența energetică sporită a clădirilor, mijloace ecologice de transport, iluminat și încălzit, astfel încât sunt prioritare următoarele măsuri pe termen mediu și lung:

- Reducerea pierderilor de energie termică;
- Introducerea sistemelor ecologice de încălzit bazat pe deșeurile lemnoase/ tocătura de lemn;
- Campanii de informare și conștientizare a populației.
- Principalele acțiuni / proiecte care pot fi promovate de administrația locală în cadrul celor trei măsuri menționate sunt:
- Campanii de informare pentru reabilitarea termică a locuințelor de către populație;
- Reabilitarea termică a instituțiilor;
- Auditarea energetică a instituțiilor publice locale;
- Înființarea unor sisteme de alimentare cu energie electrică prin conversia energiei solare;
- Introducerea panourilor solare și transformarea instituțiilor publice în clădiri independente energetic; (Școli, dispensar, instituții publice, ș.a.)
- Extinderea iluminatului ecologic stradal;
- Realizarea unui studiu privind introducerea centralelor pe biomasă sau rumeguș pentru încălzirea instituțiilor;
- Campanii de informare și conștientizare a populației, în special la lansarea programelor tip „Casa verde”;
- Implementarea „achizițiilor verzi” în cadrul instituțiilor publice;

CAP. II: Strategia de dezvoltare a comunei Dezna

❖ Considerenții generale

Planificarea strategică este definită *ca un proces managerial ce are ca scop dezvoltarea și menținerea unei corespondențe reale între obiectivele și resursele comunității și oportunitățile din mediul înconjurător ale acesteia* (Corsico, 1994).

Ea reprezintă un proces participativ de dezvoltare a unui plan pe termen mediu sau lung, pentru a atinge obiective strategice stabilite de principalii factori implicați și include aspecte fizice, financiare și instituționale.

Principiile generale ale planificării strategice:

- Planificarea strategică are un caracter cuprinzător, global, dar și de specificitate/de unicat (procesul fiind valabil pentru o anumită structură, într-o anumită conjunctură și pe o anumită perioadă de timp).
- Planificarea strategică stabilește obiective fundamentale și direcțiile de acțiune care vor ghida orașul în activitatea sa în urma unui efort disciplinat.
- Planificarea strategică este un proces prin care se regrupează și se concentrează resursele necesare în vederea împlinirii misiunii și obiectivelor asumate.
- Planificarea strategică cuprinde un set de concepte, proceduri și instrumente, care ajută o organizație să lucreze într-un mediu dinamic și în continuă schimbare.
- Planificarea strategică este un proces care orientează și susține dezvoltarea și schimbarea, ca răspuns la nevoile mediului intern și la cerințele dinamicii mediului extern.

Planificarea strategică are drept **scop**:

- pregătirea unui cadru strategic, identificarea modelelor generale de creștere pe baza evaluării comprehensive a tendințelor pe termen lung ale dezvoltării sociale, economice și spațiale.

Strategiile de dezvoltare elaborate, **pun accentul pe tendințe** și fixează obiective care trebuie atinse prin variate programe, dintre care se evidențiază **programele de ocupare a terenurilor, de amenajare, cele de achiziții publice, de construcții publice** sau programele **de echipare edilitară majoră**.

Obiectivele strategice sunt formulate printr-un demers participativ și proces interactiv.

Abordările europene ilustrează preferința pentru o anumită selectivitate a domeniilor analizate și maximizarea efortului în zona de definire, formulare și structurare a obiectivelor.

Acestea derivă atât din procesul de analiză-diagnoză, sintetizat de regulă prin intermediul SWOT, cât și din participarea efectivă a unor reprezentanți ai diferitelor instituții beneficiare ale strategiei și care se pot implica în implementarea obiectivelor și programelor formulate.

Trebuie subliniată *importanța acordată resurselor disponibile și perioadei de timp în care se pun în aplicare programele și proiectele identificate*.

Strategia reprezintă în esență un mecanism prin care sunt mobilizate resurse și sunt implicați „actori”, care concură și realizează obiective fundamentate de analize – diagnoze elaborate de specialiști.

❖ **Strategia de dezvoltare**

Prin intermediul planificării strategice, managementul conduce la formularea și implementarea unei **strategii de dezvoltare**, ale cărei etape sunt: (I) auditul, (II) formularea viziunii și obiectivelor strategice, (III) formularea politicilor de dezvoltare, (IV) planul de acțiune și (V) monitorizarea și controlul implementării (Kotler, 1999).

Pentru realizarea strategiei de dezvoltare a comunei Dezna, am urmat primele patru etape astfel:

Viziunea și obiectivele strategice. Viziunea dezvoltării reprezintă o *formă împărtășită a identității* și a valorilor comune, care să ofere comunității un *sens al dezvoltării* pe baza căruia să poată fi formulate obiective strategice de dezvoltare.

Acest deziderat reprezintă un concept strategic de dezvoltare, ce cuprinde aspecte spațiale și ne-spațiale, calitative și cantitative ale dezvoltării.

Viziunea de dezvoltare trebuie să fie concretă și posibil de atins prin obiective. Pentru a formula o viziune de dezvoltare realistă devine esențial să se identifice componentele care au stat, istoric, la baza dezvoltării zonei, valorile comune și să se prognozeze corect schimbările viitoare.

Formularea viziunii de dezvoltare este rezultatul unui proces participativ, care implică factorii de decizie, oamenii de afaceri, populația, pentru stabilirea unui consens în ceea ce privește viitorul comunității respective. Fiind un proces participativ, metoda de lucru cuprinde chestionare și/sau interviuri, cu formularea unor întrebări legate de valorile și viitorul comunității, dar și organizare de meserotunde/ateliere de lucru, pentru diverse grupuri de populație.

În general, acest proces se materializează într-un document ce conține o formulare succintă, clară, distinctă a ceea ce comunitatea consideră relevant, important, credibil și valoros pentru propria dezvoltare la nivelul orașului. Adoptarea acestui document de către autorități reprezintă un angajament al acesteia față de comunitate și element de referință pentru obiectivele strategice de dezvoltare.

Viziunea se descompune în obiective strategice de dezvoltare, care reprezintă, într-o formulare concisă, direcțiile sectoriale și spațiale de dezvoltare încorporând combinația optimă de factori de atracție (aspecte socio-economice, utilități și servicii publice, cultural-istorice, urbane/teritoriale, de mediu și de resurse umane).

Obiectivele strategice trebuie să aparțină unor scenarii active a căror realizare să fie condiționată de întreprinderea de acțiuni. Acestea sunt detaliate /explicitate, în etapa ulterioară de planificare, la nivel de programe și proiecte.

Pentru implementarea strategiei și realizarea obiectivelor propuse este esențial ca autoritatea locală să-și stabilească un set de politici publice prin care activitatea acesteia să fie orientată/canalizată pe direcțiile majore/prioritare stabilite.

Politicile de dezvoltare. Odată definită viziunea și obiectivele strategice, decizia politică la nivelul comunității trebuie să arate căile de urmat, pe diferitele direcții de dezvoltare.

Politicile de dezvoltare au ca **scop îmbunătățirea unei situații existente, eliminarea disfuncționalităților existente, echilibrarea unor dezvoltări viitoare și consolidarea unor direcții de dezvoltare.**

Pachetul politicilor de dezvoltare reprezintă documentul rezultat din coordonarea unor argumente inter-personale sau organizaționale, chemate să rezolve clase identificabile de probleme existente în cadrul zonei. Documentul cuprinde enunțuri, ce indică direcția în care vor fi formulate programele și proiectele sectoriale, pe diverse capitole de intervenție.

Din punctul de vedere al domeniilor acoperite de politicile de dezvoltare urbană, responsabilitatea autorităților locale este aceea de a formula direcții și principii de acțiune, într-o serie de sectoare-cheie de activitate, în cadrul cărora trebuie ținute în echilibru diferitele grupuri de interese. Aceste sectoare diferă adesea de la un caz la altul.

În funcție de modalitățile în care fiecare își definește problematica, ele acoperă următoarele domenii: dezvoltarea terenurilor, a locuințelor, a serviciilor publice, socio-economică, de protecție și reabilitare a mediului și a fondului construit, de revitalizare rurală.

Politica privind terenurile, urmărește măsuri, care să faciliteze oferta de terenuri în concordanță cu obiectivele dezvoltării vizând maximizarea social-economică a folosinței terenului.

Politica de urbanism trebuie să asigure rezolvarea echitabilă a nevoilor și intereselor cetățenilor, investitorilor, constructorilor și autorităților locale.

Politica serviciilor publice vizează aspecte legate de eficiența și echitatea ofertei. Gradul de dotare cu servicii și utilități publice (fie ofertă publică sau privată), influențează atractivitatea acesteia pentru firme, locuitori, turiști.

Politica de mediu, urmărește să asigure atât nevoile de protecție și reabilitare a mediului natural și construit cât și tendințele de creștere/dezvoltare ce se manifestă în teritoriu.

În prezent politica de mediu la orice nivel teritorial trebuie să respecte principiile dezvoltării durabile.

Politica socio-economică urmărește cu precădere două aspecte importante: *orientarea* industriei *către întreprinderi mici și mijlocii* și, în viitorul apropiat, al acestora către servicii, precum și *introducerea tehnologiilor contemporane*.

Politica de revitalizare a spațiului rural are drept scop creșterea atractivității comunei pentru anumite segmente ale pieței (locuitori, companii, vizitatori, investitori).

Orientarea către piață trebuie să mențină un echilibru între toate segmentele acesteia, pentru a nu prejudicia interesele comunității pe termen lung.

Revitalizarea spațiului rural poate reduce/stopa fenomenele de dezurbanizare.

Plecând de la rezultatele analizei SWOT, aceste politici pot fi formulate pe baza următoarelor combinații:

- ❖ politici bazate pe oportunități ce susțin punctele tari – combinații care sprijină *strategiile ofensive*;
- ❖ politici bazate pe oportunități ce permit contracararea punctelor slabe – combinații care sprijină *strategiile orientate către schimbare*;
- ❖ politici bazate pe puncte slabe și amenințări – combinații care sprijină *strategiile defensive*;
- ❖ politici bazate pe punctele tari și amenințări – combinații care sprijină *strategiile diversificate*.

Formularea politicilor de dezvoltare teritorială trebuie să răspundă la cerințele factorilor economici locali și la speranțele și așteptările factorilor externi ce trebuie atrași. În acest scop este necesară definirea unui concept spațial de dezvoltare. **Pentru fiecare din politicile sectoriale menționate anterior se stabilesc programe de dezvoltare, respectiv măsuri de intervenție**, ultimele concretizate prin grupuri de proiecte, care conduc, prin intermediul etapei **planului de acțiune**, la implementarea politicilor de dezvoltare și implicita a obiectivelor strategice.

Politicile, cu precizarea impactului fiecărei politici asupra dezvoltării generale și ierarhizarea acestor politici din punct de vedere al importanței, lista programelor propuse pentru fiecare politică și proiectele aferente fiecărui program fac parte din strategia de dezvoltare.

O strategie este o **alegere între variante**. Iar pentru realizarea a ceea ce a fost ales dintre variante este nevoie de acordul factorilor de decizie la nivelul comunității, respectiv Consiliul Local, (pentru a lua decizii și pentru a folosi mijloace) și de resurse de implementare.

Principiile de fundamentare a strategiei de dezvoltare locală:

- *Principiul exploatării și utilizării eficiente a resurselor locale, naturale și umane.*
- *Principiul coeziunii și echilibrului teritorial.*
- *Principiul conturării unui sistem regional funcțional*
- *Principiul conexiunilor optime cu unitățile învecinate,*
- *Principiul avantajului comparativ*
- *Principiul ecologic*
- *Principiul dezvoltării durabile*

CAPITOLUL III. Viziune, obiective strategice și măsuri pentru dezvoltarea locală

Având în vedere poziția geografică, situația demografică, potențialul economic, precum și oportunitățile de finanțare și dezvoltare a infrastructurii tehnico-edilitare, se crează condițiile ca în viitor comuna Dezna să poată implementa cu succes conceptul *de SMART VILLAGE*.

Încă din aprilie 2017, Comisia Europeană a lansat ”*Planul de Acțiuni al Uniunii Europene privind satele inteligente*” care conține o definiție pragmatică a satelor inteligente.

Definiția inițială și discuțiile ulterioare din cadrul Grupului de Lucru Tematic REDR au clarificat o serie de subiecte importante. Așa cum se menționează, satele inteligente sunt despre oameni. Se referă la locuitorii din rural, cu inițiative în a găsi soluții practice – atât la provocările grave cu care se confruntă, cât mai ales la noile oportunități de transformare a zonelor rurale.

Inteligent înseamnă folosirea tehnologiilor digitale atunci când este cazul și nu pentru că sunt la modă. Satele inteligente folosesc adesea tehnologii digitale. Însă acestea sunt doar câteva din instrumentele disponibile. Inteligent înseamnă să gândești în afara satului.

Unele inițiative se desfășoară la nivelul satului, dar majoritatea implică și vecinătățile, grupurile de sate, orașele mici și legăturile cu orașele. Inteligent înseamnă crearea unor noi forme de cooperare și alianțe: între fermieri și alte persoane implicate în agricultură și mediul rural; între municipalități; sectorul privat și societatea civilă; de jos în sus (bottom-up) și de sus în jos (top-down).

Inteligent înseamnă să gândești de unul singur. Nu există un model sau o soluție standard pentru satele inteligente – este vorba despre localnici care folosesc bunurile și resursele locale, se folosesc de cunoștințele disponibile și iau inițiative.

Părerile de mai sus subliniază diferențele dintre orașe și sate inteligente. Orașele inteligente tind să se concentreze mai mult pe volumul mare de date și informații, cât și pe oportunitățile oportunitățile de transformare a felului în care orașele funcționează prin tehnologii digitale interconectate.

Satele inteligente nu sunt doar o extensie a acestor principii în zonele dispersate. Satul inteligent se concentrează mai ales pe comunitățile locale care se implică în viitorul zonei lor – deseori, dar nu exclusiv, cu ajutorul tehnologiilor digitale.

Planul de Acțiuni al Uniunii Europene privind satele inteligente face de asemenea trimiteri specifice la nevoia de a depăși inițiativele individuale izolate, respectiv dezvoltarea unor abordări integrate.

Planul menționează: “avem nevoie de abordări strategice care să sprijine factorii de decizie, persoanele active și promotorii de proiecte de pe teren să ofere rezultate, luând în considerare, comparativ, punctele tari și nevoile specifice din teritoriul în cauză.”

Viziunea comunei a fost formulată ca urmare a consultărilor efectuate în vederea realizării strategiei, și reprezintă principalul motto pentru dezvoltarea durabilă a comunității în perioada 2021-2027.

Așadar odată cu implementarea măsurilor propuse și implementarea politicilor specifice unei comunități **SMART VILLAGE** :

DEZNA – o comună prosperă centrată pe promovarea valorilor cultural-istorice, beneficiind de frumusețea și bogăția resurselor naturale de la poalele Munților Codru-Moma, având o infrastructură modernă, servicii socio-medicale de calitate și o administrație publică orientată spre digitalizare și dezvoltare durabilă.

Infrastructură modernă - calitatea vieții din mediul rural ține de infrastructura de mobilitate (transport, piste de biciclete, calitatea drumurilor și conectivitatea cu mediul urban), de accesul la utilități (gaz, apă potabilă, canalizare etc.), de reabilitarea clădirilor publice și de regenerarea zonelor mai sărace, ține de spațiile verzi și de managementul deșeurilor, ține de iluminatul public și de serviciile de sănătate, ține de soluțiile de Smart Village și de serviciile publice online, ține de calitate evenimentelor culturale, sportive sau artistice dar și de dezvoltarea turistică. Pentru următorii 7 ani, se propun măsuri și investiții care să ofere cetățenilor accesul la infrastructură modern, în mod special conectarea la magistrala de gaze naturale, contribuind astfel la **creșterea nivelului de trai**.

Economie locală diversificată și competitivă - dezvoltarea economică locală are în vedere valorificarea potențialului turistic local, promovarea valorilor cultural-istorice și a resurselor naturale specifice zonei colinare ale Munților Codru Moma.

Astfel, strategia de dezvoltare locală cuprinde măsuri concrete care să susțină și să contribuie la dezvoltarea unei economii locale bazate pe diversitate și competitivitate, în zona turismului, agroturismului, dar și dezvoltarea inițiativelor private, a mediului privat. În acest sens, administrația locală are în vedere dezvoltarea unui parc industrial pe teritoriul UAT-ului, precum și alte măsuri și investiții care pot susține creșterea economică.

Servicii sociale de calitate - comuna Dezna dorește dezvoltarea serviciilor sociale centrate pe beneficiar, satisfacerea nevoilor și respectarea drepturilor acestuia fiind prioritare. Se are în vedere dezvoltarea, planificarea, implementarea și îmbunătățirea permanentă a activităților aferente serviciilor sociale, precum și investiții importante în dezvoltarea infrastructurii sociale.

Obiectivul administrației locale este de a dezvolta un sistem funcțional de servicii care să sprijine persoanele vulnerabile în vederea depășirii situațiilor dificile, și să ajute la prevenirea și combaterea riscului de excludere socială, respectiv la creșterea calității vieții și promovarea incluziunii sociale.

Administrație locală profesionistă, orientată spre digitalizare și dezvoltare durabilă .

O comună inteligentă are o gamă completă de servicii de eGuvernare, posedă o infrastructură solidă de IT&C, are parteneriate public-private care îi permit să-și atingă obiectivele, practică guvernarea deschisă, transparența și promovează un mediu durabil prin folosirea de energie recuperabilă, existența de rețele energie controlate IT&C, de clădiri ”verzi”, controlul poluării, calitatea apei, aerului, etc.

În acest sens transformarea economiei și modului de trai rural, trebuie să țină seama pe deplin de obiectivele globale de dezvoltare durabilă, care oferă un cadru global esențial pentru o dezvoltare echitabilă și durabilă și în conformitate cu strategia Uniunii Europene. În acest sens, se propun măsuri care:

- vor limita schimbările climatice și a costurilor și efectelor sale negative pentru societate și mediu;
- vor promova modele de producție și consum durabile;
- vor asigura securitatea și creșterea calității vieții cetățenilor ca o condiție pentru păstrarea bunăstării individuale.

În contextul în care schimbările climatice afectează din ce în ce mai mult sectoare precum energia, transportul, mediul urban, resursele de apă, agricultura și silvicultura, dezvoltarea rurală, iar agricultura și dezvoltarea rurală sunt foarte vulnerabile la impactul schimbării climatice, *Comuna Dezna* țintește spre o dezvoltare durabilă prin investiții care să consolideze reziliența și capacitatea de adaptare a teritoriului la riscurile legate de climă și dezastră naturale.

Plecând de la viziunea pentru următorii 7 ani s-au conturat următoarele **Directii Strategice**, respectiv **Obiective Strategice**:

DIRECȚIA STRATEGICĂ 1 - INFRASTRUCTURĂ MODERNĂ și SUSTENABILĂ

Obiectivul strategic nr. 1 Îmbunătățirea accesibilității și serviciilor de bază din comuna Dezna

- Măsura 1.1. Modernizarea infrastructurii rutiere și de acces
- Măsura 1.2. Modernizarea și extinderea structurii tehnico-edilitare
- Măsura 1.3. Modernizarea și extinderea infrastructurii forestiere
- Măsura 1.4. Modernizarea și extinderea infrastructurii agricole

DIRECȚIA STRATEGICĂ 2-DEZVOLTARE ECONOMICĂ DURABILĂ

Obiectivul strategic nr. 2.1 - Dezvoltarea echilibrată a economiei locale

- Măsura 2.1.1 Crearea infrastructurii pentru dezvoltarea afacerilor
- Măsura 2.1.2. Atragerea investitorilor în comuna Dezna
- Măsura 2.1.3. Promovarea și susținerea economiei circulare
- Măsura 2.1.4. Măsuri pentru susținerea și dezvoltarea activităților economice

- Măsura 2.1.5. Creșterea competitivității prin inovare, digitalizare și dezvoltare economică
- Măsura 2.1.6. Valorificarea durabilă a resurselor naturale ale comunei în vederea creșterii atractivității și competitivității sectoarelor economice principale.

Obiectivul strategic nr. 2.2 - Promovarea unui sector agricol inteligent, rezilient și diversificat care să asigure securitatea alimentară

- Măsura 2.2.1. Susținerea modernizării sectorului agricol
- Măsura 2.2.2. Sprijin pentru dezvoltarea formelor asociative cu scop economic
- Măsura 2.2.3. Înființarea/dezvoltarea/modernizarea și dotarea infrastructurii de valorificare a produselor locale
- Măsura 2.3.4. Sprijin pentru desfacerea produselor locale

DIRECȚIA STRATEGICĂ 3 - DEZVOLTARE EDUCAȚIONALĂ

Obiectivul strategic nr. 3 - îmbunătățirea accesului la servicii de calitate și favorabile incluziunii în educație, formare și învățarea pe tot parcursul vieții

- Măsura 3.1. Îmbunătățirea infrastructurii educaționale și asigurarea unui proces de învățare modern adaptat cerințelor pieței
- Măsura 3.2. Adaptarea serviciilor educaționale adresate elevilor și cadrelor didactice pentru fiecare nivel educațional
- Măsura 3.3. Creșterea competențelor digitale ale elevilor prin dezvoltarea infrastructurii și dotărilor specifice
- Măsura 3.4. Creșterea accesului la serviciile de educație și formare profesională pentru persoanele aparținând grupurilor vulnerabile
- Măsura 3.5. Creșterea participării și îmbunătățirea ofertei pentru formarea profesională continuă (centre comunitare pentru învățare permanentă)
- Măsura 3.6. Modernizarea și îmbunătățirea accesului la infrastructura sportivă educațională

DIRECȚIA STRATEGICĂ 4 - DEZVOLTAREA SERVICIILOR DE SĂNĂTATE PUBLICĂ ȘI CREȘTEREA INCLUZIUNII SOCIALE

Obiectivul strategic nr. 4 - Dezvoltarea serviciilor sanitare și sociale

- Măsura 4.1. Modernizarea și dezvoltarea serviciilor de sănătate – prin promovarea conceptului de *Telemedicină*
- Măsura 4.2. Extinderea, reabilitarea și modernizarea infrastructurii sociale
- Măsura 6.3. Dezvoltarea infrastructurii sociale și susținerea dezvoltării comunitare.
- Măsura 4.4. Asigurarea condițiilor de locuire temporară pentru persoanele vulnerabile
- Măsura 4.5. Susținerea formării profesionale a personalului din domeniul asistenței sociale.
- Măsura 4.6. Facilitarea integrării socio-economice a persoanelor vulnerabile și a comunităților marginalizate.
- Măsura 4.7. Dezvoltarea și diversificarea serviciilor sociale integrate.
- Măsura 4.8. Creșterea accesului la servicii medicale de bază pentru persoanele vulnerabile și comunitățile marginalizate.

- Măsura 4.9. Diminuarea efectelor negative ale îmbătrânirii demografice (ex. programe de îngrijire la domiciliu, cabinete medicale mobile).

DIRECȚIA STRATEGICĂ 5 - DEZVOLTARE TURISTICĂ, CULTURALĂ ȘI SPORTIVĂ

Obiectivul strategic nr. 5 - Teritoriu local atractiv pentru turism, cultură și sport

- Măsura 5.1. Conservarea, protecția și valorificarea durabilă a patrimoniului cultural și dezvoltarea infrastructurii culturale inovatoare
- Măsura 5.2. Punerea în valoare a identității culturale locale prin acțiuni specifice de promovare, informare și cooperare
- Măsura 5.3. Îmbunătățirea infrastructurii culturale și turism
- Măsura 5.4. Dezvoltarea de infrastructuri rurale, regenerare spații publice
- Măsura 5.5. Dezvoltarea de infrastructurii de agrement
- Măsura 5.6. Îmbunătățirea accesibilității zonelor turistice (accesibilitate rutieră, transport public, piste pentru biciclete etc.)
- Măsura 5.7. Sprijinirea inițiativelor sportive
- Măsura 5.8. Promovarea activităților sportive prin dezvoltarea / reabilitarea / dotarea infrastructurii sportive

DIRECȚIA STRATEGICĂ 6 - PROTECȚIA MEDIULUI ÎNCONJURĂTOR, CREȘTEREA EFICIENȚEI ENERGETICE, STIMULAREA UTILIZĂRII SURSELOR ALTERNATIVE DE ENERGIE

Obiectivul strategic nr. 6 -Dezvoltarea unei comunități locale prietenoase cu mediul

- Măsura 6.1. Investiții ce promovează infrastructura verde
- Măsura 6.2. Investiții în asigurarea/îmbunătățirea unor sisteme de iluminat public performante și eficiente energetic
- Măsura 6.3. Modernizarea gestionării deșeurilor
- Măsura 6.4. Creșterea suprafeței spațiilor verzi
- Măsura 6.5. Reducerea emisiilor de carbon prin îmbunătățirea eficienței energetice a clădirilor
- Măsura 6.6. Promovarea utilizării energiei din surse regenerabile
- Măsura 6.7. Creșterea eficienței utilizării resurselor materiale și sprijinirea tranziției către economia circulară
- Măsura 6.8. Atenuarea schimbărilor climatice, adaptarea la schimbările climatice, prevenirea riscurilor naturale

DIRECȚIA STRATEGICĂ 7 - SERVICII PUBLICE ADAPTATE NEVOILOR CETĂȚENILOR

Obiectivul strategic nr. 7.1 - Fructificarea avantajelor digitalizării în beneficiul cetățenilor

- Măsura 7.1.1. Crearea unei strategii Smart Village
- Măsura 7.1.2. Digitalizarea serviciilor publice la nivel local
- Măsura 7.1.3. Dezvoltarea serviciilor de e-administrație

- Măsura 7.1.4. Creșterea capacității administrației publice locale de management integrat al resurselor culturale și naturale ale comunei, inclusiv prin implementarea de soluții inovative
- Măsura 7.1.5. Conținut electronic relevant pentru dezvoltarea turismului rural
- Măsura 7.1.6. Promovarea competențelor digitale în afara sistemelor de învățământ oficiale, în rândul agricultorilor, al administratorilor silvici și al întreprinderilor rurale

Obiectivul strategic nr. 7.2 - Dezvoltarea capacității administrative

- Măsura 7.2.1. Dezvoltarea resurselor umane
- Măsura 7.2.2. Creșterea eficienței activității administrației publice locale
- Măsura 7.2.3. Modernizarea administrației locale în vederea creșterii accesului populației la servicii publice
- Măsura 7.2.4. Promovarea unui mod de lucru transparent, pozitiv și participativ al guvernării locale pentru îndeplinirea obiectivelor din strategia de dezvoltare locală a comunei
- Măsura 7.2.5. Dezvoltarea, modernizarea și diversificarea serviciilor publice pentru cetățeni

Obiectivul strategic nr. 7.3 - Dezvoltarea cooperării și asocierii

- Măsura 7.3.1. Încurajarea și promovarea parteneriatului public-privat
- Măsura 7.3.2. Încurajarea schimburilor de experiență și bune practici

PROIECTELE ȘI INVESTIȚIILE PROPUSE PENTRU PERIOADA 2021-2027

Obiectivul strategic nr.1 - Îmbunătățirea accesibilității și serviciilor de bază din comună		
1.	Introducerea rețelei de gaze naturale în localitatea Dezna	Idee de proiect
2.	Reabilitare, modernizare și dotare Sediul Primăriei	Proiect CNI
3.	Reabilitare și construire poduri, podețe și punți pietonale	Idee de proiect
4.	Extindere rețea de canalizare menajeră în localitatea Dezna, Buhani	Proiect
5.	Extindere alimentare curent electric pe Valea Zugăului	Idee de proiect
6.	Înființarea, extinderea și îmbunătățirea rețelei de drumuri comunale și de interes local	Idee de proiect
7.	Managementul și optimizarea traficului rutier	Idee de proiect
8.	Modernizare și reabilitare drumuri agricole de exploatare	Idee de proiect
9.	Modernizare și reabilitare drumuri de interes local, Dezna, Neagra, Slatina de Criș.	Proiect
10.	Modernizare și reabilitare drumuri forestiere	Idee de proiect

11.	Amenajare și modernizare zone pietonale , pavaje Dezna.	Idee de proiect
12.	Amenajare piste de biciclete	Idee de proiect
13.	Refacerea șanțurilor de scurgere (decolmatare și execuții de șanțuri noi)	Idee de proiect
14.	Extinderea și îmbunătățirea rețelei publice de apă și/sau stații de tratare a apei	Idee de proiect
15.	Construirea/modernizarea/reabilitarea/extinderea sistemelor de iluminat public stradal și iluminat arhitectural	Idee de proiect
16.	Modernizare și extindere sistem de siguranță și supraveghere video	Idee de proiect
17.	Construirea căminului cultural din Neagra	Idee de proiect
18.	Amenajare casă funerară	Idee de proiect
Obiectivul strategic nr. 2.1 - Dezvoltarea echilibrată a economiei locale		
19.	Promovarea comunei Dezna în mediul de afaceri pentru atragerea investitorilor	Idee de proiect
20.	Facilitarea accesului la utilități pentru operatorii economici	Idee de proiect
21.	Promovarea programelor guvernamentale și/sau europene pentru stimularea înființării sau modernizării întreprinderilor	Idee de proiect
22.	Promovarea culturii antreprenoriale în rândul populației , proiecte AFIR	Idee de proiect
23.	Promovarea și dezvoltarea economiei circulare	Idee de proiect
24.	Oferirea de facilități fiscale investitorilor care doresc să vină în comună	Idee de proiect
25.	Concesionarea terenurilor aflate în proprietatea comunei prin licitație publică pentru investiții private-platformă industrială.	Idee de proiect
Obiectivul strategic nr. 2.2 - Promovarea unui sector agricol inteligent, rezilient și diversificat care să asigure securitatea alimentară		
26.	Sprrijinirea înființării grupurilor de producători agricoli	Idee de proiect
27.	Construire/amenajare centre de colectare produse agricole	Idee de proiect
28.	Sprrijinirea investițiilor în domeniul zootehniei.	Idee de proiect
29.	Sprrijinirea/dezvoltarea sectorului piscicol	Idee de proiect
30.	Construire/amenajare piață agroalimentară	Idee de proiect
31.	Construire platformă pentru depozitarea în condiții de siguranță a deșeurilor vegetale/animale, în vederea folosirii pentru obținerea energiei regenerabile	Idee de proiect

Obiectivul strategic nr. 3 - îmbunătățirea accesului la servicii de calitate și favorabile incluziunii în educație, formare și învățarea pe tot parcursul vieții		
32.	Construcția/reabilitarea/modernizarea/echiparea infrastructurii educaționale pentru învățământul general obligatoriu	Idee de proiect
33.	Înființarea/dezvoltarea infrastructurii multifuncționale pentru educația non-formală a tinerilor Construire / amenajare centru educațional-sportiv - wellness	Idee de proiect
34.	Modernizarea (inclusiv dotarea) infrastructurii de tip after-school pentru dezvoltarea programelor specifice.	Proiect
Obiectivul strategic nr. 4 - Dezvoltarea serviciilor sanitare și sociale		
35.	Reabilitarea/modernizarea/doatarea/dispensar medical uman din comună în vederea aplicării tehnologiei de <i>telemedicină</i>	Idee de proiect
36.	Înființarea, dezvoltarea sau extinderea / diversificarea / modernizarea serviciilor de suport existente destinate persoanelor din grupuri vulnerabile bazate pe nevoile specifice ale acestora	Idee de proiect
37.	Investiții în achiziționarea, renovarea sau construcția de locuințe destinate grupurilor vulnerabile și a tinerilor	Idee de proiect
38.	Sprijinirea dezvoltării/furnizării de servicii sociale/furnizarea de servicii, inclusiv în cadrul centrelor comunitare integrate (medico-sociale)	Idee de proiect
39.	Sprijinirea și dezvoltarea întreprinderilor sociale	Idee de proiect
40.	Înființarea/construirea/modernizarea și/sau dotarea infrastructurii sociale destinate serviciilor sociale de tip nerezidențial-centre de zi	Idee de proiect
41.	Înființarea/construirea/modernizarea și/sau dotarea centre și/sau unități de îngrijire la domiciliu	Idee de proiect
Obiectivul strategic nr. 5 - Amenajarea obiective/teritoriu local atractiv pentru turism, cultură, sport, agreement		
42.	Modernizarea, renovarea și/sau dotarea căminelor culturale	Idee de proiect
43.	Realizare iluminat architectural Cetate Dezna	Proiect
44.	Amenajare trasee turistice via feratta Cetate Dezna	Proiect
45.	Construire parc și loc de joacă pentru copii – loc. Neagra	CNI
46.	Reabilitare și amenajare peisagistică parcuri recreative în loc. Dezna, Buhani, Slatina de Criș.	Idee de proiect
47.	Restaurarea și conservarea clădirilor/monumentelor din patrimoniu cultural imobil de interes local	Idee de proiect
48.	Promovarea valorilor etno-folclorice în comunitatea locală/achiziționarea de dotări specifice	Idee de proiect

49.	Restaurarea, protecția, conservarea și valorificarea durabilă a obiectivelor de patrimoniu	Idee de proiect
50.	Dezvoltarea/diversificarea activităților culturale și artistice	Idee de proiect
51.	Acordarea de sprijin financiar nerambursabil de la bugetul local pentru acțiuni culturale, sportive și educaționale.	Idee de proiect
52.	Amenajare zonă de agrement zona de lacuri, pescuit	Idee de proiect
53.	Amenajare/dotare spații de joacă pentru copii - achiziție mobilier nou și modern, în toate localitățile din comună	Idee de proiect
54.	Construcție bazin de înot/ștrand în comuna, spații agrement	Idee de proiect
55.	Construcția/extinderea/reabilitarea infrastructurii turistice dezvoltată de autoritatea publică locală ca instrument de punere în valoare a potențialului turistic local	Idee de proiect
56.	Promovarea cicloturismului	Idee de proiect
57.	Amenajare și promovare trasee turistice tematice	Idee de proiect
58.	Construire / Reabilitarea terenuri sport pe raza comunei	Idee de proiect
Obiectivul strategic nr. 6 - Dezvoltarea unei comunități locale în armonie cu mediul înconjurător.		
59.	Dezvoltarea unui sistem eficient de management al deșeurilor	Idee de proiect
60.	Creșterea eficienței energetice a clădirilor administrației publice, anvelopare termică, dotare cu sisteme de încălzire eficiente. – Scoala Generală Dezna	Proiect PNRR
61.	Protejarea și îmbunătățirea factorilor de mediu	Idee de proiect
62.	Activități de ecologizare	Idee de proiect
63.	Statii încărcare vehicule electrice	Proiect
64.	Achiziționare autobuze/microbuze electrice/eco pentru transportul în comun.	Idee de proiect
Obiectivul strategic nr. 7.1 - Fructificarea avantajelor digitalizării în beneficiul cetățenilor		
65.	Creșterea competitivității prin inovare, digitalizare și dezvoltare economică	Idee de proiect
66.	Creerea unei strategii <i>Smart Village</i>	Idee de proiect
67.	Implementarea sistemului digital al Registrului agricol	Idee de proiect
68.	Implementarea sistemului de înregistrare sistematică a imobilelor în CF	Idee de proiect
69.	Creșterea capacității administrației publice locale de management integrat al resurselor culturale și naturale ale comunei, inclusiv prin implementarea de soluții inovative.	Idee de proiect
70.	Dezvoltarea serviciilor de e-administrație	Idee de proiect
71.	Digitalizarea serviciilor publice la nivel local	Idee de proiect

72.	Acces gratuit la WI-FI în spațiile publice	Idee de proiect
73.	Stimularea dezvoltării tehnologiei informațiilor și comunicațiilor	Idee de proiect
Obiectivul strategic nr. 7.2 - Dezvoltarea capacității administrative		
74.	Dezvoltarea resurselor umane din aparatul de specialitate al autorității publice locale	Idee de proiect
75.	Elaborare variant update pentru Planul Urbanistic General	Idee de proiect
76.	Creșterea eficienței activității administrației publice locale	Idee de proiect
77.	Dotarea cu echipamente moderne IT&C	Idee de proiect
78.	Modernizarea administrației locale în vederea creșterii accesului populației la servicii publice	Idee de proiect
79.	Achiziționarea de echipamente și /sau accesorii pentru serviciul de întreținere a domeniului public - dezapeziri, etc	Idee de proiect
80.	Realizare/extindere/reabilitare/modernizare a sediilor, instituțiilor din subordinea administrației publice locale	Idee de proiect
81.	Implementare procedură de arhivare (electronica)	Idee de proiect
Obiectivul strategic nr. 7.3 - Dezvoltarea cooperării și asocierii		
82.	Promovarea parteneriatelor pentru asigurarea unei bune guvernări locale, profesionalizarea autorităților publice locale, schimb de informații și de experiență	Idee de proiect
83.	Încurajarea înființării și organizării de forme asociative	Idee de proiect
84.	Participarea UAT în cadrul unor programe de schimb de experiență și bune practici	Idee de proiect

POTENȚIALE SURSE DE FINANȚARE

Finanțările nerambursabile sunt destinate sprijinirii dezvoltării locale unde nu există resurse financiare suficiente accesibile în mod curent sau din domenii în care există în mod tradițional o nevoie de resurse financiare mai mare decât disponibilitățile (de exemplu, infrastructură activități cu caracter social etc.).

Astfel pot fi acordate finanțări pentru infrastructură, educație, cultură, protecția mediului, cercetare, religie, sănătate, servicii sociale, cooperare internațională, drepturi civile și cetățenești, digitalizare, dezvoltare economică și socială etc.

Pentru finanțarea investițiilor propuse în cadrul acestei strategii, pentru perioada 2021-2027, identificăm următoarele tipuri de finanțări:

a) Fonduri Structurale și de Coeziune care contribuie la realizarea celor trei obiective ale Politicii de Coeziune UE;

b) Fonduri de la bugetele naționale

c) Alte finanțări nerambursabile care pot proveni de la o varietate de finanțatori (inclusiv de la Uniunea Europeană):

- Guvernul României;
- guvernele sau ambasadele unor state străine;
- instituții financiare internaționale (de ex.: BERD, Banca Mondială etc.);
- fundații sau alte organizații naționale sau internaționale;
- companii (de ex.: Microsoft, Coca-Cola etc.);
- bănci active în România.

FONDURI STRUCTURALE ȘI DE COEZIUNE

POLITICA DE COEZIUNE 2021-2027

Politica de coeziune finanțează investiții care să contribuie la îndeplinirea celor 5 obiective principale stabilite pentru perioada 2021-2027, astfel:

1. **Europă mai inteligentă**, prin inovare, digitalizare, transformare economică și sprijinirea întreprinderilor mici și mijlocii.
2. **Europă mai verde**, fără emisii de carbon, punerea în aplicare a Acordului de la Paris și investiții în tranziția energetică, energia din surse regenerabile și combaterea schimbărilor climatice.
3. **Europă conectată**, cu rețele strategice de transport și digitale.
4. **Europă mai socială**, pentru realizarea pilonului european al drepturilor sociale și sprijinirea calității locurilor de muncă, a învățământului, a competențelor, a incluziunii sociale și a accesului egal la sistemul de sănătate.
5. **Europă mai apropiată de cetățenii săi**, prin sprijinirea strategiilor de dezvoltare conduse la nivel local și a dezvoltării urbane durabile în UE.

Analizând obiectivele specifice ale Politicii de coeziune, observăm interesul crescut asupra digitalizării și al economiei circulare.

II. 4.2. Politica de Coeziune, elemente de noutate pentru perioada 2021-2027

Plecând de la propunerea Comisiei din 2 mai 2018 privind următorul cadru financiar multianual pentru perioada 2021-2027, anexa D a Raportului de țară din 2019 privind România, inclusiv un bilanț aprofundat referitor la prevenirea și corectarea dezechilibrelor economice, prezintă punctele de vedere preliminare ale serviciilor Comisiei cu privire la domeniile de investiții prioritare și la condițiile-cadru pentru aplicarea eficace a politicii de coeziune în perioada 2021-2027. Aceste domenii de investiții prioritare au fost stabilite în contextul mai amplu al blocajelor în materie de investiții, al nevoilor de investiții și al disparităților regionale analizate în raport. Această anexă constituie baza unui dialog între România și serviciile Comisiei în vederea programării fondurilor politicii de coeziune (Fondul european de dezvoltare regională, Fondul de coeziune și Fondul social european Plus).

Implementarea POR, în viitoarea perioadă de programare, se va face descentralizat, prin 8 programe regionale, gestionate la nivelul agențiilor de dezvoltare regională.

Coordonarea unitară a managementului acestui proces va fi asigurată de Ministerul Lucrărilor Publice, Dezvoltării și Administrației.

Ministerul Lucrărilor Publice, Dezvoltării și Administrației nu va mai avea autoritatea de management pentru POR, din anul 2021. În schimb, ar urma să fie 8 autorități de management la nivelul fiecărei regiuni de dezvoltare. Practic, actualele Agenții de Dezvoltare Regională (ADR), care în prezent au doar rol de organism intermediar, cu numai câteva atribuții delegate de Ministerul Lucrărilor Publice, ar urma să devină autorități de management ele însele.

Aceste 8 noi autorități de management ale viitoarelor Programe Operaționale Regionale mai mici vor întocmi ghidurile solicitantului pentru diversele linii de finanțare pe care le vor deschide și vor decide prioritățile de investiții care vor fi bugetate.

Propunerea financiară a Cadrului Financiar Multianual de alocare pentru România, pentru perioada 2021-2027 este de 30,60 miliarde euro, în creștere cu 8% față de perioada 2014-2020, conform propunerii Comisiei Europene, distribuită la nivel de fond astfel:

57% către Fondul de Dezvoltare Regională (FEDR)

27% către Fondul Social European

15% către Fondul de Coeziune

1% către Cooperarea teritorială europeană (ETC) FC (Fondul de Coeziune)15%

FSE (Fondul Social European)27%

FEDR (Fondul de Dezvoltare Regională)57%

ETC1%

În cadrul politicii de coeziune Ministerul Fondurilor Europene propune pentru perioada 2021-2027, nouă tipuri de programe, Programul Operațional Regional urmând a fi gestionat descentralizat la nivelul Agențiilor de Dezvoltare Regională din fiecare dintre cele 8 regiuni ale țării:

1. Programul Operațional Dezvoltare Durabilă (PODD)
2. Programul Operațional Transport (POT)

3. Programul Operațional Creștere Inteligentă și Digitalizare (POCID)
4. Programul Național de Sănătate (multifond) (PNS)
5. Programul Operațional Capital Uman (POCU)
6. Programul Operațional Ajutorarea Persoanelor Dezavantajate (POAD)
7. Programul Operațional de Dezvoltare Teritorială Integrată (multifond) (PODTI)
8. Programele Operaționale Regionale-implementate la nivel de regiune (8 POR)
9. Programul Operațional Asistență Tehnică (multifond) (POAT)

În ceea ce privește responsabilitatea gestionării acestor programe, **Agențiile pentru Dezvoltare Regională vor fi Autorități de Management pentru cele opt Programe Operaționale Regionale**, Ministerul Transporturilor, Infrastructurii și Comunicațiilor va fi Autoritate de Management pentru Programul Operațional Transport, iar Ministerul Fondurilor Europene va fi Autoritate de Management pentru celelalte șapte Programe Operaționale menționate mai sus.

Pentru cele 9 programe din cadrul politicii de coeziune, în perioada 2021-2027 vor fi finanțate următoarele axe prioritare:

1. Programul Operațional Dezvoltare Durabilă:

Axa Prioritară 1. Tranziție energetică bazată pe eficiență energetică, emisii reduse, sisteme inteligente de energie, rețele și soluții de stocare

Axa Prioritară 2. Dezvoltarea infrastructurii de apă și apă uzată și tranziția la o economie circulară

Axa Prioritară 3. Protecția mediului prin conservarea biodiversității, asigurarea calității aerului și decontaminare a siturilor poluate

Axa Prioritară 4. Promovarea adaptării la schimbările climatice, prevenirea și gestionarea riscurilor

2. Programul Operațional Transport (POT)

Axa Prioritară 1. Îmbunătățirea conectivității prin dezvoltarea rețelei TEN-T de transport rutier

Axa Prioritară 2. Îmbunătățirea conectivității prin dezvoltarea infrastructurii rutiere pentru accesibilitate teritorială

Axa prioritară 3. Îmbunătățirea conectivității prin dezvoltarea rețelei TEN-T de transport pe calea ferată

Axa prioritară 4. Îmbunătățirea mobilității naționale, durabilă și rezilientă în fața schimbărilor climatice prin creșterea calității serviciilor de transport pe calea ferată

Axa prioritară 5. Îmbunătățirea conectivității prin creșterea gradului de utilizare a transportului cu metroul în regiunea București-Ilfov

Axa prioritară 6. Îmbunătățirea conectivității și mobilității urbane, durabilă și rezilientă în fața schimbărilor climatice prin creșterea calității serviciilor de transport pe calea ferată

Axa prioritară 7. Dezvoltarea unui sistem de transport multimodal

Axa prioritară 8. Creșterea gradului de utilizare a căilor navigabile și a porturilor

Axa prioritară 9. Creșterea gradului de siguranță și securitate pe rețeaua rutieră de transport

Axa prioritară 10. Asistență tehnică

3. Programul Operațional Creștere Inteligentă și Digitalizare (POCID)

Axa Prioritară 1. Creșterea competitivității economice prin cercetare și inovare

Axa Prioritară 2. Dezvoltarea unei rețele de mari infrastructuri de CDI

Axa prioritară 3. Creșterea competitivității economice prin digitalizare

Axa prioritară 4. Dezvoltarea infrastructurii Broadband

Axa prioritară 5. Instrumente financiare

Axa prioritară 6. Creșterea capacității administrative

4. Programul Național de Sănătate (multifond) (PNS)

Axa Prioritară 1. Continuarea investițiilor în spitale regionale

Axa Prioritară 2. Servicii de asistență medicală primară, comunitară și servicii oferite în regim ambulatoriu

Axa prioritară 3. Servicii de recuperare, paliativă și îngrijiri pe termen lung adaptate fenomenului demografic de îmbătrânire a populației și profilului epidemiologic al morbidității

Axa prioritară 4. Creșterea eficacității sectorului medical prin investiții în infrastructură și servicii

A. Investiții prioritare în infrastructură

B. Investiții în structurile relevante în domeniul supravegherii bolilor transmisibile și de gestionare a alertelor naționale și internaționale la nivel central și local din domeniul sănătății publice

C. Modernizarea sistemului național de transfuzii, inclusiv a infrastructurii de testare a sângelui și/sau procesare a plasmei

Axa prioritară 5. Abordări inovative în cercetarea din domeniul medical

Axa prioritară 6. Informatizarea sistemului medical

Axa prioritară 7. Măsuri FSE care susțin cercetarea, informatizarea în sănătate și utilizare metode moderne de investigare, intervenție, tratament

5. Programul Operațional Capital Uman (POCU)

Axa Prioritară 1. Valorificarea potențialului tinerilor pe piața muncii

Axa Prioritară 2. Prevenirea părăsirii timpurii a școlii și creșterea accesului și a participării grupurilor dezavantajate la educație și formare profesională

Axa prioritară 3. Creșterea calității și asigurarea echității în sistemul de educație și formare profesională

Axa prioritară 4. Adaptarea ofertei de educație și formare profesională la dinamica pieței muncii și la provocările inovării și progresului tehnologic

Axa prioritară 5. Creșterea accesibilității, atractivității și calității învățământului profesional și tehnic

Axa prioritară 6. Creșterea accesului pe piața muncii pentru toți

Axa prioritară 7. Antreprenariat și economie socială

Axa prioritară 8. Susținerea reformelor pe piața muncii în acord cu dinamica pieței muncii

Axa prioritară 9. Consolidarea participării populației în procesul de învățare pe tot parcursul vieții pentru facilitarea tranzițiilor și a mobilității (prioritate comună Educație/Ocupare)

6. Programul Operațional Ajutorarea Persoanelor Dezavantajate (POAD)

Axa Prioritară 1. Dezvoltarea locală plasată sub responsabilitatea comunității (intervenții adresate grupurilor de acțiune locală)-OP 4

Axa Prioritară 2. Dezvoltare locală plasată sub responsabilitatea comunității-OP 5

Axa prioritară 3. Comunități marginalizate

Axa prioritară 4. Reducerea disparităților între copiii în risc de săracie și/sau excluziune socială și ceilalți copii

Axa prioritară 5. Servicii pentru persoane vârstnice

Axa prioritară 6. Sprijin pentru persoanele cu dizabilități

Axa prioritară 7. Sprijin pentru grupuri vulnerabile

Axa prioritară 8. Ajutorarea persoanelor defavorizate

7. Programul Operațional de Dezvoltare Teritorială Integrată (multifond) (PODTI)

8. Programele Operaționale Regionale-implementate la nivel de regiune (8 POR)

Axa Prioritară 1. O regiune competitivă prin inovare, digitalizare și întreprinderi dinamice

Axa Prioritară 2. O regiune cu orașe Smart

Axa prioritară 3. O regiune cu orașe prietenoase cu mediul

Axa prioritară 4. Dezvoltarea sistemelor de încălzire centralizate

Axa prioritară 5. O regiune accesibilă

Axa prioritară 6. O regiune educată

Axa prioritară 7. O regiune atractivă

Axa prioritară 8. Asistență tehnică

9. Programul Operațional Asistență Tehnică (multifond) (POAT)

POLITICA AGRICOLĂ COMUNĂ

În noul exercițiu financiar din perioada 2021-2027, Planul Național de Dezvoltare Rurală ar urma să fie abandonat din punct de vedere conceptual, ca urmare a apariției unui nou concept al Politicii Agricole Comune (PAC), și anume **Planul Strategic Național**.

Planul Strategic Național pentru perioada 2021-2027 cuprinde nouă obiective clare cu accent pe măsuri care să combată schimbările climatice, să protejeze mediul și biodiversitate, să creeze zone rurale mai dinamice.

Cele nouă obiective ale viitoarei Politici Agricole Comune pentru perioada 2021-2027 vizează:

1. Reechilibrarea lanțului alimentară
2. Combaterea schimbărilor climatice
3. Managementul durabil al resurselor
4. Conservarea peisajelor și a biodiversității
5. Sprijinirea reînnoirii generaționale
6. Dezvoltarea zonelor rurale
7. Siguranța alimentară și bunăstarea animalelor
8. Venituri echitabile pentru fermieri
9. Creșterea competitivității

Bugetul politicii agricole comune:

Plăți directe 65%

Măsurile de sprijinire a pieței (FEGA) 2%

Dezvoltare rurală (FEADR) 33%

Pentru exercițiul financiar 2021-2027, pentru România este propusă suma de 20,5 miliarde Euro din care 13,3 miliarde este destinată plăților directe, respectiv 65% din buget, 363 mil. Euro alocate către măsurile de sprijinire a pieței (FEGA) reprezentând 2% din buget, iar **6,7 miliarde de Euro vor fi alocate pentru dezvoltarea rurală (FEADR), adică 33% din bugetul alocat. În cele 33 de procente alocate Fondului European de Dezvoltare Rurală-FEADR sunt cuprinse atât investiții ale mediului privat, cât și investițiile Unităților administrativ teritoriale locale, respectiv investiții publice.**

De menționat este și faptul că din bugetul alocat FEADR, doar 5% va fi destinat măsurilor LEADER!

Atenția sporită către obiectivul 2. „Combaterea schimbărilor de mediu și climă” este confirmată încă odată de alocarea financiară propusă, respectiv, din bugetul aprobat pentru FEADR, 35% este adresat intervențiilor adresate obiectivelor specifice de mediu și climă.

SURSE DE FINANȚARE DIN BUGETELE NAȚIONALE

PROGRAMELE FINANȚATE PRIN COMPANIA NAȚIONALĂ DE INVESTIȚII S.A.

Compania Națională de Investiții S.A. funcționează în baza Ordonanței nr.25/2001 privind înființarea Companiei Naționale de Investiții CNI S.A. cu modificările și completările ulterioare.

Finanțator: Guvernul României

Program de finanțare: Programul național de construcții de interes public sau social

Obiectivul programului: Construirea, reabilitarea, modernizarea, dotarea și extinderea unui obiectiv, finalizarea unui obiectiv demarat anterior de beneficiar

Solicitanți eligibili: Autoritățile administrației publice centrale, autoritățile administrației publice locale, alte instituții publice și instituții de interes public și persoane juridice recunoscute ca fiind de utilitate publică în condițiile legii, alte entități ce funcționează în baza unor legi speciale, inclusiv persoane fizice și juridice în cazul Subprogramului „Lucrări în primă urgență”.

Activități eligibile: Construirea, reabilitarea, modernizarea, dotarea și extinderea unui obiectiv, finalizarea unui obiectiv demarat anterior de beneficiar:

1. Subprogramul „Săli de sport”
2. Subprogramul „Bazine de înot”
3. Subprogramul „Complexuri sportive”
4. Subprogramul „Așezăminte culturale”
5. Subprogramul „Unități și instituții de învățământ de stat”
6. Subprogramul „Patinoare artificiale”
7. Subprogramul „Unități sanitare”
8. Subprogramul „Săli de cinema”
9. Subprogramul „Lucrări în primă urgență”
10. Subprogramul „Reabilitare blocuri de locuințe situate în localități din zone defavorizate”
11. Subprogramul „Drumuri de interes local și drumuri de interes județean”
12. Subprogramul „Fose septice, microstații de epurare și sisteme de alimentare cu apă”
13. Subprogramul „Alte obiective de interes public sau social în domeniul construcțiilor”

MECANISMUL DE REDERESARE ȘI REZILIENȚĂ - PLANUL NAȚIONAL DE REDRESARE ȘI REZILIENȚĂ

Deoarece pandemia de COVID-19 a avut și continuă să aibă un puternic impact economic, social și sanitar asupra statelor UE, amplificând și mai mult unele dintre deficiențele sale structurale, Uniunea Europeană a decis să înființeze un instrument financiar temporar – NextGenerationEU, în valoare de 750 de miliarde euro, separat de bugetul pe termen lung al UE, Cadrul Financiar Multianual (CFM), pentru perioada 2021 -2027, cu scopul de a oferi sprijin statelor membre pentru a face față provocărilor generate de Criza Covid19 și consecințele sale economice.

Astfel, a fost constituit acest Mecanism de redresare și reziliență (MRR) care este pilonul principal al NextGenerationEU și are alocat un buget total de 672,5 miliarde €

Pentru utilizarea acestui instrument de finanțare (MRR) fiecare stat membru al UE a elaborat propriul Plan de Relansare și Reziliență (PNRR) prin care își stabilește domeniile prioritare de investiții în scopul ieșirii din criză, relansării economice și creșterii capacității de reziliență.

Planul Național de Relansare și Reziliență pe care România l-a elaborat se constituie într-un Document Strategic ce stabilește prioritățile investiționale și reformele necesare pentru redresare și creștere sustenabilă, corelate tranziției verzi și digitale avute în vedere de Comisia Europeană.

PNRR abordează o parte semnificativă din provocările structurale mai vechi care au rămas nesoluționate, astfel cum au fost identificate în recomandările relevante specifice adresate României de către Consiliu în 2019 și în 2020.

- Digitalizarea completă a administrației fiscale și eliminarea treptată a stimulentele fiscale excesive sunt menite să îmbunătățească calitatea și sustenabilitatea finanțelor publice.
- Planul contribuie, de asemenea, la asigurarea sustenabilității și a echității sistemului public de pensii.
- Se preconizează că reformele din domeniul sănătății, însoțite de investiții în digitalizare, vor îmbunătăți accesul, eficiența din punctul de vedere al costurilor și reziliența asistenței medicale. Procesul decizional bazat pe date concrete, planificarea pe termen lung și consultările publice, precum și măsurile menite să îmbunătățească procesul de achiziții publice vor contribui la ameliorarea calității și a eficacității administrației publice, conducând la o mai bună absorbție a fondurilor UE.
- Prin consolidarea independenței și sporirea eficienței sistemului judiciar, prin îmbunătățirea accesului la justiție și prin intensificarea luptei împotriva corupției, planul vizează să soluționeze principalele probleme legate de respectarea statului de drept în România, în conformitate cu jurisprudența relevantă a Curții de Justiție a Uniunii Europene și ținând seama de recomandările formulate în cadrul rapoartelor mecanismului de cooperare și de verificare (MCV), de rapoartele GRECO și de avizele Comisiei de la Veneția, precum și de rapoartele privind statul de drept.
- Reformele-cheie privind stabilirea salariului minim, consolidarea guvernărilor corporative a întreprinderilor de stat și dialogul social pun, de asemenea, în aplicare o serie de recomandări specifice adresate României care au rămas nesoluționate de mult timp.

- Planul prevede dezvoltarea unui sistem de educație și îngrijire timpurie unitar, favorabil incluziunii și de calitate, însoțit de investiții în îngrijirea copiilor.
- Planul promovează investițiile durabile și digitale și sprijină activitățile de cercetare și dezvoltare. Reformele-cheie privind decarbonizarea, instituirea unui cloud guvernamental și introducerea cărții de identitate electronice contribuie la sprijinirea dublei tranziții verzi și digitale.

Planul reprezintă, în mare măsură, un răspuns cuprinzător și echilibrat în mod adecvat la situația economică și socială din România, contribuind astfel în mod corespunzător la cei șase piloni de politică menționați la articolul 3 din Regulamentul privind Mecanismul de redresare și reziliență.

- Planul și componentele sale sunt structurate în jurul celor șase piloni de politică, iar alocarea financiară este distribuită în mod uniform. Având în vedere provocările specifice cu care se confruntă România și sprijinul financiar pentru România, planul reprezintă un răspuns cuprinzător și echilibrat în mod adecvat la situația economică și socială.
- Prin abordarea vulnerabilităților și a deficiențelor structurale mai vechi care au rămas nesoluționate, se preconizează că planul va contribui la redresarea economică și socială și la dezvoltarea pe termen lung a țării.

Măsurile de sprijinire a investițiilor private, în special pentru IMM-uri, au potențialul de a atrage investiții și de a promova crearea de locuri de muncă și un mediu de afaceri mai puternic. Se preconizează că accentul pus de plan pe abordarea provocărilor în materie de educație și pe promovarea competențelor verzi și digitale va îmbunătăți potențialul de creștere pe termen lung al României și va stimula creșterea favorabilă incluziunii prin reducerea disparităților, cu potențiale efecte de propagare pe piața forței de muncă.

- Planul vizează să contribuie la implementarea Pilonului european al drepturilor sociale, prin promovarea politicilor pentru copii și tineret. Se preconizează că reformele și investițiile vor răspunde problemelor structurale din domeniile în care criza provocată de pandemie a avut un impact puternic, cu accent pe sănătate, educație și mediul de afaceri.

În plus, investițiile în infrastructura de transport de bază în regiunile care în prezent sunt slab conectate și conectivitatea digitală în mediul rural vor fi esențiale pentru sporirea convergenței naționale.

- Planul acordă o atenție specială tranziției verzi, fiind prevăzute reforme emblematice privind eliminarea treptată a cărbunelui și decarbonizarea transportului rutier. Se preconizează că reformele și investițiile vor decarboniza în mod semnificativ sectorul energetic și vor debloca potențialul de implementare a energiei din surse regenerabile.
- Atenția specială acordată eficienței energetice a clădirilor private și publice și utilizării eficiente a resurselor de către acestea, înverzirii transportului rutier și feroviar, mobilității urbane durabile și implementării infrastructurii de încărcare pentru vehiculele electrice, adaptării la schimbările climatice și economiei circulare va facilita, de asemenea, tranziția verde în toate sectoarele economiei.

Măsurile de sprijinire a obiectivelor privind schimbările climatice reprezintă 41 % din suma totală alocată planului.

Dat fiind faptul că planul prevede o serie de reforme și investiții în sectorul forestier, cum ar fi adoptarea Strategiei forestiere naționale și reconstrucția ecologică a habitatelor și conservarea speciilor, se preconizează că planul va contribui, de asemenea, la conservarea și refacerea biodiversității.

Toate măsurile prevăzute în planul României au făcut obiectul unei evaluări ex ante care a confirmat respectarea principiului de „a nu prejudicia în mod semnificativ”. În plus, în cazul anumitor măsuri, principiul de „a nu prejudicia în mod semnificativ” a fost reflectat în jaloanele și țintele specificate în anexa la Propunerea Comisiei de decizie de punere în aplicare a Consiliului.

- ❖ În ceea ce privește tranziția digitală, măsurile care contribuie la obiectivele digitale reprezintă 20,5 % din alocarea financiară, depășindu-se astfel procentajul minim obligatoriu de 20 % prevăzut în Regulamentul privind Mecanismul de redresare și reziliență.

În timp ce componenta 7 (Transformarea digitală) este dedicată integral digitalizării administrației publice (atât transversal, cât și pe sectoare), conectivitatea, securitatea cibernetică și competențele digitale, inclusiv adoptarea pe scară largă a cărților de identitate electronice, reformele și investițiile privind tranziția digitală sunt menționate în întregul plan, în cadrul diferitelor componente.

În special, se preconizează că digitalizarea educației va contribui la dezvoltarea competențelor elevilor și ale cadrelor didactice, dublată de eforturile de modernizare a laboratoarelor școlare și de creare a unor laboratoare inteligente (smart lab).

Se preconizează că investițiile în digitalizarea transportului rutier și feroviar vor contribui, de asemenea, la tranziția digitală. În plus, digitalizarea întreprinderilor joacă un rol important în cadrul planului și se preconizează că va spori competitivitatea și potențialul de inovare atât al IMM-urilor, cât și al întreprinderilor mari.

- ❖ Planul are, de asemenea, o dimensiune transfrontalieră semnificativă, deoarece România vizează să sprijine întreprinderile care participă la un proiect multinațional în domeniul microelectronicii, planificat să fie implementat ca proiect important de interes european comun (PIIEC).

Se preconizează că reformele și investițiile prevăzute în plan vor avea efecte asupra mediului și efecte socioeconomice de durată.

În special, acestea vizează introducerea unor schimbări structurale în funcționarea administrației publice din România.

- ❖ De asemenea, se preconizează că planul va avea un impact de durată în ceea ce privește elaborarea, implementarea și monitorizarea politicilor, în special în ceea ce privește politicile care reglementează utilizarea resurselor naturale și mediul. Reforma sistemului de pensii și cea socială ar trebui, de asemenea, să contribuie la reducerea disparităților și a inegalităților.

Planul descrie în mod adecvat măsurile menite să asigure implementarea și monitorizarea sa. Jaloanele, țintele și indicatorii stabiliți în planul României sunt de o calitate suficientă pentru a permite o monitorizare eficientă a implementării planului.

În ansamblu, jaloanele și țintele sunt suficient de specifice, de clare și de cuprinzătoare pentru a se asigura faptul că atingerea jaloanelor și a țintelor poate fi urmărită și verificată. Numărul mare de jaloane și ținte este proporțional cu dimensiunea pachetului de reforme și investiții.

Cu toate acestea, implementarea planului va depinde în mod esențial de capacitatea administrativă și de implementare a organismelor de implementare, care va trebui monitorizată îndeaproape.

România a furnizat estimări ale costurilor pentru fiecare măsură prevăzută în plan. Informațiile și dovezile prezentate de România, în urma solicitărilor de furnizare de informații suplimentare adresate de Comisie în cursul etapei de evaluare a planului, arată că justificarea privind quantumul costurilor totale estimate este „într-o măsură moderată” rezonabilă, plauzibilă, proporțională și conformă cu principiul eficienței din punctul de vedere al costurilor.

România a furnizat suficiente informații și dovezi potrivit cărora quantumul costurilor totale estimate ale planului care urmează să fie finanțate în temeiul mecanismului nu va face obiectul unei finanțări existente sau planificate din partea Uniunii. Planul furnizează informații suficient de detaliate privind structura națională menită să îndeplinească funcția de sistem de control intern al Mecanismului de redresare și reziliență.

Planul prezintă o structură bine definită a sistemului de control intern, iar modul în care este conceput sistemul de control pare adecvat. Mecanismele și instrumentele menite să abordeze dubla finanțare par adecvate. Acțiunile în curs vor fi finalizate înainte de furnizarea primei tranșe. Planul de redresare și reziliență al României este structurat în jurul a șase piloni coerenți care sprijină obiectivele comune ale planului și redresarea economiei României. Fiecare pilon se articulează în jurul unor componente care prevăd pachete coerente de reforme și investiții care se consolidează reciproc și sunt complementare.

❖ *Obiectivele și structura PNRR*

După cum aminteam, Planul de redresare și reziliență al României vizează să sprijine redresarea sa socioeconomică și dezvoltarea sa pe termen lung după pandemia de COVID-19, prin sporirea potențialului de creștere, abordând totodată provocările mai vechi care au rămas nesoluționate. Reformele și investițiile sunt structurate în jurul a șase piloni:

1. *tranziția verde,*
2. *transformarea digitală,*
3. *creșterea inteligentă, sustenabilă și favorabilă incluziunii,*
4. *coeziunea socială și teritorială,*
5. *sănătatea și reziliența economică și socială și*
6. *noua generație.*

Pilonul „Tranziția verde” include măsuri-cheie pentru decarbonizarea sectoarelor energiei și transporturilor. Acesta include reforme menite să elimine treptat producția de energie electrică pe bază de cărbune până în 2032, să deblocheze potențialul de energie din surse regenerabile și de reabilitare energetică, mobilitatea durabilă, managementul apei și al deșeurilor și biodiversitatea, care sunt etape esențiale pentru decarbonizare și pentru consolidarea economiei circulare.

Investițiile în energia din surse regenerabile, în eficiența energetică a clădirilor publice și private și utilizarea eficientă a resurselor de către acestea și în domeniul mediului, precum și măsurile specifice privind economia circulară vor favoriza, de asemenea, tranziția verde în sectoare-cheie ale economiei.

Volumul semnificativ de investiții în transportul sustenabil este însoțit de reforme de promovare a decarbonizării rutiere, a transportului cu emisii zero, a siguranței rutiere și a transferului modal către căile ferate și căile navigabile.

O mare parte din măsurile propuse pentru transportul sustenabil vizează să contribuie la reducerea emisiilor de GES și a poluării prin investiții în infrastructura feroviară și în materialul rulant, în transportul urban sustenabil, precum și în infrastructura de reîncărcare a vehiculelor electrice (VE) și în măsurile de însoțire propuse pentru a reduce impactul noilor autostrăzi.

Pilonul „Transformarea digitală” se axează pe serviciile publice digitale pentru cetățeni și întreprinderi, pe conectivitate, pe securitatea cibernetică și pe competențele digitale.

Reformele și investițiile vizează cloudul guvernamental, implementarea pe scară largă a cărților de identitate electronice, digitalizarea activităților și a sectoarelor esențiale, cum ar fi achizițiile publice, politica de mediu, sistemul judiciar, furnizarea de asistență medicală și integrarea pe piața forței de muncă. Investițiile, care vizează mai mult decât simpla achiziție de echipamente, au drept obiectiv dezvoltarea și implementarea unor tehnologii avansate, care se preconizează că vor conduce la optimizarea proceselor și la sporirea accesibilității și disponibilității serviciilor publice interoperabile care respectă principiul „doar o singură dată”. În afară de pilonul „Transformarea digitală”, fiecare dintre cele 15 componente ale planului include măsuri legate de domeniul digital, în special componenta 9 (Sprijin pentru mediul de afaceri, cercetare, dezvoltare și inovare), care se axează pe digitalizarea întreprinderilor, și componenta 15 (Educație).

Pilonul privind „Creșterea inteligentă, sustenabilă și favorabilă incluziunii” vizează abordarea principalelor provocări în ceea ce privește administrația fiscală, sistemul fiscal, cadrul bugetar al guvernului și sistemul de pensii, în vederea consolidării mediului de afaceri din România, inclusiv a sectorului cercetării, dezvoltării și inovării. Acesta include măsurile cheie care vizează dezvoltarea unui sistem fiscal mai eficient și mai echitabil, sporirea capacității de colectare a veniturilor la bugetul de stat, digitalizarea Agenției Naționale de Administrare Fiscală, îmbunătățirea mecanismului de programare bugetară, precum și corectarea inegalităților din sistemul de pensii și asigurarea sustenabilității și a predictibilității sistemului de pensii. În ceea ce privește sectorul privat, acesta se axează pe simplificarea și digitalizarea cerințelor reglementare. Este prevăzut un sprijin financiar semnificativ pentru digitalizarea și sporirea eficienței energetice a IMM-urilor și pentru un proiect internațional în domeniul microelectronicii, care contribuie la obiectivele noii Strategii industriale de promovare a dublei tranziții și la sporirea autonomiei strategice deschise. În ceea ce privește C&D&I, România vizează să abordeze guvernanta neclară, fragmentarea și lipsa de eficacitate a sistemului de C&D&I și să promoveze cooperarea acestuia cu sectorul privat.

Pilonul „Coeziune socială și teritorială” vizează implementarea politicilor urbane, inclusiv a mobilității urbane, punând accentul pe investițiile verzi și digitale și pe reducerea disparităților regionale. Acesta vizează, de asemenea, dezvoltarea sectorului turismului și sprijinirea tranziției digitale a sectorului cultural și a celui creativ.

Pilonul „Sănătate și reziliență economică și socială” acoperă o gamă largă de măsuri, inclusiv privind sănătatea, aspectele sociale și administrația publică. Mai concret, acesta se axează pe măsuri care vizează sporirea accesului la servicii de sănătate pentru persoanele

vulnerabile, dezvoltarea componentei de asistență medicală ambulatorie și îmbunătățirea calității asistenței medicale, precum și modernizarea infrastructurii de sănătate.

În ceea ce privește aspectele sociale, obiectivul este de a institui un nou cadru de reglementare aplicabil familiilor care trăiesc în sărăcie cu copii aflați în întreținere, persoanelor în vârstă și adulților cu dizabilități. Acest pilon include, de asemenea, operaționalizarea venitului minim de incluziune și a unui sistem de tichete de muncă pentru formalizarea muncii casnice.

În ceea ce privește administrația publică, pilonul include o gamă largă de reforme și investiții menite să îmbunătățească guvernanta prin intermediul unui sistem decizional predictibil, fundamentat și participativ, format din funcționari publici profesioniști și prin intermediul unor sisteme judiciare și anticorupție mai eficiente. În fine, pilonul abordează, de asemenea, guvernanta și eficiența întreprinderilor de stat.

Pilonul „Noua generație” vizează facilitarea investițiilor la scară largă, sprijinite de reforme adaptate, în sistemul de educație și formare, în vederea îmbunătățirii calității, echității și relevanței sale pe piața forței de muncă. Investițiile vor fi sprijinite prin reforme care să instituie cadrele juridice adecvate pentru ca investițiile să fie implementate în mod corespunzător. Reformele-cheie se axează pe îmbunătățirea educației și îngrijirii timpurii, pe reducerea părăsirii timpurii a școlii, pe crearea unei rute profesionale complete pentru învățământul dual și pe digitalizarea educației și formării.

	Tranziția verde	Transformarea digitală		Creșterea inteligentă, sustenabilă și favorabilă incluziunii	Coeziunea socială și teritorială	Sănătate, precum și reziliență economică, socială și instituțională	Politicile pentru noua generație
Pilonul I – Tranziția verde							
1 — Managementul apei	•	○			○		
2 — Păduri și protecția biodiversității	•						
3 — Managementul deșeurilor	•	○			○		
4 — Transport sustenabil	•	•		•	○		
5 — Fondul pentru Valul Renovării	•			○	○		
6 — Energie	•			○			
Pilonul II – Transformarea digitală							
7 — Transformarea digitală		•					
Pilonul III Creștere inteligentă, sustenabilă și favorabilă incluziunii							
8 — Reforma fiscală și reforma sistemului de pensii	○	○		•	•	○	
9 — Sprijin pentru mediul de afaceri, cercetare, dezvoltare și inovare		•		•			
Pilonul IV „Coeziune socială și teritorială”							
10 — Fondul local pentru tranziția verde și digitală	•	○			•		
11 — Turism și cultură	○						
Pilonul V – Sănătate, precum și reziliență economică, socială și instituțională							
12 – Sănătate	○	○			○	•	
13 — Reforme sociale	○				•	•	

PROGRAMUL NATIONAL DE INVESTIȚII - “Anghel Saligny” –

“Anghel Saligny” este un program multianual, finanțat de la bugetul de stat, coordonat de Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației, și are ca obiectiv general creșterea coeziunii teritoriale prin echiparea unităților administrativ-teritoriale cu dotări tehnico-edilitare și de acces la căile de comunicație, îmbunătățirea atât a condițiilor de viață, cât și a standardelor de muncă pentru toți locuitorii României.

Acesta a fost aprobat prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 95/2021 în cadrul căruia se vor acorda finanțări pentru proiecte de infrastructură rutieră, de apă și canal și de extindere a rețelelor de gaz.

Programul care prevede 50 de miliarde de lei prin care primarii pot moderniza comunitățile, cu perioada de desfășurare 2021-2028, are scopul de a sprijini eforturile autorităților administrației publice locale în dezvoltarea infrastructurii de bază.

PNI - Anghel Saligny - va finanța doar partea de infrastructură tehnico-edilitară, adică lucrări de drumuri, apă, canalizare și gaze. Mergând pe modelul PNDL, va finanța tot ce înseamnă drumuri publice, drumuri județene, comunale, de interese local, variante ocolitoare ale localităților, poduri, podețe, pasaje, pasarele pietonale și tot ceea ce presupune partea de drumuri conform normativelor în vigoare. La partea de apă și canalizare, va finanța alimentare cu apă, stații de tratare a apei, sisteme de canalizare, stații de epurare a apelor uzate și după caz, sisteme de canalizare pluvială.

Obiectivele specifice ale programului sunt următoarele:

- a) îmbunătățirea condițiilor igienico-sanitare, a calității mediului și diminuarea surselor de poluare la nivel local;
- b) facilitarea accesului populației și operatorilor economici la infrastructura rutieră de interes județean și local;
- c) reducerea gradului de izolare a localităților.

Beneficiarii programului sunt unitățile administrativ-teritoriale reprezentate de autoritățile administrației publice locale, precum și unitățile administrativ-teritoriale membre ale asociațiilor de dezvoltare intercomunitară, constituite conform legii, pentru investițiile realizate prin asociațiile de dezvoltare intercomunitară.

Obiectivele de investiții care se realizează în cadrul programului trebuie să fie amplasate pe terenuri și/sau construcții, după caz, aflate în proprietatea publică sau privată a unităților administrativ-teritoriale sau în administrarea autorităților administrației publice locale, cu respectarea prevederilor legale în vigoare.

În cadrul programului se pot realiza obiective de investiții care constau în realizarea de construcții noi sau de lucrări de construire, reconstruire, consolidare, reparație, modernizare, modificare, extindere, reabilitare, după caz, schimbare de destinație, protejare, restaurare, conservare la construcții existente și care se încadrează în cel puțin una dintre următoarele categorii de investiții:

- a) alimentări cu apă și stații de tratare a apei;
- b) sisteme de canalizare și stații de epurare a apelor uzate, inclusiv canalizare pluvială și sisteme de captare a apelor pluviale;

- c) drumurile publice clasificate și încadrate în conformitate cu prevederile legale în vigoare ca drumuri județene, drumuri de interes local, respectiv drumuri comunale și/sau drumuri publice din interiorul localităților, precum și variante ocolitoare ale localităților;
- d) poduri, podețe, pasaje sau punți pietonale, inclusiv pentru biciclete și trotinete electrice;
- e) sisteme de distribuție a gazelor naturale, inclusiv a bransamentelor, precum și a racordului la sistemul de transport al gazelor naturale

Indicatorii de rezultat ai Programului național de investiții „Anghel Saligny” sunt următorii:

- a) lungimea rețelelor de alimentare cu apă și canalizare construite/extinse: 12.000 km;
- b) număr de bransamente individuale la sistem de alimentare cu apă/racorduri individuale la sistem de canalizare: 700.000 buc.;
- c) lungimea totală a drumurilor județene și variantelor ocolitoare modernizate/realizate: 2.000 km;
- d) lungimea totală a drumurilor comunale, drumurilor de interes local și/sau drumurilor publice din interiorul localităților modernizate/realizate: 3.000 km;
- e) număr de poduri, podețe, pasaje, punți pietonale construite/modernizate: 200.

În vederea repartizării echilibrate a fondurilor de la bugetul de stat prin program, pe județe, astfel încât să se atingă obiectivul de coeziune teritorială, se utilizează cel puțin unul din următoarele criterii de priorizare:

- a) datele demografice și administrativ-teritoriale ale județelor, având în vedere:
  - (i) ponderea numărului de unități administrativ-teritoriale din județ din totalul numărului de unități administrativ-teritoriale de la nivel național;
  - (ii) ponderea populației județului raportată la populația totală a țării;
  - (iii) ponderea suprafeței județului raportată la suprafața totală a țării;
- b) capacitatea financiară a unităților administrativ-teritoriale;
- c) ponderea valorii totale alocate de la bugetul de stat pentru obiectivele de investiții aflate în derulare, finanțate de Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației în fiecare județ, având în vedere:
  - (i) valoarea totală alocată de la bugetul de stat pentru obiectivele de investiții aflate în derulare, finanțate de Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației în fiecare județ, din totalul investițiilor aflate în derulare la nivel național, finanțate de Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației;
  - (ii) necesarul de fonduri pentru finalizarea obiectivelor de investiții începute și nefinalizate raportat la necesarul total de fonduri pentru finalizarea obiectivelor de investiții începute și nefinalizate de la nivel național;
- d) indicatori statistici publicați în baza de date TEMPO-Online de către Institutul Național de Statistică, din care rezultă necesarul de infrastructură în domeniile drumurilor publice, alimentării cu apă, sistemelor de canalizare.

Pentru a evita creșterea disparităților și pentru a asigura coeziunea teritorială, fiecare unitate administrativ-teritorială va avea prealocată finanțarea minimă pentru cel puțin un proiect eligibil, în limita sumei prevăzute în normele metodologice.

Totodată, localitățile care accesează împreună fondurile disponibile prin acest program, prin Asociațiile de Dezvoltare Intercomunitară, vor putea beneficia de o finanțare sporită cu 10%.

 # PROGRAMELE DERULATE DE ADMINISTRAȚIA FONDULUI DE MEDIU

Administrația Fondului pentru Mediu este principala instituție care asigură suportul financiar pentru realizarea proiectelor și programelor pentru protecția mediului, constituită conform principiilor europene „poluatorul plătește” și „responsabilitatea producătorului”.

Administrația Fondului pentru Mediu funcționează ca organ de specialitate al administrației publice centrale, cu personalitate juridică, în coordonarea Ministerului Mediului.

 # Programul privind sprijinirea eficienței energetice și a gestionării inteligente a energiei în infrastructura de iluminat public

Obiectivul programului: Creșterea eficienței energetice a sistemelor de iluminat public

Beneficiari eligibili: Unitățile administrativ-teritoriale, organizate la nivel de comună, oraș sau municipiu

Finanțator: Administrația Fondului pentru Mediu

Activități finanțate: modernizarea sistemelor de iluminat public prin înlocuirea corpurilor de iluminat având un consum ridicat de energie electrică cu corpuri de iluminat LED, precum și achiziționarea și instalarea sistemelor de dimare/telegestiune care permit reglarea fluxului luminos la nivelul întregului obiect de investiții

Mai multe informații: <https://www.afm.ro/>

 # ADMINISTRAȚIA FONDULUI CULTURAL NAȚIONAL

Administrația Fondului Cultural Național este o instituție publică autonomă, aflată în subordinea Ministerului Culturii, care operează la nivel național de peste 10 ani. Înființată în 2005 AFCN este principalul finanțator public al ofertei culturale din România care aplică un proces transparent de evaluare și selecție.

Beneficiari eligibili: asociațiile, fundațiile, instituțiile publice de cultură, persoanele fizice autorizate, societățile comerciale care derulează activități culturale.

Finanțator: Ministerul Culturii

Obiectivul programului: administrația are ca obiective generale, stabilite prin lege, gestionarea Fondului Cultural Național, finanțarea programelor, proiectelor și acțiunilor culturale, organizate în țară și/sau în străinătate, precum și susținerea relațiilor culturale internaționale ale României.

ALTERNATIVE DE FINANȚARE, ALTELE DECÂT FONDURILE STRUCTURALE ȘI DE COEZIUNE, ÎN CARE AUTORITĂȚILE PUBLICE LOCALE POT FI SOLICITANȚI ELIGIBILI SAU PARTENERI

Sursele de finanțare nerambursabilă pentru Autoritățile publice Locale nu se limitează doar la cele finanțate de Politica Agricolă Comună și de Politica de Coeziune, existând și alte surse de finanțare precum:

 # GRANTURILE SPAȚIULUI ECONOMIC EUROPEAN (SEE) ȘI NORVEGIENE

Granturile Spațiului Economic European (SEE) și Norvegiene reprezintă contribuția Islandei, Principatului Liechtenstein și Regatului Norvegiei la reducerea disparităților economice și sociale în Spațiul Economic European și la consolidarea relațiilor bilaterale cu cele 15 state beneficiare din Estul și Sudul Europei și statele baltice.

Beneficiari eligibili: Organizațiile/entitățile din România sau din Statele Donatoare

Finanțator: Mecanismul Financiar SEE 2014-2021

Domenii finanțate:

- dezvoltare locală, reducerea sărăciei, incluziunea romilor, copii și tineri în situații de risc, drepturile omului
- energie regenerabilă, eficiență energetică, securitate energetică
- dezvoltarea afacerilor, inovare și IMM
- sănătate publică
- cercetare
- patrimoniu cultural, antreprenoriat cultural și cooperare culturală
- justiție, servicii corecționale, combaterea violenței domestice și de gen
- afaceri interne, cooperare polițienească și combaterea criminalității
- educație, burse, ucenicie și antreprenoriat pentru tineri
- dialog social și muncă decentă
- cetățenie activă-societate civilă
- mediu și schimbări climatice

Mai multe informații: <https://www.eegrants.ro/apeluri>

EUROPA CREATIVĂ-Subprogramul Cultură

Programul-cadru al Comisiei Europene pentru sprijinirea sectoarelor culturii și audiovizualului.

Beneficiari eligibili: toți operatorii din sectoarele culturale și creative, însemnând organizații neguvernamentale, instituții publice și companii private cu activitate în domeniu.

Finanțator: programul Europa Creativă este gestionat de Comisia Europeană și de Agenția Executivă pentru Educație, Audiovizual și Cultură din Bruxelles, unde se trimit și se evaluează toate proiectele. La nivel național, Biroul Europa Creativă România oferă informații și asistență tehnică gratuite pentru operatorii care doresc să acceseze această finanțare.

Domenii finanțate: cultură și audiovizual

Mai multe informații: <https://www.europa-creativa.eu/>

- **PROGRAMUL LIFE**-instrument de finanțare al Uniunii Europene pentru **mediul înconjurător și acțiuni în domeniul climei**

Beneficiari eligibili: Autorități publice locale din România

Finanțator: Ministerul Mediului

Obiectivul programului: Obiectivul general al programului LIFE propus pentru perioada 2021-2027 este de a contribui la tranziția către o economie circulară curată, eficientă din punct de vedere energetic, cu emisii scăzute de dioxid carbon și rezilientă la schimbările climatice-inclusiv prin tranziția către o energie curată -, de a proteja mediul și de a mări nivelul de calitate al acestuia și de a opri și a inversa declinul biodiversității. Prin programul LIFE au fost cofinanțate, până în prezent, peste 4500 de proiecte.

Mai multe informații: <http://lifeprogram.ro/>

- **PROGRAMUL ROSENC de Eficiență Energetică în Iluminat (PREEI)**

Beneficiari eligibili: Autorități publice locale din România

Finanțator: Clusterul de Energii Sustenabile din România-ROSEN

Obiective: reducerea consumului de energie și a cheltuielilor anuale de întreținere cu iluminatul public stradal ale autorităților publice locale prin modernizarea și eficientizarea sistemelor de iluminat public stradal.

Obiectivul programului: Obiectivul general al programului este reducerea consumului de energie electrică și a costurilor anuale de întreținere cu iluminatul public stradal ale autorităților publice locale prin modernizarea și eficientizarea sistemelor de iluminat.

Scopul final al acestui program este reducerea cheltuielilor anuale cu iluminatul public stradal, cu 50-70%.

Mai multe informații: www.rosenc.ro

BIBLIOGRAFIE:

1. „Dicționarul istoric al localităților din județul Arad”, vol. III, autori: Radu Hord, coordonatorii volumului: Sorin Bulboacă, Doru Sinaci, 2020
2. Monografii . Comuna Dezna - Biblioteca Județeană „Alexandru XENOPOL
3. Planul urbanistic general al comunei Dezna.
4. Europa 2020 – strategia de dezvoltare a Uniunii Europene
5. Strategia națională de dezvoltare durabilă 2020-2030
6. Strategia Regională de dezvoltare ADR Vest
7. Populația României după domiciliu, INS – 1 iulie 2016
8. ANEXA la Propunerea de decizie de punere în aplicare a Consiliului de aprobare a evaluării planului de redresare și reziliență al României
9. R D O N A N Ţ Ă D E U R G E N Ţ Ă pentru aprobarea Programului național de investiții „Anghel Saligny” – Guvernul României
10. O R D I N privind aprobarea Normelor metodologice pentru punerea în aplicare a prevederilor Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 95/2021 pentru aprobarea Programului național de investiții „Anghel Saligny”, pentru categoriile de investiții prevăzute la art. 4 alin. (1) lit. a)—d) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 95/2021.
11. Analiza planului de redresare și reziliență al României care însoțește documentul Propunere de DECIZIE DE PUNERE ÎN APLICARE A CONSILIULUI de aprobare a evaluării planului de redresare și reziliență al României.
12. Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene – Programele de finanțare 2021-2027.

